

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

EŞ SEÇİMİ SÜRECİNDE DİNDARLIK VE KÜLTÜR
(ADANA ÖRNEĞİ)

AYHAN KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
PROF. DR. HAYRİ ERTEN

KONYA-2024

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayhan KAYA		
	Numarası	20810201001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür (Adana Örneği)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
Ayhan KAYA

Özet

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayhan KAYA		
	Numarası	20810201001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hayri ERTEN		
Tezin Adı	Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür (Adana Örneği)			

Bu araştırmanın amacı, eş seçimi sürecini dindarlık ve kültür bağlamında incelemektir. Nitel olarak yapılan çalışmada, dindarlık ve kültür kavramlarının eş seçimi sürecindeki etkisi araştırılmıştır. Tez konusuyla ilgili Türkçe ve yabancı dildeki kitaplar, makaleler, online vb. kaynaklar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Araştırma kapsamında Adana'nın merkez ilçelerinde (Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir) yaşayan evli, 11 erkek ve 9 kadın olmak üzere 20 yetişkin ile Amaçlı Kartopu Örnekleme Yöntemi kullanılarak görüşülmüştür. Yapılan mülakat görüşmelerinde evlilik kararı alan ya da hâlihazırda evli olan erkek ve kadının evlilik sürecindeki kararlarını etkileyen dini ve kültürel unsurlar derinlemesine irdelenmiştir. Elde edilen bulgular, tematik bütünlük ile frekans değerleri oluşturularak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültürün önemli düzeyde etkisi tespit edilmiştir. Sonuçların araştırmacılara ve konuyla ilgili taraflara katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Eş seçimi, Evlilik, Dindarlık, Kültür, Adana

Abstract

Author's	Name and Surname	Ayhan KAYA		
	Student Number	20810201001		
	Department	Philophy and Religious Studies. Sociology of Religion		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Prof. Dr. Hayri ERTEN		
Title of the Thesis/Dissertation	Religiosity and Culture in the Process of Wife Selection (Adana Sample)			

The aim of this study is to examine the “spouse selection process” in the context of religiosity and culture. In this qualitative study, the effect of the concepts of religiosity and culture on the process of mate selection was investigated. A literature review was conducted by examining Türkiye and foreign language books, articles, online sources, etc. related to the thesis topic. Within the scope of the research, 20 married adults 11 men and 9 women living in the central districts of Adana (Çukurova, Sarıçam, Seyhan and Yüreğir) were interviewed using the Purposive Snowball Sampling Method. In the interviews, the religious and cultural factors affecting the decisions of men and women who have decided to marry or are already married during the marriage process were analyzed in depth. The findings were analyzed by creating frequency values with thematic integrity. As a result of the research, religiousness and culture had a significant impact on the process of spouse selection. The results are expected to contribute to researchers and related parties.

Key words: Wife Selection, Marriage, Religiosity, Culture, Adana

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
Tablolar Listesi	vi
Kısaltmalar Dizini.....	vii
Önsöz ve Teşekkür	viii

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
3. Araştırma Yöntemi	2
4. Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi	3
5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
6. Geçerlik ve Güvenirlik Kanıtları	5
7. Literatür	6
8. Tanımlar.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞ SEÇİMİ, EVLİLİK, DINDARLIK VE KÜLTÜR

1.1. Evliliğin Tanımlanması	9
1.2. Evlilik Türleri	12
1.3. Evliliğin Önemi	12
1.3.1. Dini Açıdan Önemi.....	13
1.3.2. Kültürel Açıdan Önemi.....	13
1.3.3. Neslin Devamı Açısından Önemi	14
1.3.4. Ekonomik (Rızk) Açıdan Önemi	14
1.3.5. Cinsellik Açısından Önemi.....	15
1.4. Türkiye’de Evlilik Olgusu	16
1.5. Türkiye’de Evlilik ve Boşanma İstatistikleri.....	18
1.6. Eş Seçimi	21
1.6.1. Eş Seçimi Kuramları.....	22
1.6.1.1. Psikanalitik Yaklaşım Kuramı	23
1.6.1.2. Ortak Özellikler (Homogami) Kuramı	23
1.6.1.3. Zıt Özellikler (Heterogami) Kuramı	23
1.6.2. Eş Seçimi Sürecinde Gözetilen Kriterler	24
1.7. Dindarlığın Tanımlanması	28
1.8. Dindarlık Boyutları.....	30
1.8.1. İnanç Boyutu.....	31

1.8.2. İbadet Boyutu.....	31
1.8.3. Ahlak Boyutu.....	33
1.8.4. Düşünce Boyutu.....	34
1.8.5. Duygu Boyutu.....	34
1.8.6. Bilgi Boyutu.....	34
1.9. Kültürün Tanımlanması.....	35
1.9.1. Kültür-Din Etkileşimi.....	36
1.9.2. Kültür-Dindarlık Etkileşimi.....	37
1.10. Türkiye’de Dindarlık ve Kültür.....	37
1.10.1. Kültür ve Dinin Kişilerle Kurulan İlişkilerde Etkisi.....	38
1.10.2. Kültür ve Dinin Kurumlarla Kurulan İlişkilerde Etkisi.....	39
1.10.3. Kültür ve Dinin Aile İçi İlişkilerde Etkisi.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

2.1. Araştırma Grubunun Demografik Nitelikleri.....	41
2.2. Müslümanlık, Dindarlık ve Kültür Algısı.....	47
2.3. Dindarlığı Etkileyen Kültürel Unsurlar.....	51
2.4. Evlilik Algısı.....	53
2.5. Dindarlık Boyutları ile İlgili Bulgular.....	59
2.6. Kişiler Arası İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi.....	70
2.7. Aile İçi İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi.....	72
2.8. Eş Seçimi Kriterleri.....	74
2.9. İslam Fıkhı Açısından Cinsel İhtiyaçlar.....	76
2.10. Metafor Anlatı.....	78
Sonuç.....	84
1. Araştırmanın Dindarlık ve Kültür ile İlgili Sonuçları.....	84
2. Araştırmanın Eş Seçimi ile İlgili Sonuçları.....	86
Kaynakça.....	92
Ekler.....	97
Ek-1: Görüşme Formu.....	97

Tablolar Listesi

Tablo 1.1. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (2001-2023)	18
Tablo 1.2. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı (2001-2023)	19
Tablo 1.3. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (2001-2023).....	20
Tablo 1.4. Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranı (2023)	21
Tablo 2.1. Cinsiyet Dağılımı	42
Tablo 3.1. Yaş Dağılım Çizelgesi.....	42
Tablo 4.1. Eğitim Durumuna İlişkin Çizelge	43
Tablo 5.1. Sosyo-Ekonomik Duruma İlişkin Dağılım	43
Tablo 6.1. Evlilik Yaşına Göre Dağılım	44
Tablo 7.1. Evlenme Şekline Göre Dağılım	44
Tablo 8.1. Evlilik Süresine Göre Dağılım.....	46
Tablo 9.1. Çocuk Sayısına Göre Dağılım	46
Tablo 10.1. Müslümanlık ve Dindarlık Kavramlarına İlişkin Algılar.....	48
Tablo 11.1. Kültür Tanımına İlişkin Dağılım.....	49
Tablo 12.1. Dindarlığı Etkileyen Kültürel Unsurlara İlişkin Dağılım	51
Tablo 13.1. Evlilik Tanımlarına İlişkin Dağılım	53
Tablo 13.2. Evliliğin Ne Olmadığına İlişkin Tanımlar	55
Tablo 14.1. Evlilik ve Kültür Algısına İlişkin Dağılım.....	57
Tablo 15.1. Dindarlık Boyutlarına İlişkin Görüşler	60
Tablo 15.2. Dindarlık Göstergesi İnanca Bakış Açısına İlişkin Dağılım	61
Tablo 15.3. Dindarlık Göstergesi İbadete Bakış Açısına İlişkin Dağılım.....	62
Tablo 15.4. Dindarlık Göstergesi Ahlaka Bakış Açısına İlişkin Dağılım	64
Tablo 15.5. Dindarlık Göstergesi Düşünceye Bakış Açısına İlişkin Dağılım.....	65
Tablo 15.6. Dindarlık Göstergesi Duyguya Bakış Açısına İlişkin Dağılım	66
Tablo 15.7. Dindarlık Göstergesi Bilgiye Bakış Açısına İlişkin Dağılım.....	67
Tablo 16.1. Dindarlık Tanımına İlişkin Dağılım	68
Tablo 17.1. Toplumun Dindarlığa Bakış Açısına İlişkin Dağılım.....	69
Tablo 18.1. Dindarlık ve Kültürün Kişilerle İlişkilerde Etkisi - Dağılım	71
Tablo 19.1. Aile İçi İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi - Dağılım	73
Tablo 20.1. Eş Seçimi Kriterlerine İlişkin Dağılım	74
Tablo 21.1. İslam Fıkhı Açısından Cinsellik Algısına İlişkin Dağılım	77
Tablo 22.1. Metafor Anlatı / Din ve Dindarlık.....	78
Tablo 22.2. Metafor Anlatı / Kültür	80
Tablo 22.3. Metafor Anlatı / Evlilik.....	81
Tablo 22.4. Metafor Anlatı / Eş.....	82
Tablo 22.5. Metafor Anlatı / Nesil	83
Tablo 22.6. Metafor Anlatı / Cinsellik	83

Kısaltmalar Dizini

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
çev.	: Çeviri
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MGV	: Milli Gençlik Vakfı
NEÜ	: Necmettin Erbakan Üniversitesi
r.a.	: Radıyallahu Anh
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi Vessellem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ünv.	: Üniversite
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları

Önsöz ve Teşekkür

Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür (Adana Örneği) başlıklı araştırmada, insanların eş seçimlerini etkileyen unsurlar arasında bulunan dindarlık ve kültür kavramlarının etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Tezin giriş kısmında araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları ile araştırma yöntemine yer verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde dindarlık, kültür ve evlilik kurumunun tanımlaması yapılırken eş seçim süreci ile göz önünde bulundurulmuş kriterler ele alınmıştır. Türkiye'deki evlilik olgusu kavramsal açıdan çözümlenirken bunun dindarlık ve kültür ile etkileşimi incelenmiştir. İkinci bölümde araştırmada toplanan verilerle oluşturulan tablolar ve bulgular sunulmuş, ilgili verilerin yorum ve analizleri yapılmıştır. Son bölümde ise çalışmanın sonuçları değerlendirilerek araştırmacılara ve konuya ilgi duyan kimselere yönelik öneriler sunulmuştur.

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında beni destekleyip bilgi ve deneyimlerini aktaran başta danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hayri ERTEN olmak üzere Prof. Dr. Mehmet AKGÜL, Doç. Dr. Arif KORKMAZ ve Doç. Dr. Mustafa Derviş DERELİ'ye teşekkür ederim. Hassaten eğitim, araştırma ve tez yazım sürecinde hep yanımda olan çok kıymetli aileme sonsuz sevgilerimi sunarım.

Ayhan KAYA

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Toplumlarda eş seçimi, evlilik ve aile kurumunun tesisinde tarihî, dinî ve kültürel saikli sosyolojik faktörler öne çıkmaktadır. Bu bağlamda toplumların temelini oluşturan aile kurumu, sosyoloji alanında da en çok araştırılan kavramlar arasında yer almaktadır. “Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür: Adana Örneği” konulu araştırmada, insanların eş seçimlerini etkileyen unsurlar arasında bulunan dindarlık ve kültür kavramlarının etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

İnsanların eş seçiminde dindarlığı, kültürü veya hem dindarlığı hem kültürü ne kadar önemsediklerini ve öncelediklerini incelediğimiz araştırmanın temel problem cümlesi “Eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültürün nasıl bir etkisi vardır?” şeklindedir. Çalışmanın alt problemleri ise şöyledir:

P1: Türkiye’deki evlilikleri kültür, din ve dindarlık ne kadar etkiliyor?

P2: Eş seçimi sırasında göz önünde bulundurulan şartlar nelerdir?

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, eş seçimi sürecini dindarlık ve kültür bağlamında incelemektir. Çalışmada dindarlık ve kültür kavramlarının insanların eş seçimindeki etki düzeyi ve eş seçimi sırasında göz önünde bulundurulan kriterler araştırılmıştır.

Aile üzerine yapılan çalışmalarda karı-koca, bu sistemin temelini oluşturan en önemli öğeleri olarak kabul edilmektedir. Evliliğe karar veren tüm erkek veya kadınların bir şekilde eş seçimi kriterleri olduğu söylenebilir. Bu kıstasların genellikle evlenecek insanların içinde yetiştiği toplumun kültürü, sosyal doku, dini inanç ve kişisel beklentileri gibi olgularla ilişkisi vardır.

Sosyolojik açıdan farklı din ve kültürlerde aile toplumun en önemli yapı taşı kabul edilir. Keza toplumun en küçük ve en etkili kurumu olarak değerlendirilir. Bu bağlamda yeni bir aile kuracak kadın ve erkek için hayatının devamını birlikte yaşayacağı, soyunu devam ettireceği, mensup olduğu dini ve kültürü aktaracağı

nesillerin oluşumu için dini ve kültürel açıdan da bazı kriterler ön plana çıkmaktadır. Bu ölçütlerin, evlilik kararı alan erkek ve kadın tarafından aile yapıları, inançları, kültürleri kapsamında oluşturulduğu söylenebilir. Ancak evlilik kararında hangi kriterin hangi oranda etkili olduğu hususu mevcut durumdaki araştırmalarda yeterince irdelenmediği görülmüştür. Bu açıdan çalışmamızın, hem teorik hem de saha bulgularından elde edilen verilerle birlikte konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sunması beklenmektedir.

3. Araştırma Yöntemi

Nitel olarak yapılan çalışmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu/zincir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma kapsamında Adana'nın merkez ilçelerinde (Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir) yaşayan evli, 11 erkek ve 9 kadın olmak üzere gönüllülük esasına göre 20 yetişkin ile görüşülmüştür.

Tez konusuyla ilgili Türkçe ve yabancı dildeki kitaplar, makaleler, online vb. kaynaklar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, frekans değerleri oluşturularak derinlemesine analiz edilmiştir.

Nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulan görüşme yaklaşımı araştırmacıya veya görüşmeciye zaman esnekliği sağlarken farklı bireylerden sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeyi mümkün kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu açıdan sosyoloji alanında yapılan çalışmalarda derinlemesine bilgi elde edilebilmesi için, nitel bir yaklaşımın izlenmesi tavsiye edilmektedir.

“Önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir.” Bu süreç; iletişimdeki sürekliliği, dinamikliği, karşılıklı diyalogu, etkileşimi önceler. “Görüşmeye dahil bireylerden en az birinin belirli bir amacı olduğunu ve bu amaca yönelik bilgi toplama çabası olduğunu” ifade eden bu kavram, insanların anlaşması ve sosyalleşerek toplumu inşa etmesi için gereklidir.

Çalışmada mülakat tekniğinin kullanılma nedeni, araştırmaya katılanların sinerjik yönetime ilişkin görüş, düşünce ve duygularının ortaya çıkarılması için en iyi yöntem olarak düşünülmesidir. İnsan yaşamında görüşmenin önemli bir o kadar da eski bir yeri vardır. Görüşme bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılmıştır (Karasar, 2005, s. 166). Bu açıdan araştırmada yapılan görüşmelerle bireylerden elde edilen bilgi ve düşünceden istifade edilme imkanı elde edilmiştir.

Görüşme formunda yer alan din, dindarlık, kültür, evlilik, eş, nesil ve cinsellik kavramları ile ilgili soruda metafor anlatıya yer verilmiştir. Metafor anlatı; bir şeyi başka bir şeye benzeterek ifade etme diğer bir deyişle araştırmaya dahil olan gönüllü katılımcıların kendilerine söylenen araştırma kavramı hakkında akıllarındaki ilk kelime/sözcüğü söylemeleri sonucunda ortaya çıkan sonuç olarak düşünülebilir. Bu bağlamda katılımcıların ana fikirleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmayla gönüllü olarak araştırmaya dahil olan kadın ve erkeklerin “Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür” konusundaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile tercihlerinin olası nedenleri, detaylı olarak öğrenilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda, Müslüman kadın ve erkeklerin, eş seçimleri sürecinde belirleyici rol oynayan dindarlık ve kültür bağlamının niteliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada kullanılan temel değişkenler eş seçimi, dindarlık ve kültür kavramlarıdır.

4. Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi

Tez konusuyla ilgili Türkiye ve yurt dışındaki kitaplar, makaleler ve internet sayfaları taranmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan literatür taraması sonucunda oluşturulan mülakat formu bu araştırmanın veri toplama aracıdır. Araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Görüşme Formu” ile çalışma kaydedilmek suretiyle veriler elde edilmiştir.

Literatür taramasından sonra ana başlıklar belirlenmiş, derinlemesine analiz yapabilmek için bazı sorulara alternatif sorular ve sondalar eklenmiştir. Görüşme formundaki soruların geçerliğinin sağlanması için uzman görüşüne başvurulmuştur. Necmettin Erbakan Üniversitesinden Prof. Dr. Hayri ERTEN ile yapılan görüşmeler neticesinde kaydedilen görüşler dikkate alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca gönüllü katılımcı olan bir kadın ve bir erkek ile ön görüşme yapılmıştır. Soruların anlaşılabilirliğine, algılanmalarına, cevap verilebilir olmalarına bakılarak formlara son şekli verilmiştir. Araştırma süreci sonundaki betimsel analizde ise ön görüşme yapılan iki gönüllü katılımcının formları değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan evli bireylerden izin alınarak görüşmelerin ses kaydı yapılmıştır. Araştırmaya katılanlardan ses kaydı alınmasını kabul etmeyenlerin ise görüşme sorularına verdikleri cevaplar görüşme formuna yazılmıştır.

Ses kaydı alınan görüşmeler, araştırmacı tarafından “Dinle-durdur-tekrar dinle-yaz-tekrar dinle ve kontrol et” silsilesi takip edilerek ham veri olarak yazıya aktarılmıştır. Sonrasında görüşme esnasında yazıya aktarılan (60 word sayfası) ham görüşme verileri ile ses kaydının analizi yapılarak üretilen ham veriler araştırmacı tarafından baştan sona okunmuştur.

Her bir görüşme formuna numara, her bir gönüllü katılımcıya ise kod verilmiştir. Örneğin birinci gönüllü katılımcı G₁ olarak kodlanmıştır. Ham verilerin analizi yapılarak temalar belirlenmiştir. Her bir temaya kaç katılımcının vurgu yaptığı tespit edilerek belirlenmiştir. Her bir tabloya numara ve isim verilmiş, araştırmacı tarafından (tablo çözümü) yapılmıştır.

Görüşme formundaki tüm sorular bu formatta araştırmacı tarafından analiz edildikten sonra tezin bulgular kısmında madde madde sıralaması yapılmıştır. Öneriler kısmında yer alan bulguların analiz edilerek araştırmacılara, konunun ilgili taraflarına ve evlilik arifesindeki insanların istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Eşler arası ilişkilerin araştırılması, konunun özel hayatı bünyesinde barındırması itibarıyla birtakım sıkıntı ve sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Özellikle uygulamalı çalışmalarda evliliğin temel unsurlarından biri olan cinselliği ve diğer mahremiyet içeren konuları aydınlatmak üzere yöneltilen sorulara verilen cevapların samimiyeti noktasında sıkıntı yaşanabilmektedir. Araştırma, en az bir yıldır evli olan ve Adana'nın merkez ilçelerinde (Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam) yaşayan katılımcılarla yapılmıştır. Çalışma, bu katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Soru yönelten araştırmacı, doğru bilgiler alma çabası içinde olsa da soru sorulan kişi özel hayatını paylaşmak istememesi sebebiyle yanıltıcı cevap verebilmekte, soruyu boş bırakabilmekte ya da özel hayatına müdahil olduğunu düşünerek araştırmacıya karşı olumsuz bir tavır takınabilmektedir. Bu durumun sebebi olarak toplumdaki kognitif yapı ve kalıplaşmış bakış açısının buna müsaade etmemesi ve akademik araştırma kültürünün ülkemizde henüz yaygın hale gelmemesi gösterilebilir. Bu sıkıntılı durumu aşmak ya da en aza indirmek adına katılımcılarla birebir iletişim kurarak ve görüşme girişinde gerekli bilgilendirmeleri yaparak bu çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı ve yalnızca bilgi toplama amaçlı olduğu, bu nedenle isim, adres, telefon vb. bilgilerin yazılmasının gerekli olmadığı hatırlatılmıştır.

6. Geçerlik ve Güvenirlilik Kanıtları

Gerçeğin farklı yönlerini ve oluşumlarını öğrenebilmek için araştırmacı, araştırdığı olay ve olguya ilişkin farklı bakış açılarını, farklı anlamları, farklı göstergeleri ve kaynakları ortaya çıkarmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 267). Evrenin tamamı araştırmaya katılmamıştır, ancak katılımcı çeşitliliğine bakıldığında örneklemin evren hakkında yargıya ulaşılabilmesine olanak sağladığı ve evrendeki farklı yönlerin ve oluşumların araştırılabildiği tartışılmaktadır.

Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması, nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ltleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 257). Bu araştırmada geçerliğin sağlanması için toplanan veriler ayrıntılı olarak raporlanmıŐtır.

Her bir katılımcı gönüllü olarak araştırmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların görüşme sürecinde ses kaydı yapılmasını istememeleri üzerine, onlardan izin alınarak görüşme sırasında sorulara verdikleri her bir cevap yazılı metin haline getirilmiştir. Güvenirliğin sağlanması için bir görüşme bittiğinde, başka bir görüşmeye geçilmemiŐ ve yapılan görüşmenin analizleri bittikten sonra yeni bir görüşmeye geçilmiŐtir.

Araştırmada kabul edilen sayılılar Şu Şekildedir:

1. Amaçlı Kartopu rnekleme Tekniği ile kullanılarak yapılan görüşmelerin uygulandığı tarihte (2023) seçilen örneklemin görüşme sorularına doğru, samimi ve yansız cevaplar verdiği varsayılmıŐtır.
2. Araştırmada kullanılan görüşme tekniği ve görüşme formu, ‘‘EŞ Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür: Adana rneği’’ konusunu analiz etme gücüne sahiptir.

7. Literatür

Toplumumuzda sosyolojik açıdan önemi yadsınamaz bir olgu olarak kabul edilen din ve kültürün eş seçimi sürecinde de etkili olduğu bilinmektedir. Türk İslam toplumunda yaşayan bireyin, gündelik hayatını dizayn ederken dinî ve kültürel kabullere göre hareket etmesi beklenir. Bu bağlamda din ve kültürün eş seçimi, evlilik ve aile yaŐantısına tesiri ampirik verilerle ortaya koymak önem arz etmektedir. Bu bağlamda ‘‘EŞ Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür: Adana rneği’’ başlıklı tezimizin konusuyla ilgili literatüre bakıldığında ülkemizde az sayıda araştırma yapıldığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde konumuzla alakalı aŐađdaki çalışmalar dikkat çekmektedir.

Araştırmamıza konu ve içerik bakımından en yakın çalışma, Muhammet Bener tarafından yapılan “Dindarlık Eş Seçimi İlişkisi: SDÜ Örneği” (Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2011) başlıklı yüksek lisans tezidir. Araştırmada, Süleyman Demirel Üniversitesinde öğrenim gören 305 erkek ve 286 kız toplam 591 öğrenci ile görüşülmüştür. Bu çalışmada görüşülen örneklem grubunun tümü öğrenci ve bekar bireylerden oluşmaktadır. Bu yönüyle bizim yaptığımız çalışmadan farklılık arz etmektedir. SPSS kullanılan nicel çalışmada; dindarlık ve eş seçimi arasında anlamlı ilişki olduğu kaydedilmiştir.

Tez konumuzla alakalı en kapsamlı araştırma ise Ahmet Rifat Geçioğlu tarafından 2018 yılında yapılan “Evlilik uyumu-dindarlık ilişkisi: Adana örneği” başlıklı doktora tezidir. Nicel olan çalışmada en az bir yıllık evli olan 418 kişi ile anket görüşmesi yapılmıştır. Bizim eş seçim sürecindeki kriterleri incelediğimiz çalışmamız ile Geçioğlu’nun evlilik sürecindeki durumu “evlilik uyumu” ele alma yönünden konu bakımından ayrılmaktadır. Araştırma yöntemi bakımından da çalışmamızdan farklılaşan araştırma sonuçlarına göre evlilik uyumu ve dindarlık arasında pozitif yönde, anlamlı, ancak düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir.

Konumuzla ilişkili bir değer çalışma Nihat Yatkın (2010) tarafından kaleme alınan “İslâm’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi” (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (33), 47-61.) başlıklı makaledir. Söz konusu makalede, evliliğin gereği ve öneminden bahsedilmiş, eş seçiminde, Hz. Peygamberin teşvik ettiği dindarlığın tercih edilmesi, çocukların iyi yetiştirilmesi ve din eğitimlerinde dindar annenin rolü üzerinde durulmuştur. Çalışmada din kavramı öncelenirken kültürel faktörlere yer verilmemesi dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak “Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür: Adana Örneği” başlıklı çalışmamız ile diğer araştırmalar arasında yöntem, örneklem vb. yönlerden farklılıklar vardır. Çalışmamızın, bu alana önemli yararlar sağlayacağı ümit edilmektedir

8. Tanımlar

Aile: Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü olarak tanımlanır (TDK).

Evlilik: Evli olma durumu; dünyaevi, destiizdivaç (TDK) şeklinde tanımlanan evlilik kelimesi fıkıh terminolojisinde, şer'an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade etmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi).

Dindarlık: Din kurallarına bağlılık, dinî inancın güçlü olması anlamına gelmektedir (TDK). Bu bağlamda dindarlık, bireyin bağlı olduğu dinin emir ve yasaklarına uyma, ibadetlerini yerine getirme ve dini değerlere göre davranma durumudur (Yapıcı, 2018, s. 82).

Kültür: Bir toplumun duyuş ve düşünüş birliğini oluşturan, gelenek durumundaki her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümü olarak tarif edilmektedir. (TDK).

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞ SEÇİMİ, EVLİLİK, DİNDARLIK VE KÜLTÜR

1.1. Evliliğin Tanımlanması

Evlilik; biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne kadar toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1990). Evlilik tüm kültürlerde kabul gören evrensel bir kurumdur.

Evlilik çiftler ile sahip olabilecekleri çocuklar arasında haklar ve yükümlülükler içeren ve yasalar, kurallar, gelenekler, inançlar ve tutumlarla düzenlenen, yasal ve sosyal olarak onaylanmış cinsel ve ekonomik bir birliktelik olarak tanımlanır (Ember vd., 2021). Aile kurumunun ilk adımı eş seçimi ve evlilik atılır. Bir ömrün birlikte geçirilmesi beklenen mutlu ve huzurlu evliliklerde eş seçimi konusu önem arz etmektedir (Strong vd., 2011, s. 11). Eş seçiminin ideal ailenin tesisi için bu kadar önemli bir süreç olması ise sosyolojinin ilgisini çekmiş bu konuda da oldukça çok araştırma yapılmasını sağlamıştır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de "...Size helâl olan kadınlarla evlenin..." (en-Nisâ 4/3) ve "Bekârlarınızı evlendirin..." (en-Nûr 24/32) şeklindeki emir sigaları ile insanların evlenmesi teşvik edilmektedir. "Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır." (er-Rûm 30/21) buyrulmuş, evliliğin sevgi ve şefkat üzere inşa edildiği ve Allah'ın varlığının kanıtlarından olduğu vurgulanmıştır. Sevgi, saygı, sadakat ve anlayış gibi duygusal bağları içeren evlilikler, çiftlerin birlikte mutlu ve sağlıklı bir ilişki sürdürebilmelerine yardımcı olur. Evlilikler başta kutsal dinler olmak üzere tüm inançlar tarafından kutsal bir bağ olarak kabul edilir. Dinler, evliliği Allah (cc) indinde birbirlerine bağlanmanın bir ifadesi olarak görür.

Müslüman toplumda aile kurumunun tesisi için evlilik gerekli bir akittir. Aile sözcüğü dilimize Arapçadan geçen bir kelimdir. TDK'ya göre aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca ve çocuklar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içerisindeki en küçük birlikteliktir. Aile, bireylerle toplum arasında bağ kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en temel toplumsal kurumlardan biridir.

Toplumun-cemaatler, kabileler veya uluslar-kültürel gelişimi ne olursa olsun, tüm bu varlıkların tezahürlerinin temel yapısı, bir erkek bir kadın ve onların çocukları ile başlayan ailedir ve bu evrensel bir olgudur (Erten, 2019, s. 158). Bu açıdan aile, insanlığın sosyal ve kültürel gelişmesinin her basamağında yer alan bir kurumdur.

İki yetişkin insan arasında toplum tarafından tanınan ve onaylanan bir cinsel birlik olarak ifade edilen evlilikte, çiftin çocuk yapması ve bu çocukları yetiştirmesi beklenir (Giddens, 2010). Evlilik, bir erkek ile bir kadının yasal olarak bir araya gelerek aile oluşturmasıdır. Ancak evlilik, sadece yasal bir birleşme olarak tanımlanmaz (Aydemir, 2008, s. 11). Bunun sosyal ve psikolojik yaklaşımlarla da izah edilmesi gerekmektedir.

Birçok sorumluluğu ve zorluğu da beraberinde getiren evliliği anlamak ve doğru bir şekilde yaşamak, çiftlerin mutlu ve sağlıklı bir ilişki sürdürebilmeleri için önemlidir. Yasal bir birleşme olarak evlilik, çiftlerin birbirlerine karşı yasal hakları ve sorumlulukları olduğunu vurgular (Taş, 2010, ss. 59-60). Bu, maddi konuların yanı sıra çocuk yetiştirme, ev işleri gibi günlük hayatta ortaya çıkabilecek sorumlulukları da içerir (Arvas, 2017, ss. 45-50). Evlilik kurumu, çiftlerin birlikte büyümesi, çocuk yetiştirme ve toplumsal normları takip etme gibi birçok işlevi yerine getirir.

Evlilik törenleri, dini ritüeller ve dualar eşliğinde gerçekleştirilir ve çiftin Allah'a bağlılıklarını ifade etmelerini sağlar. Dini evlilik, çiftlerin hem dünyevi hem de manevi birlikteliklerini simgeler (Şirin, 2018, ss. 715-716). Evlilikler çiftler arasında derin bir bağ ve taahhüt gerektirir. Başta Müslüman toplumlar olmak üzere birçok millet de evliliği kutsal saymış ve önemsemiştir.

Aile; kan, cinsel ilişki veya yasal bağlarla birbirleri bağlı bulunan kişilerin oluşturduğu, mahrem ilişkilerle örölü bir gruptur. Aile kavramı, içerisinde farklı fikirleri barındıran derin anlamlar ifade etmektedir (Gittins, 1991, s. 190). Evlilik, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiler, cinsellik, doğum, annelik, babalık, akrabalık, ekonomik ilişkiler gibi olgular aile kavramının kapsayıcı tanımına dikkat çeker.

Erten'e (2019, s.159) göre Hz. Peygamberin (s.a.v.) Müslümanlara yönelik ilk eğitim süreci aile kurumunda başlamış ve gelişmiştir. İslam'a göre aile kurumunun tesisi meşru bir evlilik ile başlar. Evlenecek karı-koca adayının birbiri ile akrabalık dereceleri, Kur'an-ı Kerim'de yasaklanan iç evlenme (Endogami) türü dışında olması gerekir. Dış evlilik (Egzogami) kavramı yerine aile egzogamisi kuralı İslam ile gelmiştir (en-Nisâ 4/23).

Aile türleri temelde çekirdek ve geniş aile olarak iki grupta sınıflandırılır. Antropologlar, geniş ailelerin daha çok tarım toplumlarında, çekirdek ailelerin ise sanayileşmiş veya avcı toplayıcı toplumlarda yaygın olduğunu öne sürerler (Bates, 2009, s. 310). Çekirdek aile, günümüzde en yaygın ve temel aile yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir baba, bir anne ve doğal çocuklardan oluşan bu aile tipi, çoğu toplumda yaygın olarak görülmektedir. Ebeveynler, çocuklarına değerler, sorumluluklar ve sevgi gibi önemli yaşam derslerini aktarır. Üyeler arasında daha iyi iletişim kurulması daha kolaydır. Çünkü aile üyeleri birbirlerine daha yakındır ve duygusal bağlar daha güçlüdür (Şirin, 2018, ss. 718-719). Bu durum, aile içindeki sorunların daha hızlı çözülmesine ve sağlıklı bir iletişim ortamının oluşmasına yardımcı olur.

Geniş aileler, toplumun temel yapı taşlarından biridir. Birbirine bağlı olan büyük ebeveynler, kardeşler ve diğer akrabaların bir arada yaşadığı bu aile türü, bir çekirdek aileye kıyasla daha fazla destek ve dayanışma sunar (Yapıcı, 2018, ss. 103-104). Geniş ailenin ekonomik, eğitim, koruyuculuk, dini, boş zamanları değerlendirme ve üreme-psikolojik doyum sağlama gibi görevleri vardır (Aslan, 2005, s. 253). Bu vazifelerin icra edildiği aile toplumun temel yapısını teşkil eder.

1.2. Evlilik Türleri

Lundberg göre evlilik ve aile çeşitleri; oturulan yer, eş sayısı, eşin seçildiği grup, otorite ilişkisi ve soya göre sınıflandırmıştır. Oturulan yere göre evlilikler, matrilokal, patrilokal ve neolokal olmak üzere gruplandırılmıştır. Erkeğin kadının ailesinin evinde oturması matrilokal, kadının erkeğin ailesinin evinde oturması patrilokal, kadın ve erkeğin ailelerinin yanlarında kalmayıp kendi evlerinde kalmasına ise neolokal olarak adlandırılmaktadır (Özkalp, 2023).

Evlilik, grup esasına dayalı olarak endogami ve egzogami, eş sayısı bakımından poligamy ve monogamy şeklinde incelenmiştir. Endogami; grup içi evliliklerde eş seçiminde bulunacak aday, öncelikli olarak akrabaları ve içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel gruptaki birini eş seçer.

Bu tercihte en önemli faktör, içinde bulunduğu topluluğa karşı hissettiği aidiyet duygusudur. Egzogami; grup dışı evliliklerde akraba, aidiyet hissettiği sosyo-kültürel yapı veya ekonomik sınıf dışında eş seçmektedir. Günümüzde en yaygın evlilik türüdür (Dikeçligil ve Çiğdem, 1991, ss. 7-8). Grup dışı evlilikler, farklı sosyo-kültürel yapılar ile iletişim ve kültürel alışverişin gelişmesini sağlar. Bu şekilde toplumsallaşmanın da aracı sayılabilir.

Monogamy bir erkek veya kadının tek eşli evlilik tercihlerini ifade eder. Dünyada en çok tercih edilen ve gelişmiş kültürlerde resmi olarak kabul gören evlilik türüdür. Polygamy bir erkeğin veya kadının birden fazla eş ile evlilik yapmasıdır. Genelde kişisel veya grupsal çıkar, farklı ideolojik ve dini anlayıştan kaynaklı yapılabilmektedir. Günümüzde farklı toplumlarda varlığı devam ederken ülkemizde ise oldukça azalmıştır (Dikeçligil ve Çiğdem, 1991, s. 8). Türkiye’de çok eşlilik resmi olarak yapılamamaktadır.

1.3. Evliliğin Önemi

Aileler insan kişilikleri üreten fabrikalardır. Aile, evlilikten doğan ilişkilerden oluşan bir kurumdur. İnsanlar arasındaki en temel bağlardan biri olan aile, toplumun da yapı taşlarını oluşturur. Her kültürde ve toplumda farklı şekillerde tanımlanan aile, çeşitlilik gösterir ve her biri benzersiz özelliklere sahiptir (Parsons 1955). Bu bağlamda evlilik toplumsal açıdan büyük önem arz etmektedir.

1.3.1. Dini Açıdan Önemi

İslam dini, evliliği çok önemli bir kurum olarak görür. İslam'a göre evlilik, Allah'ın emirlerinden biridir ve peygamberlerin örnekleriyle desteklenir (Apaydın ve Kirman, 2004, ss. 107-109). İslam dini, evliliği bir ibadet olarak kabul eder ve evlilik, bir erkek ile bir kadının birbirlerine sevgi, saygı ve sadakatle bağlı olduğu kutsal bir birlikteliktir. Evlilik, cinsel ilişkinin helal yolu olarak kabul edilir. İslam dini, cinsellik gibi doğal bir ihtiyacın, evlilik kurumu içinde gerçekleştirilmesini teşvik eder (Arvas, 2017, ss. 51-52). Bu şekilde, evlilik hem bireylerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamalarına izin verir hem de ahlaki değerleri korur. Aile kurumunun temelini oluşturur ve neslin devamını sağlar. İslam dini, ailenin toplumun temeli olduğunu ve nesillerin sürdürülmesinin önemli olduğunu vurgular.

Evlilik, çocukların doğması ve yetiştirilmesi için uygun bir ortam sağlar, iman ve ahlaki değerlerin güçlenmesine katkıda bulunur (Geçioğlu, 2018, s. 2). Evlilik, bireylerin İslami değerleri birlikte paylaşmalarına ve birbirlerini desteklemelerine olanak tanır. Toplumsal denge ve huzurun sağlanmasında önemli bir rol oynar. İslam, evliliği bir toplumsal sorumluluk olarak görür ve evli bireylerin toplumun diğer üyelerine örnek olmalarını ister. Evlilik, aile içinde sevgi, saygı ve adaletin yaşandığı bir ortamın oluşmasına katkıda bulunur.

1.3.2. Kültürel Açıdan Önemi

Evlilik, toplumun kültürel değerlerini yansıtan bir kurumdur ve birçok toplum için önemli bir sosyal normdur (Aydemir, 2008, ss. 14-15). Evlilik müessesesi, ailelerin birleşmesini sağlayarak toplumun devamlılığını temin eder. Yeni nesillerin yetişmesini ve toplumun geleceğini şekillendiren temel bir yapı taşıdır. Evlilikler sayesinde birbirine bağlı aileler oluşur ve bu aileler toplumun temel birimlerini oluşturur. Bir erkek ve bir kadının evlenerek aile kurması, toplumun cinsiyet rollerini yerine getirmesine katkıda bulunur. Bu roller, toplumun düzenini sağlamak ve işlevini sürdürmek için önemlidir.

Evlilikler, toplumun geleneklerini ve kültürel normlarını korumak ve gelecek nesillere aktarmak için bir araç olarak kullanılır. Evlilikler sayesinde kültürel mirasımız gelecek kuşaklara aktarılır ve toplumun kimliği güçlenir (Aydınlı ve Kışlak, 2009, s. 5-6). Evlilik, aileler arasında güçlü bağların oluşmasına yardımcı olur. Evlilikler, insanları birbirine bağlayan duygusal ve sosyal ilişkilerin temelini oluşturur.

1.3.3. Neslin Devamı Açısından Önemi

İslam'a göre evlilik, insanlık için doğal ve makbul bir müessesedir. Çocuk sahibi olma ve yetiştirme sürecini destekleyen bir kurumdur. Çiftlerin evlilikleri, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve gelişmelerini sağlamak için birçok avantaj sunar.

Kur'an-ı Kerim'de "Allah size kendi cinsinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar türetti; sizi güzel ürünlerle rızıklandırdı." (en-Nahl 16/72) buyrulur evliliğin tesisi teşvik edilmiş, neslin devamının önemine vurgu yapılmıştır.

Evlilik, çocukların düzenli bir aile ortamında büyümelerini sağlar ve ebeveynlerin sorumluluklarını paylaşmalarını teşvik eder. Çiftlerin evlenerek çocuk sahibi olmaları, insanlığın geleceğini garanti altına alır (Atçeken, 2014, ss. 7-8). Evlilik neslin devamlılığı açısından toplumsal bir öneme sahiptir. Bu yönüyle de milletleri ayakta tutan neslin yetişmesine vesile olur.

1.3.4. Ekonomik (Rızık) Açısından Önemi

İslâm'da fakirlik sebebiyle evlenmemek tasvip edilmemiş, Kuranı Kerim'de Allah'ın, yoksul olup da evlenenleri kendi lütfu ile zenginleştireceğine vurgu yapılmıştır (en-Nûr 24/32). Bu ayet, evlilikte Allah'ın rahmetini ve geniş lütfunu hatırlatırken, aynı zamanda insanların birbirlerine destek olmalarını ve sevgiyle bir araya gelmelerini teşvik eder. Evlilik, sadece dünyevi bir birliktelik değil, aynı zamanda manevi bir ibadettir. Hz. Peygamber (s.a.v.) evlenecek çiftlere destekte bulunmuş Müslümanları da evlenecek gençlere yardım etmeye teşvik etmiştir.

Gelirin paylaşılması, ortak maddi hedeflere ulaşma, ekonomik risklerin azaltılması ve vergi avantajları gibi faktörler, evliliğin maddi güvence ve istikrar sağlayan bir kurum olmasını sağlar. Ancak, her evlilikte olduğu gibi, ekonomik konularda da iletişim, anlayış ve işbirliği önemlidir (Arvas ve Hökelekli, 2017, ss. 154-155). Evlilik, ekonomik açıdan birçok öneme sahiptir. Çiftlerin ortak bir yaşam sürmelerini ve ekonomik olarak birbirlerine destek olmalarını sağlar. Bu nedenle, evlilik birçok kişi için maddi güvence ve istikrar sağlayan bir kurumdur. Çiftlerin gelirlerini birleştirerek ortak bir bütçe oluşturmalarına olanak tanır. Bu da gelirin daha etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar. Eşler arasında gelirin paylaşılması, aile bütçesinin daha dengeli bir şekilde yönetilmesine yardımcı olur. Ayrıca, evlilikte her iki eşin de gelir elde etmesi durumunda, aile geliri daha da artabilir.

Birlikte bir ev satın alma, çocukların eğitim masraflarını karşılama veya emeklilik için birikim yapma gibi hedefler belirlemek, çiftlere finansal olarak motive olmalarını sağlar. Ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışmak ve birbirlerine destek olmak, evliliği güçlendirir. Evlilik, maddi olarak birbirlerine destek olmanın yanı sıra duygusal dayanışma ve destek sağlar. İyi bir evlilik ilişkisi, eşlerin birbirlerini motive ederek kariyer hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, zor zamanlarda birlikte hareket etmek ve sorunları birlikte çözmek, ekonomik stresi azaltabilir.

1.3.5. Cinsellik Açısından Önemi

İhtiyac-ı Garîziye, Türkçe'de "Cinsellik ihtiyacı" anlamına gelen bir kavramdır. İnsanların doğal olarak sahip oldukları, cinsel ilişki ve tatmin arzusuyla ilgili bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç, insanların bedensel ve duygusal sağlığı için önemlidir ve evlilik bu ihtiyacın karşılanması için ideal bir ortamdır. Evlilik, çiftlerin cinsel ihtiyaçlarını meşru olarak karşılamalarını sağlayan bir kurumdur. Çiftler, evlilik Evlilik, güvenli ve sağlıklı bir ortam sunarak çiftlerin cinsel yaşamlarını destekler (Bilgin, 2000, ss. 585-586). Bu ortamda, çiftler cinsellik konusunda rahatlıkla iletişim kurabilir, isteklerini ve sınırlarını ifade edebilirler. Cinsellik aracılığıyla çiftler arasındaki duygusal bağın güçlenmesini sağlar (Akyol, 2013, s. 55).

Cinsel ilişki, çiftler arasında birbirlerine olan yakınlığı artırır, duygusal tatmin sağlar ve birlikte paylaşılan özel bir deneyim oluşturur. Cinsellik sayesinde çiftler, birbirlerine olan bağlılıklarını pekiştirir ve evlilikleri üzerinde olumlu etkiler yaratır. Evlilik, çiftlerin cinsel yaşamlarına zevk ve mutluluk katar. Cinsel ilişki, çiftlerin fiziksel olarak tatmin olmalarını sağlar ve bu da ilişkideki huzuru ve memnuniyeti artırır (Geçioğlu, 2018, s. 3). Cinsellik, çiftler arasındaki romantizmi ve tutkuyu canlı tutar ve ilişkinin sürdürülebilirliğine katkıda bulunur.

1.4. Türkiye’de Evlilik Olgusu

Evlilik, Türkiye’de toplumun temel bir kurumudur. Evliliklerin, geleneksel değerlere dayalı birçok ritüelle gerçekleşmesi önem arz eder. Genellikle aileler arasında yapılan görüşmeler sonucunda evlilik kararı alınır ve düğünler büyük bir coşkuyla kutlanır. Nikah töreni ve düğün merasimi, genellikle aile ve yakın dostlarla birlikte gerçekleştirilir. Türkiye’de evlilik, eşler arasında karşılıklı anlayış ve dayanışma üzerine kuruludur (Taş, 2010, ss. 47-49). Geleneksel olarak, erkeklerin aileye maddi destek sağlaması beklenir, kadınların ise ev işleri, çocuk bakımı ve aileye duygusal destek vermesi önemli bir görev olarak kabul edilir. Ancak günümüzde, bu roller ve sorumluluklar giderek değişmiş, çiftler arasında eşitlik ve paylaşımcılık önem kazanmıştır.

Türkiye’de geleneksel evlilikler, kültürel açıdan günümüzde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu evlilik türünde, aileler genellikle çiftin evlilik kararını alır ve bu karar, çiftlerin birbirlerini önceden tanımalarına veya birlikte zaman geçirmelerine bağlı olmayabilir. Geleneksel evliliklerde, ailelerin rolü oldukça belirgindir. Aileler, genellikle ekonomik ve sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak bir eş seçerler. Bu faktörler arasında ailelerin toplumsal statüsü, maddi durumu, sosyal ilişkileri ve kabile bağları gibi etmenler yer alabilir (Aydemir, 2008, ss. 12-13). Aileler, genellikle çocuklarının geleceği için en uygun eşi seçmek konusunda titiz davranır ve bu kararı çiftlerin kendilerine bırakmazlar. Evlilik süreci genellikle aileler arasında müzakere edilir. Aileler, potansiyel bir eş adayı bulduklarında, iki aile arasında bir dizi görüşme gerçekleştirilir. Bu görüşmelerde, genellikle çiftin geleceği, evlilik için gerekli maddi kaynaklar ve diğer detaylar konuşulur (Sezen, 2005, s. 196).

Geleneksel olarak dini açıdan evlilik, öncesindeki hazırlıklarla başlar. Bu hazırlıklar, çiftlerin dini liderlerle danışmalarını içerebilir. Dini liderler, çiftlere evlilik hakkında rehberlik ve tavsiyelerde bulunurken, dini kurallara uygun bir şekilde evlilik yapmalarını sağlar. Evlilik törenleri genellikle dini bir mekânda gerçekleştirilir (Abanoz, 2005, ss. 25-27). Törenler, dini liderler tarafından yönetilir ve çiftlerin birbirlerine dini yeminler etmelerini içerir. Bu yeminler, çiftlerin birbirlerine sevgi, sadakat ve saygıyla yaklaşacaklarına dair taahhütlerini içerir.

Dini açıdan geleneksel evliliklerde dua ve dualar da sıkça yer alır (Apaydın ve Kirman, 2004, ss. 105-107). Evlilik sonrası da dini ritüeller ve uygulamalar devam eder. Bu evliliklerde, dini değerler ve inançlar, çiftlerin ilişkilerini güçlendirmek ve birbirlerine destek olmak için kullanılır. Geleneksel olarak, erkeklerin aileye maddi destek sağlaması beklenir, kadınların ise ev işleri, çocuk bakımı ve aileye duygusal destek vermesi önemli bir görev olarak kabul edilir. Ancak günümüzde, bu roller ve sorumluluklar giderek değişmiş, çiftler arasında eşitlik ve paylaşımcılık önem kazanmıştır.

Toplumumuzda evlilik yaşının genellikle genç yaşlarda olduğu görülür. Ancak son yıllarda, evlilik yaşının yükseldiği ve evlilik oranlarının azaldığı gözlemlenmektedir (Şirin, 2018, ss. 691-692). Türkiye'de evlilikte bazı zorluklarla karşılaşmak mümkündür. Bunlar arasında iletişim eksikliği, maddi sıkıntılar, aile baskısı ve çatışmalar yer alabilir. Ancak, evlilik danışmanlığı gibi kaynaklardan yardım alarak bu zorlukların üstesinden gelmek mümkündür. Türkiye'de boşanma oranları son yıllarda artış göstermiştir. Ekonomik zorluklar, iletişim sorunları ve uyumsuzluk boşanmalarda en önemli faktörler arasında sayılabilir. Boşanma durumunda, çiftlerin ve çocukların haklarının korunması için yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Evlilikte karşılıklı anlayış, iletişim ve paylaşımcılık önemlidir (Arvas, 2017, ss. 307-308).

Severek yapılan evlilikler, modern toplumda en yaygın olarak tercih edilen evlilik türüdür. Bu tür evliliklerde çiftler, kendi istekleriyle ve sevgi temelinde bir araya gelirler (Aydınlı ve Kışlak, 2009, s. 4). Dini açıdan da sevgi ve duygu temelli evlilikler, genellikle kabul edilir ve teşvik edilir.

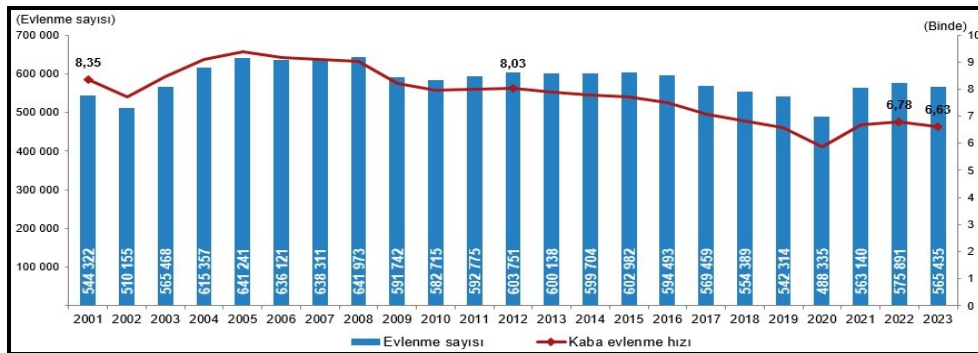
İslam dininde de aşk evlilikleri desteklenir ve çiftlerin birbirlerine karşı duygusal bağ kurmaları teşvik edilir. Birçok dinde, evlilik sevgi ve saygı temelinde kurulan kutsal bir birliktelik olarak görülür. Aşk evlilikleri de bu temel değerlere dayandığı için dini açıdan da değerlidir. Çiftler, birbirlerine olan sevgi ve bağlılıkla birlikte evliliklerini sürdürürler ve dini değerlere uygun bir şekilde bir arada olmayı hedeflerler (Çeçen, 2007, ss. 1215-1216). Çiftlerin özgür iradesiyle gerçekleştiği için daha sağlam ve mutlu bir birliktelik sunması beklenir. Çünkü çiftler, birbirlerine olan duygusal bağları sayesinde zorlukları birlikte aşabilir ve birbirlerine destek olabilirler. Hz. Peygamber (s.a.v.) eşleriyle olan ilişkisinde sevgi ve şefkat dolu bir şekilde davranmıştır.

Müslüman çiftler arasında sevginin var olması, evliliğin daha güçlü ve sağlıklı olmasına katkı sağlar. İslam'da aşk evliliği konusunda dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Öncelikle, aşkın sadece fiziksel çekimden ibaret olmaması gerekir. İslam, evlilikte duygusal bağın yanı sıra, ahlaki değerlerin ve ruhsal uyumun da önemli olduğunu vurgular. Ayrıca, İslam dininde evlilik, aile kurmanın bir yolu olarak görülür (Kasapoğlu, 2007, ss. 158-159). Çiftler arasındaki aşk, yalnızca kendileri için değil, aynı zamanda birlikte sağlıklı bir aile oluşturmak için de önemlidir. Bu nedenle aşk evliliği, karşılıklı sorumlulukların ve fedakârlıkların da gerektiği bir ilişki biçimi olarak değerlendirilir.

1.5. Türkiye’de Evlilik ve Boşanma İstatistikleri

Türkiye İstatistik Kurumunun MERNİS kaynaklı yayımladığı 2023 Yılı Evlenme ve Boşanma Verilerine göre evlilik sayısı azalırken evlilik yaşı ise yükseldi.

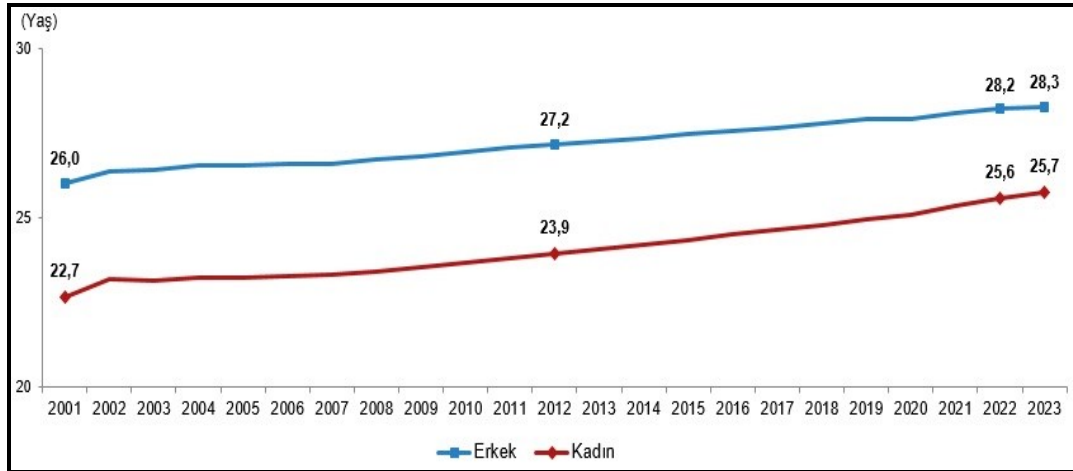
Tablo 1.1. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (2001-2023)

TÜİK'in yıllık periyodlarla paylaştığı evlilik istatistiklerine göre evlenen çiftlerin sayısı 2022 yılında 575 bin 891 iken 2023 yılında 565 bin 435 olarak kaydedildi. Bin nüfus başına düşen evlenme sayısını ifade eden kaba evlenme hızı ise 2023 yılında binde 6,63 olarak gerçekleşti (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

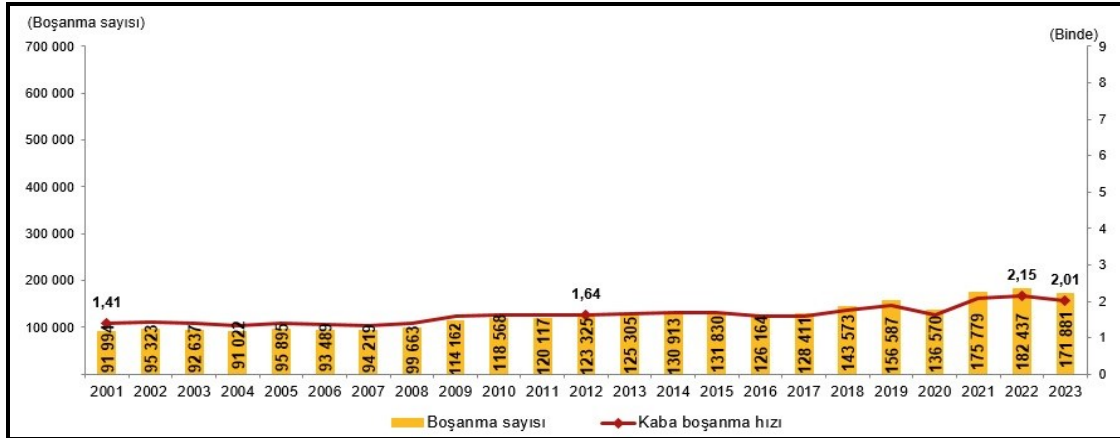
Türkiye'de evlenen çift sayısının düşmesine neden olan birçok faktörden bahsedilebilir. Bunların başında ekonomik zorluklar gelmektedir. İşsizlik, düşük gelir seviyesi gibi sebepler dolayı ekonomik istikrarsızlık içerisinde bocalayan gençler, evlenmekte tereddüt edebilmektedir. Ayrıca eğitim ve kariyer odaklı bir yaşam gözeten gençler de evliliği erteleyebilmektedir. Geleneksel aile yapısının yerine batı tarzı bir yaşam modelini benimseyenlerin de genellikle geç yaşta evlendiği ya da hiç evlenmediği gözlemlenmektedir.

Tablo 1.2. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı (2001-2023)

TÜİK (2023) araştırmasında yıllara göre ortalama ilk evlenme yaşı 2023 yılında erkeklerde 28,3 iken kadınlarda 25,7 olarak ölçüldü. Türkiye'de ekonomik zorluklarla birlikte modern kültürün de etkisiyle sosyal hayatta hızlı bir dönüşüm yaşanırken bu da insanların bireyselleşmesine sebep olmaktadır. Hayat tarzı olarak bireysel yaşamayı benimseyen insanların evliliklere bakış açısı da negatif olabilmektedir. Bu nedenlerin de etkisiyle Türkiye'de ortalama ilk evlilik yaşının yükseldiği görülmektedir (Eralp ve Gökmen, 2020).

Tablo 1.3. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (2001-2023)

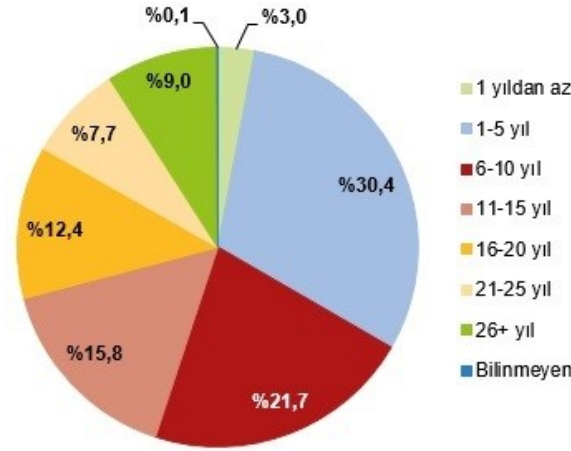

Boşanan çiftlerin sayısı 2022 yılında 182 bin 437 iken 2023 yılında 171 bin 881 oldu. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2023 yılında binde 2,01 olarak gerçekleşti (TÜİK, 2024).

Marshall (1999) boşanmayı, hukuksal bir şekilde kurulan evliliğin resmi yasalar nezdinde ortadan kalkması olarak tanımlamaktadır. Modern kültürlerde yaygınlaşan boşanma, toplum tarafından evlilik gibi sosyolojik bir olay olarak kabul edilmektedir (Özkalp, 2023). Türk toplumunda bu şekilde bir bakış açısı gözlemlenmektedir.

Boşanmasının yasal olarak kolaylaşması, farklılaşan ideolojik bakış açıları ve çatışmalar, bireysel özgürlük talepleri, eşler arası aşk ve cinsel tutkunun bitmesi, stres ve kadınların maddi olarak bağımsızlaşması gibi faktörler boşanmaları kolaylaştırmaktadır (Abbott vd., 2005, ss. 154-155). Türkiye’de boşanma sebepleri arasında ilk sırayı şiddetli geçimsizlik alırken aile içi şiddet, eğitim seviyesi düşüklüğü, kadının haklarına riayet edilmemesi, alkol ve madde kullanımı vb. sayılabilir. Toplumlarda bireysellik eğiliminin artması da boşanmalara neden olabilmektedir. İnsanların daha fazla kendi mutluluklarını ve ihtiyaçlarını ön planda tutma eğiliminde olmaları huzursuzluklara sebep olabilmekte, bu da evliliklerde daha fazla boşanma kararı alınmasına yol açabilir. Bir diğer boşanmaya götüren sebep de hoşgörünün azalmasıdır. Kentleşme ve modernleşme ile geleneksel aile yapısı zayıflamış ve hoşgörüsü azalmış bir toplum ortamı oluşturmuştur. Tüm bu sebepler Türkiye’de ve dünyada boşanma oranlarının artmasında rol oynamaktadır.

Tablo 1.4. Evlilik Süresine Göre Boşanma Oranı (2023)

Evlilik süresine göre boşanmalar incelendiğinde, 2023 yılında gerçekleşen boşanmaların %33,4'ü evliliğin ilk 5 yılı, %21,7'si ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşti (TÜİK, 2024). Evlenen çiftlerin sayısı azalırken evlilik yaşının yükselmesinin yanında boşanma oranlarının da yükselmesi, toplumsal olarak geleneksel aile yapımızdan uzaklaşıldığını göstermektedir. Boşanmaların en yoğun olarak evliliklerin ilk beş yılında gerçekleşmesi ise üzerinde inceleme yapılması gereken önemli bir konudur. Boşanmaların ilk nedenleri arasında şiddetli geçimsizlik, aile içi şiddet, eğitim seviyesi düşüklüğü, kadının haklarına riayet edilmemesi, alkol ve madde kullanımı vb. etkili olmaktadır.

1.6. Eş Seçimi

Eş seçimi, hayatımızın en önemli kararlarından biridir. Birçok faktör, bir kişinin eşini seçerken göz önünde bulundurduğu kriterleri belirler. Bu faktörler arasında dindarlık ve kültürün etkisi de önemli bir yer tutar (Yatkın, 2010, s. 47). Dindarlık, kişinin inançlarını, değerlerini ve ibadetlerini nasıl yaşadığını ifade ederken, kültür ise kişinin toplumsal değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzını yansıtır. Ömrümüzün büyük bir kısmını birlikte geçireceğimiz eşimizi seçerken, çeşitli faktörleri göz önünde bulundurmak gerekir. Bu faktörler arasında dindarlık ve kültür, birçok insan için belirleyici olur. Ortak dini inançlar ve değerler, bir çiftin uyumunu artırır ve birbirlerine destek olmalarını sağlar. Bir çiftin aynı dini inançlara sahip olması, ortak ritüelleri paylaşmalarını ve birlikte ibadet etmelerini kolaylaştırır. Bu da, ilişkinin daha derin bir bağa sahip olmasını sağlar.

Kültür de eş seçiminde önemli bir rol oynar. Birçok insan, benzer bir kültürel geçmişe sahip bir kişi ile evlilik yaşamak isteyebilir. Aynı kültürel değerlere sahip olmak, iletişimi kolaylaştırır ve sorunları daha iyi anlamalarına yardımcı olur (Zengin, 2016, s. 33). Her bireyin tercihleri farklı olabilir ve insanlar farklı özelliklere önem verebilir. Eş seçimi sürecinde, kişinin kendi değerlerini ve isteklerini belirlemesi gerekir. Bu süreçte, aile, arkadaşlar ve toplumun beklentileri yerine, kendi duygularına ve düşüncelerine odaklanmak önemlidir (Kublay ve Oktan, 2015, s. 28). Eş seçiminde karar vermek karmaşık bir süreçtir, bu yüzden sabırlı olmak ve zaman ayırmak gereklidir. Bir ömür boyu birliktelik için çıkılan bu yolda acele davranılmamalı, bolca düşünülerek karar verilmelidir.

Kur'an-ı Kerim'de "Rabbimiz! İçimizi sevinçle dolduracak/mutluluk verecek eşler ve nesiller bahşet ve bizi takva sahiplerine önder kıl" (Furkan, 25/72) şeklindeki ayette eş seçimi ve ailenin tesisinde tavsiye edilen hususlara işaret edilmiştir. Muhabbet temelli kurulacak yuvaların mutluluk ve sevinç kaynağı olması gerektiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Kadın dört sebepten biri için alınır: Malı, soyu, güzelliği ve dindarlığı. Sen (diğerlerini geç), dindar olanı seç, (aksi halde) sıkıntıya düşersin." (Buhârî, "Nikah", 15) buyurarak, eş seçimi kriterlerinden dindarlığın gözetilmesini tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) eş seçerken gözetilecek özellikleri kadınlar üzerinden belirlemektedir. Bunun sebebi, evlenme talebinin erkek tarafından yapılması, yani isteyen erkek, istenenin kız olması yönünde gelişmiş bir örfür. Dolayısıyla bunlar aynı zamanda evlenmek isteyen erkekte de aranması gereken ölçülerdir. Şüphesiz eş seçimindeki bu Nebevî tavsiyenin erkekler kadar kadınlar tarafından da gözetilmesi beklenir. Zira Kur'an'ı Kerim'de (Kur'ân Yolu, 10 Mayıs 2024, et-Tevbe 9/71) mümin erkekler ile mümine kadınların birbirlerinin velileri olduğu, iyiliği teşvik ve kötülükten alıkoymada müsavi oldukları vurgulanmaktadır.

1.6.1. Eş Seçimi Kuramları

Eş seçimi konusunda psikoloji ve sosyoloji alanında geliştirilen çeşitli kuramlar vardır (Almas, 2010, s. 24). Bu kuramları inceleyen araştırmacılar, çiftlerin eş seçim tercihlerini açıklamaya çalışmışlardır.

1.6.1.1. Psikanalitik Yaklaşım Kuramı

Bu yaklaşıma göre eş seçim süreci psikoseksüel dönemlerdeki bilinç dışı karmaşık güdülerle ilgilidir. Freud'a göre kişiliğin temelleri yaşamın ilk yıllarında atılır ve bunların değiştirilmesi güçtür. Odibal dönemden (3-6 yaş) kalan kompleksin çözülmemiş olması ile kadınların babalarına benzeyen eşleri, erkeklerin ise annelerine benzeyen eşleri seçtiği ileri sürülür (Kaya, 2002, s. 40).

1.6.1.2. Ortak Özellikler (Homogami) Kuramı

Homogami, eş seçimi konusunda insanların benzer özelliklere sahip kişilerle ilişki kurma eğilimini açıklayan bir kuramdır. Bu kurama göre, insanlar benzer dindarlık düzeyine, kültürel geçmişe ve diğer özelliklere sahip olan kişilerle daha uyumlu ilişkiler kurmaya daha yatkındır. Aynı dini inanca sahip olan kişiler arasında daha iyi bir anlayış ve uyum sağlanabilir. Ortak kültürel geçmişe sahip olan kişiler ise benzer deneyimlere sahip olabilir ve bu da ilişkileri güçlendirebilir.

Bu kurama göre eş seçimi üzerinde dindarlık ve kültür gibi faktörlerin etkisi vardır. Bu faktörler, insanların benzerlikleri nedeniyle birbirleriyle daha iyi anlaşabilecekleri ve ilişkilerini sürdürebilecekleri anlamına gelir (Arvas ve Hökelekli, 2017, s. 142). Aynı dini inanca sahip olan kişiler arasında uyum daha kolay olabilir çünkü ortak bir değer sistemi ve ritüelleri paylaşırlar (Acat, 2013, s. 158). İnsanlar, kendilerine benzerlik gösteren kişilerle daha iyi anlaşabileceklerini düşünür ve bu nedenle ilişkilerini bu tür kişilerle kurma eğilimindedir. Ancak, Ortak Özellikler Kuramı her zaman geçerli olmayabilir. İnsanlar farklılıklara da çekilebilir ve bazen zıt kutuplardaki kişilerle bile ilişki kurabilirler. Bu durumda, farklılıkların birbirlerini tamamlayabileceği düşünülmelidir.

1.6.1.3. Zıt Özellikler (Heterogami) Kuramı

Heterogami Kuramına göre, birçok insan kendine benzeyen bir eş yerine tamamen farklı özelliklere sahip bir eş arar (Apaydın ve Kirman, 2004, s. 102). Bir kişi sessiz ve içine kapanık biri olmasına rağmen aktif ve sosyal bir eş arayabilir. Ya da dindar olan bir kişi dindar olmayan biri ile evlenmek isteyebilir. Evlilik kişilerin tercihi ile şekillenir.

Zıt Özellikler Kuramının temel açıklaması, farklı özelliklere sahip olan insanların birbirini tamamladığıdır. Bu kurama göre, bir ilişkide her iki tarafın da farklı yeteneklere ve özelliklere sahip olması, ilişkiyi daha dengeleyici hale getirir (Kasapoğlu, 2007, s. 152).

Bu kuramın bazı sınırlamaları da bulunmaktadır. İlk olarak, her insanın farklı özelliklere sahip olduğu düşünülse de, bazı temel değer ve ilgi alanları ortak olmalıdır. Tamamen farklı özelliklere sahip bir partnerle ilişki kurmak, uzun vadede uyumsuzluk ve çatışmalara neden olabilir. İkinci olarak, Zıt Özellikler Kuramı, insanların tercihlerinin sadece zıtlıklara dayandığını varsayar. Ancak bu her zaman geçerli değildir. İnsanlar ilişki kurarken benzerlikleri de ararlar (Yatkin, 2010, s. 54). Ortak ilgi alanları, değerler ve hedefler gibi benzerlikler, ilişkinin temelini oluşturabilir ve uzun vadede daha sağlam bir bağ oluşturabilir. Zıt Özellikler Kuramı'nın genel geçerliği tartışmalıdır (Erkan, 2014, s. 129). Her bireyin tercihleri ve ilişki dinamikleri farklıdır. İnsanlar arasındaki ilişkiler karmaşıktır ve tek bir kuram tüm ilişkileri açıklamaya yetmeyebilir.

1.6.2. Eş Seçimi Sürecinde Gözetilen Kriterler

Eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültür gibi faktörler göz önünde bulundurulabilmektedir. Bu kriterler, birçok açıdan ilişkinin sağlıklı ve uyumlu olmasına yardımcı olur (Akçeken, 2014, s. 12). Bu hususta çiftlerin öncelikleri, yetiştiği aile, toplum ve eğitim durumuyla da yakından ilişkilidir. Dindarlık durumu ve kültürel yapının da eş seçimi sürecinde etkili olduğu bilinmektedir. Dini ve kültürel uygunluk, adayların denk olması, ahlaki değerler vb. unsurlar Müslümanlar tarafından genel kabul edilen kıstaslar olsa da her birey ve her toplumun kendi özgül koşulları ve ihtiyaçları bu kriterlerde de farklılaşmalara sebep olabilmektedir.

Eş seçimi sürecinde gözetilen kriterlerin başında diyanet hususu gelmektedir. Dindar olan bir kişi dindar bir eşi, dindar olmayan ise dindar olmayan birini seçebileceği gibi bu hususu öncelemeyenler de olabilir. Hz. Peygamber, eş seçiminde mal, soy ve güzellikten önce dindarlığın gözetilmesini tavsiye etmiştir. Dindarlık, bireyin inançlarını ve ibadetlerini nasıl yaşadığını ifade eder. Herkesin dindarlık anlayışı farklı olabilir ve bu kişisel bir tercihtir (Acat, 2013, s. 151). Ancak, eş seçimi

sırasında dindarlık düzeyi benzer olan kişiler arasında uyum daha kolay sağlanabilir. Aynı dine mensup olmak, çiftin birbirini daha iyi desteklemesine ve anlamasına yardımcı olabilir.

Dindar bir çift, ortak değerlere ve inançlara sahip olmanın avantajlarını yaşayabilir. Ortak değerler, çiftin ilişkisini güçlendirir ve dayanıklılığını artırır (Arvas, 2017, s. 35). Aynı inanç sistemine sahip olmak, çiftin benzer hedeflere odaklanmasını sağlar ve birlikte bu hedeflere doğru ilerlemesini kolaylaştırır. Bu da ilişkinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olur (Apaydın ve Kirman, 2004, s. 99). Dindar bir çiftin, sadakat, dürüstlük ve saygı gibi değerlere daha fazla önem vermesi ve bu değerleri ilişkilerine yansıtması beklenir.

Dindar bir çift, evliliklerinde Allah'ın rızasını hedefleyerek hareket eder ve bu da ilişkilerinin daha sağlam olmasını sağlar (Almas, 2010, s. 20). Dindarlık, evlilikte sorunları çözme yeteneğini artırabilir. Çünkü dindar bir çift, dini öğretilerden aldıkları bilgilerle sorunlara daha farklı bir bakış açısıyla yaklaşabilmektedir.

Eş seçimi sürecinde gözetilen kriterlerden biri de asâlettir. Asâlet, kişinin karakterini, davranışlarını ve değerlerini yansıtan önemli bir özelliktir. Eş seçimi sırasında asâletin göz önünde bulundurulması, sağlıklı ve mutlu bir ilişki için oldukça önemlidir. Asâlet, bir kişinin iç dünyasının inceliği, zarafeti ve saygınlığıdır. Bu özellik, kişinin nasıl davrandığına, başkalarına nasıl muamele ettiğine ve kendine nasıl değer verdiğine dair ipuçları verir. Bir ilişkide asâletin olması, eşyle birbirlerine saygılı ve nazik davranmasını sağlar (Yatkın, 2010, s. 48). Bu da ilişkinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olur.

Eş seçimi sırasında asâletin göz önünde bulundurulması, ilişkinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunur (Aydemir, 2008, s. 5). Asâletli bir eş adayıyla birlikte olmak, size mutluluk, huzur ve güven duygusu verebilir. Karakter, uzun vadeli bir ilişkide sağlamlık ve güvenilirlik sağlar. Saygılı, anlayışlı ve açık iletişim becerileri olan biri, asâletin önemli bir göstergesidir. Eş adayı ile aynı veya benzer değerlere sahip olmak, ilişki uyumunu artırabilir.

Eş seçimi sürecinde gözetilen kriterlerden bir diğeri ise çocuk sahibi olmaya elverişli olma hususudur. Velûd kelimesi, doğurganlık açısından "uygunluk, elverişli olmak" anlamına gelmektedir (Acat, 2013, s. 153). Velûd kriteri, neslin devamı için eş seçimi sırasında dikkate alınan önemli bir husustur. Ancak herkesin tercihleri ve beklentileri farklı olabilir. Bu nedenle, eş seçiminde velûd kıstasının yanı sıra kişisel tercihlere de yer vermek önemlidir (Zengin, 2016, s. 38). Aile kurumunun en önemli unsurları olan evlat sahibi olmak dini açıdan da dünyevi olarak da insanların önemseydiği bir gerekliliktir. Nitekim evlenmeyi emreden Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) nikâhı terk etmeyi ise şiddetle yasaklamıştır. “Kocasını sevebilen doğurgan kadınla evlenin. Çünkü ben kıyamet gününde diğer peygamberlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.” (Ahmed b. Hanbel, c.1, s.158) hadisi şerifi ile doğurgan kadınla evlenilmesini tavsiye etmiştir. Evliliklerde eş olmanın yanında anne-baba olma da çok arzu edilen bir durumdur. Evlenen çiftler ileride çocuklarının olmasını önemsemesi de gayet doğal bir durumdur. Doğurganlık hususunda titiz davranacak kişiler, evleneceği kadının akrabaları arasındaki kadınların doğurganlık durumuna bakarak karar verebilirler.

Eş seçimi sürecinde gözetilen sevgi de evlilik için önemli kriterlerdendir. Vedûd kelimesi, "Sevgiyle dolu olmak" anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Bir insanın Allah tarafından sevilmesi ve merhamet görmesi, onun da eşine sevgi ve şefkatle yaklaşması gerektiği anlamına gelir. Vedûd kriteri, evlilik sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktördür (Aybey, 2015, s. 115). Sevgi, saygı, şefkat ve sadakat gibi değerler, sağlıklı bir evlilik için vazgeçilmezdir (Acat, 2013, s. 156). İdeal bir eş, sevgi ve saygı temelinde bir ilişki kurmalıdır.

Vedûd kriteri, eşin sevgi ve saygıyla dolu bir kalbe sahip olmasını gerektirir. Bu şekilde, eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve anlayış oluşur. Eşler arasındaki ilişkide şefkat ve merhamet önemli unsurlardır. Evlilikte sadakat, güvenin temelidir. Eşler arasında karşılıklı olarak sadakat ve bağlılık, sağlıklı bir evlilik için önemlidir. Eşler arasındaki iletişim, sağlıklı bir evlilik için vazgeçilmezdir. İyi iletişim, sorunların çözülmesini kolaylaştırır ve anlayışı artırır. Vedûd kriteri, eşin empati yapabilme yeteneğine sahip olmasını da kapsar.

Eş seçimi kriterlerinden biri de kefâet (denklik) kriteridir. Arapçadan dilimize geçen kefâet kelimesi sözlükte “Eşitlik, denklik, benzerlik ve yeterlik” anlamına gelmektedir. Fıkıh terimi olarak evlenecek eşler arasında belli hususlarda denkliğin bulunmasını ifade eder. Evlilik, hayatınızı paylaşacağınız bir eş seçimi yapmak için önemli bir adımdır. Bu süreçte, göz önünde bulundurulması gereken çeşitli faktörler vardır (Yatkın, 2010, s. 51). Bunlardan biri de kefâet kriteridir. Eş seçimi yaparken, eşlerin her konuda bir birine denk olma şartını göz önünde bulundurması gerekir. Eş adayının kefâet şartını yerine getirdiğini değerlendirmek için onu iyi tanımak, davranışlarını gözlemlemek ve açık iletişim kurmak gerekir (Aydemir, 2008, s. 7). Sağlıklı bir ilişkinin temeli kefâet şartının karşılanması ile mümkün olacaktır.

Eş seçimi sürecinde gözetilen bir önemli kriter de fiziki özelliklerdir. Birçok insan, ilişkilerinde güzellik faktörünü dikkate alır. Ancak, güzellik sadece dış görünüşten ibaret olmamalıdır. İçsel değerler, ilişkinin dayanıklılığını ve uyumunu etkileyebilir. Eş seçimi sırasında güzellik faktörünün yanı sıra içsel değerler de önemlidir (Çeçen, 2007, s. 1209). Bir insanın kendine olan özeni ve bakımı, onun dış görünüşünü olumlu yönde etkiler (Şirin, 2018, s. 712). Temizlik, düzenli egzersiz yapma, sağlıklı beslenme gibi faktörler, bir kişinin dış görünümünü olumlu yönde etkiler. Bu da karşı tarafta olumlu bir izlenim bırakabilir.

Zenginlik de eş seçiminde gözetilen kriterlerdendir. Birçok kişi için zenginlik, eş seçiminde göz önünde bulundurulması gereken bir şart olabilir. Ancak, maddi varlıkların ilişkinin sadece temeli olmaması gerektiği unutulmamalıdır (Apaydın ve Kirman, 2004, s. 102). Zenginliğin gözetilmesi, birçok avantaj sunabilir. İstikrarlı bir finansal durum, gelecekteki güvence ve rahatlık sağlayabilir. Ancak, ilişkiler sadece maddi varlıklar üzerine kurulmamalıdır (Arvas, 2017). İlişkide ortak değerlerin paylaşılması, uzun vadede daha sağlıklı bir ilişki için önemlidir. İnsanlar finansal durumlarında iniş çıkışlar yaşayabilirler. Bu nedenle, ilişkide maddi varlıkların öncelikli olmadığı, karşılıklı sevgi, saygı ve sadakatin daha önemli olduğu bir anlayış benimsenmelidir (Erkan, 2014, s. 127). Dindarlık, karakter, değerler ve kültür gibi daha önemli faktörler de gözetilmelidir.

1.7. Dindarlığın Tanımlanması

Dindarlık kavramını derinlemesine tahlil edebilmek için öncelikle kelimenin etimolojisine bakmak gerekir. Dindarlığın türetildiği din kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. “Deyn” kökünden mastar veya isim olan din kelimesi, sözlüklerde ise “Ceza, mükâfat, itaat, âdet, İslâm, hesap, millet, şariat, ibadet, saltanat, mülkiyet, hüküm...” gibi anlamları ifade etmektedir (Yazır, 1960, s. 82).

Din sosyolojisinin ilk sistematik kurucusu olarak kabul edilen Max Weber’in din sosyolojisi araştırmalarının daha başlangıcında dinin tarifinin yapmanın zorluğuna dikkat çekmiştir (Günay, 2005, s. 211). İnsanlığın başlangıcından bu yana var olageldiği ifade edilen dinlerin toplumlarda farklılıklar göstermesinden dolayı ortak bir tanımı yapılması güçtür (Beit-Hallahmi, 2015, s. 1).

Din kavramı, bireylerin duyguları, fiilleri ve bireysel tecrübelerini betimler (James, 1985, s. 31). Din psikolojisinde “din, var oluş konusunda genel mahiyette kavramlar dile getiren ve insanlarda güçlü, derin ve kalıcı motivasyonlar ve ruhî eğilimler uyandıracak tarzda etkide bulunan bir semboller sistemi” olarak tanımlanır (Hökelekli, 1993, s. 69).

Din, insanların inançları, ibadetleri ve ahlaki değerleri çerçevesinde şekillenen bir inanç sistemidir. İnsanların hayatlarını anlamlandırmak, toplumsal düzeni sağlamak ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dinler ortaya çıkmıştır (Arvas ve Hökelekli, 2017, s. 129). Dinler, genellikle kutsal kitaplara dayanan öğretileri takip eden topluluklar arasında yaygın olarak kabul görmektedir.

Araştırmacılar, dindarlığı sınıflandırarak açıklamaya çalışmışlardır. Bununla birlikte dinî açıdan duyguları, düşünceleri, tasavvurları, korkuları, beklentileri birbirinin aynısı olan iki kişiyi göstermenin mümkün olmadığı düşünüldüğünde dindarlığın boyutlarını belirlemenin ve dindarlık tipolojisi yapmanın zorluğu da ortaya çıkacaktır (Yavuz, 1982, s. 100). Kur’ân-ı Kerim, Müslümanların hayatlarını düzenleyen ve onlara dini yönergeler sunan kutsal kitaptır. Kur’ân-ı Kerim’e göre dindarlık, bir kişinin inancına bağlı olarak yaşamını sürdürme şeklidir (Yapıcı, 2018, s. 82).

Dindarlık, bireylerin dinî inançlarına bağlılık derecesini ifade eden bir kavramdır. Dindar kişiler, inançları doğrultusunda ibadetlerini yerine getirir, ahlaki değerlere önem verir ve dini kurallara uyar (Çeçen, 2007, s. 1199). Dindarlık, bireyin kişisel bir tercihi olabileceği gibi, toplumsal ve kültürel faktörlerden de etkilenebilir.

Peygamber modeli olarak dindarlık, insanların inançlarına dayalı olarak yaşamlarını şekillendirdikleri bir kavramdır. İnsanlar farklı dinlere mensup olabilir ve bu dinlerin farklı dindarlık modelleri bulunabilir. Peygamber modeli, birçok kişi için dindarlık pratiğinde önemli bir role sahiptir (Abanoz, 2005, s. 15).

Hız. Peygamber, Müslümanlar için bir örneklilik kaynağıdır ve onun yaşamı, ahlaki değerleri ve ibadet pratiği gibi konularda ilham kaynağı olmuştur. Peygamber modeli aracılığıyla Müslümanlara ahlaki değerler, ibadet pratiği ve doğru yaşam tarzı konusunda yol gösterir (Arvas, 2017). Peygamber'in öğretileri ve davranışları, dindar insanların nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda rehberlik sunar. Onun dürüstlük, hoşgörü, adalet gibi ahlaki değerleriyle örnek olması, Müslümanlara ahlaki bir temel sağlar. Ayrıca, ibadetlerini düzenli olarak yerine getirmesi ve ibadetlerin önemini vurgulaması, Müslümanlara ibadet pratiği konusunda yönlendirici olur (Aybey, 2015, s. 107). Peygamber'in hayatı, doğru yaşam tarzını takip etmek isteyenlere ilham verir ve onlara nasıl bir hayat sürdürmeleri gerektiği konusunda rehberlik eder. Hız. Peygamber'in öğretileri ve davranışları, Müslümanların ahlaki değerlerle donanmış, ibadetlerini düzgün şekilde yerine getiren ve doğru yaşam tarzını benimseyen bireyler olmalarına yardımcı olur.

Peygamber modeli, inşa edici bir modeldir. İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an'ı anlamak ve yaşamak için en iyi örneği sunar (Bener, 2011, s. 35). Peygamber'in yaşamı ve ahlaki değerleri, dindar insanlar için ilham verici bir kaynaktır. Onun sabrı, cömertliği, adaleti ve merhameti, Müslümanların kendilerini geliştirmelerine ve daha iyi bir Müslüman olmalarına yardımcı olur. Peygamber'in insanlar arasında hoşgörü ve saygıyı teşvik etmesi, toplumda barış ve uyumun sağlanmasına katkıda bulunur. İnşa edici bir model olarak, Peygamber'in izinden gitmek, dindar insanlar için hem manevi bir gelişim hem de toplumsal bir fayda sağlar (Arvas, 2017).

Peygamberin bu örneklikleri, dindar insanlar için bir ilham kaynağı olup, toplumsal ilişkilerde daha olumlu ve etkili bir rol oynamalarını sağlar (Günay ve Çelik, 2006, s. 2). Peygamber modeli, dindarlık modelleri içinde önemli bir yer tutar. Müslümanlar için Hz. Muhammed'in hayatı, öğretileri ve davranışları dindarlık pratiği konusunda rehberlik edici bir rol oynar. Peygamber modelini takip etmek, dindar insanlar için doğru bir yaşam sürmek ve Allah'ın rızasını kazanmak açısından önemlidir. Mümin modeli, İslam geleneğinde önemli bir yer tutan bir dindarlık modelidir. Mümin kelimesi, "inanç sahibi" veya "iman eden" anlamına gelir. Bu modelde, bireyin dini inancı ve ibadetleri merkezi bir rol oynar (Bener, 2011, s. 40).

İman, bir müminin Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine olan kesin ve derin bir inancı içerir. Mümin, günlük hayatında bu inancını pratiğe döker ve Allah'ın emirlerine uyarak doğru bir şekilde yaşar. İman, bir mümini manevi olarak güçlendirir ve ona huzur ve anlam katmaya yardımcı olur. Bu nedenle, iman, İslam'ın en temel ve önemli unsurlarından biridir.

1.8. Dindarlık Boyutları

Bakara suresi 177. ayetinde dindarlık boyutları; inanç, ibadet, ahlak, düşünce, duygu ve bilgi olarak yer almaktadır (Peker, 2012). "... Asıl erdemli kişi Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takvâ sahipleri bunlardır." ayeti kerimesinde dindarlık boyutlarına vurgu yapılmıştır. İlgili ayeti kerime incelendiğinde inanç boyutunda; Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve Peygamber'e iman yer almaktadır. Bunlar İslam itikadının da temel unsurlarıdır. Namaz, zekât oruç tutma, hacca gitme, kurban kesme, dua etme gibi ritüeller de dindarlığın ibadet boyutu olarak çeşitli ayetlerde sıralanmaktadır. Dindarlık yapısının diğer boyutları; ahlâki davranışlar, düşünce/akletme, Allah'a teslimiyet ve bağlılık gösterme, Allah'ı, Peygamberi ve müminleri sevme, hatalı davranışlarından pişmanlık duyarak tövbe etme, dünya hayatının imtihan olduğunu bilme şeklinde özetlenebilir.

1.8.1. İnanç Boyutu

Dindarlık boyutlarının başında inanç gelmektedir. İnanç boyutunda; Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve Peygamber'e iman yer almaktadır. Bunlar İslam itikadının da temel unsurlarıdır. Erten'e (2014, s. 69) göre temel inanç esasları olmayan bir din düşünülemez, hak olsun batıl olsun tüm dinlerde inançlar o dinin ayrılmaz birer parçası kabul edilir. Bu inanç sistemi ile müntesipleri arasındaki bağ, aynı dine inananlar arasında da bir çekim gücü ve aidiyet duygusunu tesis eder. İslam dinine girişin ve dine mensubiyetin il şartı kelime-i tevhit şeklinde teşekkül eder.

Kur'an-ı Kerim'de "...şu halde benim davetime gelsinler ve bana iman etsinler ki doğru yolu bulabilsinler" (Bakara 2/186) şeklinde birçok ayette insanlar inanca davet edilmiştir. Hz. Peygamber de (s.a.v.) Müslümanlara İslam'ın dini inanç ve ibadet şekillerini öğretmiş Ashabı da bu tadrisle sosyal hayatlarını şekillendirmişlerdir (Erten, 2019, s. 188). İslam'da inanç ve amel birbirini tamamlayan ayrılmaz birer unsur olarak kabul edilir. Kalpte tasdik olarak kabul edilen imanın dışa yansımaları da beklenir. İncanın tekâmülü için dini görevleri yerine getirmek ve amelleri yapmak gerekir. Şüphesiz amel imandan bir cüz değildir ama imanı muhafaza ve Allah'ın rızası için amel olmazsa olmaz kabul edilir.

1.8.2. İbadet Boyutu

Dindarlık boyutlarından ibadet boyutunda beş vakit namaz kılma, oruç tutma, zekat verme ve hac ibadeti gibi temel ibadetler önemli yer tutar. Müslümanların ibadet ve tapınma konusunda izlemeleri gereken model, Kur'an-ı Kerim'de (Hac 22/41) açıkça belirtilmiştir. Bu modelde, Bu ibadetler, Müslümanların Allah'a yaklaşmayı, O'na olan sevgi ve saygılarını ifade etmeyi amaçladıkları yollardır. Dinin bireysel ve toplumsal açıdan değerlendirilmesi, kültür ve din arasındaki sıkı bağın anlaşılmasını sağlar.

Din, kişiler arasında bağları güçlendirirken, kurumlarla olan ilişkileri de etkiler. Bireyler için din, anlam bulma ve moral destek sağlama kaynağıdır. Kurumlar için ise din, değerler ve normlar üzerinde etkili olan bir faktördür (Apaydın ve Kirman, 2004, s. 97).

Dindarlık, insanların hayatında önemli bir rol oynayan ve birçok farklı boyutu olan bir kavramdır. Bu boyutlardan biri de dinin ibadet boyutudur. İbadet, dini inançlarına göre yapılan ritüel ve eylemleri ifade eder. İbadetler, insanın manevi bağını güçlendirmek, Allah'a yakınlaşmak ve ahlaki değerleri yaşamak için yapılan eylemlerdir (Abanoz, 2005, s. 18). İbadetler, her dinin kendine özgü ritüellerine sahip olsa da bazı ortak noktaları vardır.

Namaz bütün ilahi dinlerde var olagelmiş, İslam'ın da emrettiği en önemli ibadetlerden biri olarak kabul edilmektedir (Erten, 2014, s. 81). Namaz, İslam dininde en önemli ibadetlerden biridir. Namaz, Müslümanların günde beş kez Allah'a yönelerek O'na dua ettiği ve O'na secde ettiği bir ibadettir. Namaz kılmak, Müslümanlar için hem bedensel hem de ruhsal bir ibadettir. İbadetin belirli bir zaman diliminde yapılması, düzenli bir yaşam tarzının da bir parçasıdır.

Oruç Ramazan ayında yapılan bir ibadettir. Müslümanlar bu ayda sabah ezanı ile akşam ezanı arasında yiyecek ve içecekten, cinsel ilişkiden uzak durarak oruç tutarlar (Şirin, 2018, s. 695). Oruç, Müslümanlara sabır, takva ve ibadet bilincini kazandıran önemli bir ibadettir. Zekat vermek maddi anlamda yardıma muhtaç insanlara destek olmayı amaçlayan bir ibadettir. Müslümanlar, sahip oldukları mala belirli bir oranda zekat vererek, Allah'ın rızasını kazanmaya çalışırlar. Zekat, toplumsal dayanışmanın ve paylaşmanın bir göstergesidir (Bener, 2011, s. 31).

Hac ibadeti ise Müslümanlar için önemli bir ibadettir. Her yıl milyonlarca Müslüman, Mekke'ye giderek Kâbe'yi tavaf eder ve Arafat'ta vakfe yapar. Hac, Müslümanların Allah'a olan bağlılıklarını ve teslimiyetlerini gösteren bir ibadettir.

Kur'ân-ı Kerim'i okumak, dua etmek, sadaka vermek, cihat etmek gibi ibadetler de Müslümanların dindarlık modelinin bir parçasıdır. Müslümanlar, ibadet ve tapınma konusunda Kur'ân-ı Kerim'in öğretilerini takip ederek, Allah'a olan sevgi ve saygılarını ifade ederler. Bu ibadetler, Müslümanların manevi gelişimine katkıda bulunur ve toplumda paylaşma ve dayanışma duygusunu güçlendirir.

1.8.3. Ahlak Boyutu

Ahlak kavramı da dindarlık boyutlarının temel taşlarından biridir ve pek çok ayette ahlaki değerler vurgulanır (en-Nisâ 4/36). Adalet, merhamet, dürüstlük, cömertlik, sabır ve hoşgörü gibi değerler, Ahlak ve etik, insanın toplum içindeki yerini belirleyen önemli kavramlardır (Zengin, 2016, s. 27). Bu kavramlar doğrultusunda hareket eden bireyler, toplumda saygınlık kazanırken, ahlaki değerlere uygun davranmayanlar ise itibar kaybedebilirler. Müslümanlara bu değerleri benimsemeleri ve uygulamaları konusunda önemli bir rehberlik sunmaktadır.

Adalet, Kur'ân-ı Kerim'in en temel ahlaki değerlerinden biridir (en-Nisâ 4/58). İslam dini, her türlü haksızlığa karşı çıkar ve adaletin herkes için geçerli olmasını ister. İnsanlar arasında ayırım yapmadan adaletli davranmak, toplumun huzurunu ve düzenini sağlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Merhamet, Kur'ân-ı Kerim'in vurguladığı diğer bir ahlaki değerdir (Âl-i İmrân 3/159). İslam dini, insanların birbirlerine merhametli davranmalarını öğretir. Merhamet, insanların birbirlerine destek olmalarını, yardım etmelerini ve fedakarlık yapmalarını sağlar. Merhametli bir toplum, daha dayanışmacı ve sevgi dolu bir ortam yaratır (Arvas, 2017).

Kur'ân-ı Kerim, dürüstlük ve güvenilirliği de önemli ahlaki değerler olarak vurgular. Dürüstlük, insanların doğruyu söylemelerini, sözlerinde tutarlı olmalarını ve başkalarının güvenini kazanmalarını gerektirir. Güvenilir bir kişi, toplum içinde saygınlık kazanır ve başkalarının desteğine ihtiyaç duyduğu durumlarda yardım alabilir. Cömertlik ve yardımseverlik, Kur'ân-ı Kerim'in öğütlediği diğer ahlaki değerlerdir. İslam dini, insanların maddi ve manevi olarak paylaşmalarını teşvik eder (Aybey, 2015, s. 104). Cömertlik, insanların varlıklarını başkalarıyla paylaşmalarını, yardım etmelerini ve ihtiyaç sahiplerine destek olmalarını gerektirir. Yardımsever bir toplum, daha adil ve eşitlikçi bir dünya inşa etmek için önemli bir adımdır. Sabır (el-Bakara 2/25) ve hoşgörü, Kur'ân-ı Kerim'in ahlaki değerlerinden bir diğeridir. İslam dini, insanların zorluklar karşısında sabırlı olmalarını ve hoşgörülü davranmalarını öğretir.

1.8.4. Düşünce Boyutu

Dindarlık boyutlarından biri olan düşünce boyutunda Allah'ın varlığı ve yaratılışın yanı sıra kâinat, insan ve tüm mahlûkat üzerine tefekkür vardır. Düşünce ile insan tutum ve davranışlarını kontrol eder. Kur'an'da düşünmeye sevk eder. Düşünüp akledesiniz diye Allah ayetlerini sizin için açıklamaktadır.” (el-Bakara 2/242) şeklinde birçok hitabı vardır. İslam, akla büyük önem verir ve insanları bilimsel araştırmalar yapmaya teşvik eder. İslam inancında, ilim ve bilgiye sahip olmak ibadetin bir parçasıdır. Aklını kullanmadan, düşünmeden hareket edenler için Kur'an'da sağır ve dilsiz benzetmesi yapılmıştır (Enfal, 8/22). Bilginin yanı sıra, bilgiyi uygulama ve başkalarına öğretme sorumluluğu da vardır. İlim sahibi olan bir Müslümanın, bilgisini paylaşarak toplumun gelişimine katkıda bulunması beklenir. Bir inancı bilmek, onu kabul etmek için gereklidir. Bundan dolayı bilgi boyutu ile inanç boyutu arasında sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir.

1.8.5. Duygu Boyutu

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde duygu boyutu üzerinde durulmaktadır. Allah'ı, Peygamberi ve müminleri sevme, günahlara tövbe edip pişmanlık duyma, ümit ve korku üzere olma gibi duygular insana has özelliklerdir. Kur'an'da (Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır.” (Enfal 8/2) şeklindeki ayette inananların duygusal durumuna dikkat çekilmiştir.

1.8.6. Bilgi Boyutu

Dindarlık boyutlarından bir diğeri bilgi boyutudur. Erten'e (2014, s. 112) göre bilgi ve inanç arasında sıkı bir bağ vardır. Bir din ve inanca bağlanmak için hakkında bilgi sahibi olunması beklenir. İslam inancında, ilim ve bilgiye olan önem büyük bir vurguyla ifade edilir. Kur'an-ı Kerim, Müslümanlara sürekli olarak ilim ve bilgi arayışına teşvik etmektedir (Tâhâ 20/114). İlim sahibi olmanın önemi vurgulanırken, Müslümanlar dünya ve ahiret konularında bilgi sahibi olmayı hedeflerler (Yapıcı, 2018, s. 83). Birçok ayette bilginin değeri ve önemi anlatılmaktadır.

İnsanların Allah'ı daha iyi anlamaları ve O'na daha yakın olmaları için bilgiye ihtiyaç duydukları belirtilir. İslam inancında, bilgi ve ilim, dindarlık modelinin ayrılmaz bir parçasıdır. İlim ve bilgiye sahip olmak, Müslümanların dünya ve ahiret hayatlarında doğru kararlar vermelerini sağlar. Bilgi, insanları cehaletten kurtarır ve aydınlatır (Aktan, 1992, s. 400).

Müslümanlar için ilim ve bilgi arayışı sadece dünyevi konularla sınırlı değildir. İslam inancına göre, ilim ve bilgi her alanda geliştirilmelidir. İslam, bilime ve akla büyük önem verir ve insanları bilimsel araştırmalar yapmaya teşvik eder. İslam inancında, ilim ve bilgiye sahip olmak ibadetin bir parçasıdır. Müslümanlar, eğitim alarak ve bilgiye ulaşarak Allah'a daha yakın olabileceklerine inanırlar. Bilginin yanı sıra, bilgiyi uygulama ve başkalarına öğretme sorumluluğu da vardır. İlim sahibi olan bir Müslümanın, bilgisini paylaşarak toplumun gelişimine katkıda bulunması beklenir.

Allah insanı akıl, kalp ve ruh üçlüsüyle yaratmıştır. İnsan bu anlamda biyolojik, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik, ve patolojik açıdan bir bütündür. Hisler ve duygular da buna dahildir. Bu boyutlar bir araya geldiğinde dindarlık bütüncül kimliğe kavuşur. Ayrıca dindarlık kişisel ve toplumsal boyutlarda da ele alınmaktadır. Kişisel boyut, kişinin inançları, ibadetleri ve manevi deneyimleri ile ilgilidir. Kişi, bu boyutta kendi iç dünyasında bir dini yaşar. Bu, namaz ve dua gibi kişisel dini ritüelleri içerir. Toplumsal boyuttaki dindarlık ise dini törenlere katılmak, dini topluluklara hizmet etmek veya dini değerleri savunmak gibi faaliyetleri kapsar.

1.9. Kültürün Tanımlanması

Kültür, bir toplumun sahip olduğu dil, sanat, gelenekler, inançlar ve değerler gibi unsurları kapsayan bir kavramdır (Yapıcı, 2018, ss. 79-81). Kültür, insanların ortak bir kimlik oluşturmasını sağlar ve toplumda paylaşılan normları belirler. Din, dindarlık ve kültür arasında sıkı bir ilişki vardır; çünkü din, bir toplumun kültürünün önemli bir parçasını oluşturabilir ve dindarlık, kültürün bir yönü olarak ifade edilebilir.

1.9.1. Kültür-Din Etkileşimi

Türkçe’de bir süre hars sözlüğü olarak kullanılan kültür kelimesi daha sonra kültürmek (Tarladan ürün kaldırmak) olarak kullanılmak istenmiştir. Kültür sözcüğünün gündelik dilde taşıdığı anlam ile toplumdaki anlamı ayrıdır. Sosyolojide teknik kavram olarak tanımlanan kültür kelimesi insanlar arasında kültürlü olmak gibi dar anlamlarda kullanılabilir (Dönmezer, 1999, s. 99). Tylor’a (1958) göre kültür; bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetler ile insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşan karmaşık bütünü ifade eder.

Kültür ve din, insanların yaşamında önemli bir rol oynayan iki temel unsurdur. Kültür, insanların davranışları, inançları, değerleri ve sanatsal ifadeleri gibi birçok farklı yönünü kapsar (Abanoz, 2005, ss. 13-14). Din ise bireylerin inandığı ve ibadet ettiği bir inanç sistemidir. Kültür ve din arasındaki ilişki karmaşık bir şekilde örülüdür. Birçok kültür, dinin bir parçası olarak kabul edilen ritüeller, törenler ve inanç sistemleri geliştirmiştir. Kendi kültürel pratiklerini ve sembollerini barındıran İslam, birçok toplumu etkilemiştir. Müslümanlar dini inançlarını günlük yaşamlarının bir parçası haline getirerek, kültürlerini şekillendirmişlerdir. Diğer yandan, kültür de dinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir toplumun kültürel değerleri, inanç sistemini ve dini uygulamalarını etkileyebilir. Bir toplumun ahlaki değerleri ve normları, dinin etik kurallarının oluşmasında belirleyici bir faktör olarak kabul edilir.

Kültür ile din arasındaki etkileşim, birçok sonuç doğurabilir. İlk olarak, bu etkileşim, toplumların birbirlerini anlamalarını ve kabul etmelerini sağlar. Farklı kültürler ve dinler arasındaki etkileşim, hoşgörü, empati ve saygı gibi değerlerin gelişmesine katkıda bulunur. Ayrıca, kültür-din etkileşimi, yeni inanç sistemlerinin ortaya çıkmasına da yol açabilir. İnsanlar farklı kültürlerden gelen dini pratikleri keşfedebilir ve kendi inanç sistemlerini buna göre şekillendirebilir. Bu da toplumların daha çeşitli ve zengin bir dinî mirasa sahip olmasını sağlar (Bener, 2011, ss. 29-30). Kültür-din etkileşimi, dini toleransın ve dini özgürlüğün artmasına katkıda bulunur. Bir toplumda farklı dinlere mensup bireylerin bir arada yaşaması, dini çeşitlilik ve hoşgörüyü teşvik eder.

1.9.2. Kültür-Dindarlık Etkileşimi

Günümüzde kültür ve dindarlık arasındaki etkileşim büyük bir öneme sahiptir. Kültür, bir toplumun değerleri, inançları, gelenekleri ve yaşam tarzını belirleyen unsurlardan oluşurken, dindarlık ise bireylerin dini inançlarına ve pratiklerine bağlılığını ifade eder. Kültür, bireylerin dindarlık düzeyini etkileyen önemli bir faktördür. Bir toplumun kültürel değerleri, bireylerin dinî inançlarını şekillendirir ve onların dini uygulamalarına yön verir. Bir toplumda aile değerleri ve dayanışma ön planda ise, bireylerin dini pratikleri de bu değerlere uygun şekilde önceliklidir. Aynı şekilde, bir toplumun sanat, edebiyat ve müzik gibi kültürel unsurları da dindarlık üzerinde etkili olabilir.

Dindarlık da kültürün şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bir toplumun dindarlık düzeyi, o toplumun değerler sisteminin oluşmasında etkili olur. Dinî inançlar, toplumun ahlaki değerlerini belirleyebilir ve bu değerler kültürel normlar haline gelebilir. Dindarlığın kültür üzerindeki etkisi, özellikle dini bayramlar ve törenler gibi dini pratikler aracılığıyla ortaya çıkar (Akçeken, 2014, s. 6). Bu tür etkinlikler, toplumun bir araya gelmesini sağlar böylelikle ortak kültürel deneyim oluşur. Ayrıca, dini motiflerin yer aldığı sanatsal ve edebi eserler de kültürel mirasın bir parçası haline gelir. Kültür ve dindarlık arasındaki etkileşim, bir toplumun değerlerini, normlarını ve yaşam tarzını derinlemesine etkiler. Ortak değer ve inançların, toplumun birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmesi beklenir.

1.10. Türkiye’de Dindarlık ve Kültür

Türkiye çeşitli dini inançlara müntesip vatandaşları bulunmakla birlikte İslam'ın en yaygın nüfusa sahip olduğu Müslüman bir ülkedir (Aktan, 1992, s. 399). Bu sebeple, dindarlık ve kültür arasındaki ilişki Türkiye’de oldukça derin ve girift haldedir. Türkiye’de dindarlık, toplumsal değerlerin temel bir unsuru olarak kabul edilir. İnsanların dini inançları günlük hayatta etkili bir şekilde yaşamaları ve bu değerleri topluma yansıtmaları önemlidir. Türkiye toplumunda dindarlık, ahlaki değerlerin korunması, yardımseverlik, saygı, hoşgörü ve adalet gibi kavramlarla ilişkilendirilir.

Türkiye'de dindarlık, geleneksel değerler ve ritüellerle yakından ilişkilidir. İslam dininin öğretileri, Türk kültüründe yer alan geleneksel değerlerle bütünleşmiştir. Ramazan ayında oruç tutmak, Cuma ve bayram namazlarında camiye gitmek gibi dini ritüeller toplum için önemli görülür. Türk toplumu dini bayramlarda ve özel günlerde bir araya gelerek sosyal bağları güçlendirir (Bilgin, 2000, s. 565).

Türkiye'de dindarlık ile eğitim sistemi arasında da bir ilişki vardır. İslami değerlerin öğretilmesi ve anlaşılması için din eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'de çeşitli din eğitimi kurumları bulunmaktadır ve bu kurumlar öğrencilere dini bilgilerin yanı sıra ahlaki değerleri de aktarmaktadır (Sezen, 2005, s. 185). Dindarlık, eğitim sürecinde çocuklara ve gençlere ahlaki bir temel sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de dindarlık ve modernizm arasında bazen bir gerilim yaşanabilir. Modernleşme sürecinde dini değerlerin etkisinin azalması veya dini değerlerin modern dünya ile çatışması bazı tartışmalara sebep olabilir. Türk toplumu genel olarak dini değerleri modern hayatla uyumlu bir şekilde yaşamayı başarmıştır. Dinin toplumsal hayatta yerini koruması, kültürel zenginliğine katkıda bulunmuştur. Türkiye'de dindarlık ve kültür birbirini etkileyen önemli unsurlardır (Arvas, 2017, s. 16). Dindarlık, Türk toplumunun sosyal ve toplumsal yapısının temel bir parçasıdır. Dindarlık, toplumsal değerler, gelenekler, eğitim sistemi ve modernizmle yakından ilişkilidir. Bu unsurlar bir araya geldiğinde Türkiye'nin zengin ve çeşitli kültürünü oluşturan bir mozaik ortaya çıkar (Akçeken, 2014, s. 1-2).

1.10.1. Kültür ve Dinin Kişilerle Kurulan İlişkilerde Etkisi

Kültür ve dinin kişilerle kurulan ilişkiler üzerindeki etkisi oldukça derindir. Hem kültür hem de din, insanların birbirleriyle bağ ve iletişim kurmalarını sağlar. Din, toplumun temel taşlarından biridir ve insanları bir araya getirir (Arvas, 2017). Aynı dini inancı paylaşan insanlar, bir araya gelerek ibadet eder ve birlikte sosyal etkinlikler düzenler. Kültür ve din, insanların değerlerini ve etik kurallarını belirler. Birçok kültür ve din, insanlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik eder bu da insanların birbirleriyle ilişkilerini belirler (Kasapoğlu, 2007, s. 143).

Dini inancı olan insanlar, dürüstlük, saygı, hoşgörü gibi değerlere önem verirler ve bunu ilişkilerine yansıtırlar. Din, insanlara empati ve hoşgörü değerlerini öğretir. Birçok din, insanların başkalarının duygularını anlamalarını ve onlara saygı göstermelerini teşvik eder (Acat, 2013, s. 150). Bu da insanların birbirlerini daha iyi anlamalarını ve ilişkilerini daha sağlam temellere oturtmalarını sağlar.

Birçok insan için din, hayatlarının anlamını buldukları ve onlara güç veren bir kaynaktır. Din, insanların inançlarını güçlendirir, umut verir ve yaşamla ilgili sorulara cevaplar sunar. Bu da bireylerin kendileriyle olan ilişkilerini etkiler. Din, insanların iç huzuru bulmasına yardımcı olur ve bu da insanların başkalarıyla olan ilişkilerine olumlu yansır. Dini inancı olan insanlar, zor zamanlarda birbirlerine destek olurlar ve moral verirler. Kültür ve din, kişiler arasında güçlü bağlar oluşturur ve ilişkileri şekillendirir (Kubilay ve Oktan, 2015, s. 25). Ortak bir kültür ve dini inanca sahip olan insanlar, ortak bir kimlik ve değerler sistemi üzerinden bağ kurarlar. Ayrıca, din insanlara moral ve manevi destek sağlar ve bu da ilişkilerin daha sağlam temellere oturmasına yardımcı olur (Taş, 2010, s. 54). Kültür ve dinin kişilerle kurulan ilişkilere olan etkisi göz ardı edilemez ve bu etkiler, insanların birbirlerine olan yaklaşımlarını belirler.

1.10.2. Kültür ve Dinin Kurumlarla Kurulan İlişkilerde Etkisi

Kültür ve din, toplumların temel yapı taşlarıdır ve kurumlarla olan ilişkilerinde belirleyici bir rol oynarlar. Din, toplumun değerlerini ve normlarını şekillendirirken, bu değerler de kurumlara yansır. Din, toplumun değerlerini ve inançlarını aktarma görevini üstlenirken, eğitim kurumları da bu değerleri öğretir (Emre, 2013, s. 5). Özellikle dini okullar ve dini eğitim kurumları, dinin etkisini daha yoğun bir şekilde hissettirir. Öğrencilere, dini inançlarının yanı sıra ahlaki değerler ve toplumsal normlar da öğretilir. Bu da eğitim sisteminin dinin etkisi altında olduğunu gösterir. Sağlık sistemleri, toplumun sağlık hizmetlerine erişimini sağlamak amacıyla kurulan kurumlardır (Abanoz, 2005, s. 20). Din, insanların sağlıkla ilgili inançlarını ve uygulamalarını da etkiler. Ayrıca, bazı dinlerde tıbbi müdahaleye karşı çıkılabilir veya alternatif tedavi yöntemleri tercih edilebilir. Bu da sağlık sistemlerinin dinin etkisini hissetmesine neden olur.

Siyasi yapılar, toplumun yönetimini sağlayan kurumlardır. Din, siyasi yapıları da etkileyebilir. Bazı toplumlarda din, devletin resmi dini olarak kabul edilir ve bu durum, devletin politikalarını ve kararlarını etkiler. Dinin siyasi yapılara etkisi, toplumdaki dinamikleri ve değerleri yansıtır. Kültürel olarak farklı toplumlarda farklı dinler ve inanç sistemleri bulunmaktadır. Bu da farklı kültürlerin kurumsal ilişkilerini etkilemektedir (Sezen, 2005, s. 193). Her kültürün kendi değerleri, normları ve inançları vardır ve bu değerler kurumlar üzerinde etkili olur.

Bazı toplumlarda aile değeri çok önemlidir ve aile kurumu diğer kurumlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Din, hukuk sistemi, eğitim kurumları, sağlık sistemleri ve siyasi yapılar gibi birçok kurumu etkiler. Ayrıca, kültürel farklılıklar da kurumsal ilişkileri etkiler (Arvas, 2017). Bu nedenle, kültür ve dinin kurumlarla kurulan ilişkilerdeki etkisini anlamak, toplumların sosyal yapısını ve kurumsal düzenini anlamak için önemlidir.

1.10.3. Kültür ve Dinin Aile İçi İlişkilerde Etkisi

Aile anlamlı insan ilişkilerinin ve rollerinin çok yoğun ve sürekli bir şekilde yaşandığı bir kurumdur. Bu nedenle, saygı, sevgi, beraberlik, dayanışma, işbirliği, iletişim gibi olguların yanında, aile içi uyumsuzluk, geçimsizlik, çatışma ve rol dağılımında ortaya çıkan problemler kaçınılmazdır (Selman, 2018). Dolayısıyla kültür ve dinin aile içi ilişki ve rollere etki eden işlevleri de söz konusudur. Kültür ve din, aile içi ilişkileri derinlemesine etkileyen önemli faktörlerdir. Aile yapısını şekillendiren inanç ve ananeler, aile üyelerinin davranışlarını ve değerlerini de bir şekilde belirlemektedir. Din ve kültür faktörü; aile içindeki değerleri, normları ve davranışları belirler. Ayrıca aile üyelerine sevgi, saygı, hoşgörü, sadakat gibi temel değerleri öğretir. Aile içindeki ilişkilerde bu değerlerin yaşatılması ve uygulanması, din ve kültür kavramlarının etkisinin önemini sergiler. Din ve kültür, aile içindeki dayanışma ve destek olma mekanizmasını da tesis eder. Aile üyeleri, dini ve kültürel değerler sayesinde birbirlerine yardımcı olur, sevgi ve saygı gösterir. Din ve kültür aile içi iletişimi ve ilişkileri de olumlu yönde destekler. Aile içindeki gelenekler, ritüeller, bayramlar ve dini törenler ile aile üyeleri bir araya gelir ve ilişkilerini kuvvetlendirir. Aile içi ilişkilerde din ve kültürün olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

Bu bölümde; Adana merkez ilçelerinde (Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir) yaşayan, evli, 11'i erkek, 9'u kadın olmak üzere toplam 20 yetişkin ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Gönüllülük esasına göre Amaçlı Kartopu Örnekleme Yöntemi ile belirlenmiş katılımcılarla yapılan görüşmelerde kaydedilen bilgi, düşünce, tutum ve davranışlar ile tercihlerinin olası nedenleri, detaylı olarak tablolarla yorumlanmıştır.

Gerçeğin farklı yönlerini ve oluşumlarını öğrenebilmek için araştırmacı, araştırdığı olay ve olguya ilişkin farklı bakış açılarını, farklı anlamları, farklı göstergeleri ve kaynakları ortaya çıkarmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 267). Çalışmada katılımcı çeşitliliğine bakıldığında örneklemin konu hakkında yargıya ulaşılabilmesine olanak sağladığı düşünülmektedir.

2.1. Araştırma Grubunun Demografik Nitelikleri

Bir grup veya toplumun yaş, cinsiyet, ekonomik vb. özelliklerinin kategorize edilerek incelenmesine katkı sağlayan demografik analizler, sosyoloji alanında da sıklıkla kullanılmaktadır. Sosyolojide demografi, incelenen bir popülasyonun ırkı, cinsi, yaşı vb. faktörleri içerebildiği gibi evlilik, aile, din ve millet konularındaki araştırmalarda da önem arz etmektedir. Belirli bir gruba odaklanmak isteyen araştırmacılar, katılımcı seçimlerinde demografik nitelikleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Elde edilen veriler, katılımcıların demografik özelliklerine göre gruplandırılarak sonuçlar değerlendirilebilir. Tüm bu nedenler sosyolojik araştırmalarda demografik niteliklerinin kullanılma nedenleri arasında sayılabilir. Nitel olarak yapılan bu araştırmada demografik analizlerden faydalanılmıştır.

“Araştırma Grubunun Demografik Nitelikleri” başlığı altında araştırmaya katılan evli çiftlerden toplanarak analizi yapılan sosyo-demografik bilgiler (Yaş, cinsiyet, gelir vb.) ile evlilik öncesi eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültürün etkisine dair bulgulara yer verilmiştir.

Katılımcılara dair bazı demografik değişkenler şu şekildedir:

Tablo 2.1. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı
Kadın	9
Erkek	11

Tablo 2.1’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin sonuçları yer almaktadır. Amaçlı Kartopu Örneklem Yönetimi ile ulaşılan örneklem grubu 9 kadın ve 11 erkek olmak üzere toplam 20 yetişkinden oluşmaktadır. Her bir görüşme formuna numara, her bir gönüllü katılımcıya ise G₁-G₂₀ aralığında kod verilmiştir. Katılımcıların tamamı hür iradeleriyle bu araştırmaya katılmıştır ve tamamı evli bireylerdir.

Tablo 3.1. Yaş Dağılım Çizelgesi

Yaş Aralığı	Sayı
18-24	1
25-34	3
35-44	8
45-54	7
55 Yaş ve Üstü	1

Tablo 3.1’de araştırmaya katılan kişilerin yaş gruplarına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak dahil olan katılımcıların yaş aralığının 35 yaş ve üstü (X ve Y Kuşağı) skalasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların uzun yıllardır evli olması ve uzun yılların tecrübeleri, bu araştırma konusunda gerçekçi bilgilere ve verilere ulaşılmasına katkı sunmuştur. Zira uzun süreli evliliklerde kazanılan tecrübe, gerek eş seçimi gerekse aile yaşantısındaki olumlu-olumsuz tercihleri ve sebeplerini ortaya koymada etkin olması beklenir.

Tablo 4.1. Eğitim Durumuna İlişkin Çizelge

Eğitim Durumu	Sayı
Yok (Okur Yazar Değil)	0
İlkokul	3
Ortaokul	2
Lise	6
Üniversite	9

Tablo 4.1’de araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumuna ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Görüşme yaptığımız kişilerin ortaöğretim ve altı (ilk, orta ve lise) aralığında yoğunlaşmıştır. Üniversite mezunlarının (önlisans ve lisans) araştırmamıza yüksek düzeyde katılması, yükseköğrenim görenlerin toplumda daha aktif rol oynadığını ve bu tür sosyal araştırmalara daha fazla iştirak ettiklerini ve farkındalık oluşturduklarını göstermektedir. Bu noktada ortaöğretim ve daha az eğitime sahip kişiler daha çekingen davranabilmektedir.

Tablo 5.1. Sosyo-Ekonomik Duruma İlişkin Dağılım

Sosyo-Ekonomik Durum	Sayı
Düşük	9
Orta	7
Yüksek	4

Tablo 5.1’de araştırmaya katılan kişilerin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Örneklemin ikamet ettiği Adana’nın merkez ilçelerinden özellikle Çukurova’da yüksek ve orta gelirli insanların daha fazla yaşadığı kaydedilirken Yüreğir, Seyhan ve Sarıçam ilçelerinde genelde orta ve düşük gelirli vatandaşların yerleşimi söz konusudur. Örneklemin düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik açıdan farklılıklar taşıyan kişilerden oluşması, araştırmada gerçekçi bilgi ve verilere elde edilmesine katkı sunması beklenmektedir.

Tablo 6.1. Evlilik Yaşına Göre Dağılım

Evlilik Yaşı	Sayı
18-24	13
25-34	6
35-44	1
45-54	0
55 Yaş ve Üstü	0

Tablo 6.1’de araştırmaya katılan kişilerin evlilik yaşına ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Burada bahsi geçen evlilik yaşı, katılımcıların ilk evliliklerine ilişkin yaş grubunu kapsamaktadır. Katılımcıların evlilik yaş aralığının 18-34 skalasında yoğunlaştığı görülmektedir. Örneklem (X ve Y Kuşağı) grubunda, genç yaşta evlilik daha çok tercih edilmiştir. Görüşülen kadınların tümü 18-24 yaş aralığında evlenmişlerdir. Katılımcılardan 25 ve üstü yaş aralığında evlenenlerin tümü erkektir. Buna göre kadınların erkeklere göre daha erken yaşta evlendiği gözlemlenmiştir.

Tablo 7.1. Evlenme Şekline Göre Dağılım

Evlenme Şekli	Sayı
Görücü Usulü	5
Tanıştırma Usulü (Arkadaş ve Yakınları Aracılığıyla)	9
Kendi Tanıştığı / Çıktığı	4
Sosyal Medya Üzerinden Tanışarak	1
Kaçarak	1

Tablo 7.1’de araştırmaya katılan kişilerin evlenme şekillerine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Görüşmecilerin tümü, evlilik adayları ile görüşme şekli ne olursa olsun evlilikle ilgili son kararı kendilerinin verdiğini ve dolayısıyla kendi irade ve tercihlerinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Arkadaşları veya yakınları aracılığı ile tanıştırma usulü görüşerek gerçekleşen evlilikler ilk sırada yer alırken görücü usulü evliliklerin de halen yaygın bir şekilde devam ettiği kaydedilmiştir.

Burada tanıştirma usulü görüşerek evlenenler ile görücü usulü ile evlenenlerin birbiri ile karıştırılmaması gerekmektedir. Tanıştirma usulü görüşerek evlenenler, genelde ya akrabaları ya da yakın bir arkadaşı/tanıdığı tarafından tanıştırılmış, bir süre birbirlerini araştırmış, görüşmüş (telefon, kafe ortamı vb.) daha sonra kendi iradeleri ile evlenmeye karar vermiş kişilerdir. Bu yönü ile geleneksel görücü usulü evliliklerden ayrılmaktadır. Görücü usulünde ise evlendirilecek gençler birbirini görmeden, bazen tanımadan evlenme süreci işlemeye başlar. Gençler birbirlerini sonra görse bile genelde evlenme kararlarını anne, baba ya da aile büyükleri karar verirler. Evlenecek kişilerin bazen bunda rızası olsa da çoğu zaman irade dışı evlilikler gerçekleşir. Ancak benim görüştüğüm kişiler, hiçbir zorlama ve baskı unsuru olmadan evlendiklerinin altını çizmişlerdir.

Araştırmaya katılanlar arasında sosyal medya üzerinden tanışarak ve kaçarak evlenenlerin oranı ise son sırada yer almıştır. Ayrıca geleneklere uygun şekilde tanıştirma usulü veya aracı desteğiyle görüşerek, görücü usulü ve yüz yüze görüşerek evlenenlerin evliliklerinin devam ettiği, uzun süreli ve kesintisiz birlikteliğin sürdüğü ancak sosyal medya aracılığı ile tanışarak yapılan evliliğin (G₁₁) boşanma ile neticelendiği öğrenilmiştir.

Sosyal medya aracılığıyla tanışıp evlenen çiftlerden G₁₁, boşanma sebebiyle ilgili şu yorumu yapmıştır: *“İnternet üzerinden tanışarak evlenenlerin duyguları da dijital medya gibi yapmacık oluyor. Birbirleri tam olarak tanıyamadıklarından iki yabancı gibi evleniyorlar. Ardından çiftlerin sosyal medya üzerinden sürdürdükleri etkileşimler, mesajlaşmalar ve paylaşımlar, çiftler arasındaki güveni sarsabiliyor. Sanal ilişki ile başlayan evlilikler nihayetinde sanal aldatmalarla kolayca son bulabiliyor.”* Son yıllarda yaygınlaşan sosyal medya kullanımı ile birlikte gençlerin de bu mecralarda tanıştıkları kişilerle sanal arkadaşlık ve sonrasında fiziksel tanışma ile evlilik sürecine girdikleri sıklıkla gözlenmektedir. Bu yolla yapılan evliliklerden bazıları G₁₁ örneğinde olduğu gibi boşanmalar ile sonuçlanırken devam eden evliliklere de sıklıkla rastlanabildiği söylenebilir.

Tablo 8.1. Evlilik Süresine Göre Dağılım

Evlilik Süresi	Sayı
1-5 Yıl	4
6-10 Yıl	2
11-15 Yıl	5
16-20 Yıl	2
21 Yıl ve Üstü	7

Tablo 8.1’de araştırmaya katılan kişilerin evlilik sürelerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Katılımcıların evlilik süresi aralığı 11 yıl ve üstü skalasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda çoğunluğu X ve Y Kuşağı olan katılımcıların 11 yıl ve daha fazla yıldır evli olması, evlilik süresi ve buna bağlı tecrübelerinin bu araştırma konusu hakkında gerçekçi bilgilere ve verilere ulaşılmasına katkı sunmuştur.

Tablo 9.1. Çocuk Sayısına Göre Dağılım

Çocuk Sayısı	Sayı
Çocuk Yok	1
1-2 Çocuk	9
3-4 Çocuk	7
5 ve Daha Fazla Çocuk	3

Tablo 9.1’de araştırmaya katılan kişilerin çocuk sayısına ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Katılımcılardan 3 ve daha fazla çocuğu olanlar ilk sırada yer almıştır. Bu yönden katılımcılarımızın çoğunluğu çocuk sahibi, evlilik süresi uzun ve aile tecrübesi yüksek bireylerden oluşmaktadır.

Tanıştırma usulü veya aracı desteğiyle görüşerek, görücü usulü ve yüz yüze görüşerek evlenenlerin çocuk sayısının fazla olduğu ancak sosyal medya aracılığıyla tanışarak evlenen ailenin hiç çocuğunun olmadığı (şartlar fiziksel olarak uygun olmasına rağmen) öğrenilmiştir.

Çocuk sahibi olmada istekli olanlara bakıldığında, bunda çevre telkininin de önemli rol oynadığı, diğerlerinin ise (Sosyal medya ile tanışanlar) kendilerini hala özgür hissedip ailenin yürüyeceğinden emin olduktan sonra çocuk sahibi olmaya karar verdikleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Araştırma grubunun demografik nitelikleri analiz edildiğinde evrenin tamamı araştırmaya katılmamıştır ancak katılımcı çeşitliliğine bakıldığında örneklemin evren hakkında yargıya ulaşılabilmesine olanak sağladığı ve evrendeki farklı yönlerin ve oluşumların araştırılabildiği düşünülmektedir.

2.2. Müslümanlık, Dindarlık ve Kültür Algısı

Temel inanç esasları olmayan bir din düşünülemez, hak olsun batıl olsun tüm dinlerde inançlar o dinin ayrılmaz birer parçası kabul edilir. Bu inanç sistemi ile müntesipleri arasındaki bağ, aynı dine inananlar arasında da bir çekim gücü ve aidiyet duygusunu tesis eder (Erten, 2014, s. 69). İslam dinine girişin ve dine mensubiyetin ilk şartı kelime-i tevhit şeklinde teşekkül eder. Müslümanlık daha geniş anlamla; hayatın anlamını, evrenin işleyişini ve insanın bu büyük resimdeki yerini sorgular. İnsanın kendine, başkalarına ve evrene karşı sorumluluklarını daha iyi anlamasını sağlar. Müslümanlık sadece bir inanç sistemi veya yaşam biçimi değil, aynı zamanda kişisel ve manevi bir gelişim yolculuğudur.

Dindarlık tahkiki (committed) ve taklidi (consensual) olmak üzere ikiye ayrılır. Tahkiki dindarlık, dini inanç ve değerlerin içselleştirilerek günlük hayatta yaşandığı bir dindarlıktır. Taklidi dindarlık ise, dinin amaç olmaktan çok araçsallaştırıldığı şeklidir (Kıraç, 2007, s. 10). Sosyal hayatta dini özümsemek ya da yaşamın olağan akışındaki döngüleri dinin etrafında örüntülemek tahkiki dindarlık olarak düşünülebilir. Diğer bir deyişle tahkiki dindar bir insanın dinin emrettiği ibadetlerin yapılış zamanına göre hayatını şekillendirdiği ve ilişkilerini konumlandığı bir dindarlıktan bahsedilebilir.

“Müslümanlık, Dindarlık ve Kültür Algısı” başlığı altında hazırlanan tablolarla Müslümanlık, dindarlık ve kültür kavramlarına ilişkin algılar analiz edilmiştir.

Tablo 10.1. Müslümanlık ve Dindarlık Kavramlarına İlişkin Algılar

Tema	Sayı
Benzer (Aynı)	7
Farklı	13

“Müslümanlık ile dindarlık sizce aynı kavramlar mı?” diye sorulduğunda araştırma katılımcılarının çoğunluğu Müslümanlık ve dindarlık kavramlarına ilişkin farklılık ve benzerlik algılarının farklı olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılardan G₄, “*Müslümanlık genel olarak Allah'a inanan kişilere verilen bir addır. Hz. Adem'den, son Peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar gelmiş bütün peygamberler İslam üzere gelmiştir. Bunlara inananlar Müslümandır. Aynı şekilde Hazreti Adem'den günümüze İslam dini üzerine yürüyen amel eden kişilere de dindar kabul edilir.*” diyerek Müslümanlık ile dindarlığın aynı çizgide yürümeye benzetmiştir.

Müslümanlık ile dindarlık kavramlarının aynı olduğunu ifade eden katılımcılardan G₅, “*Kendine Müslüman'ım diyenler zaten ibadet ediyor; orucunu tutuyor, Ramazan ibadetini yapıyor, bu dindarlık ile aynı şeyler.*” cevabını vermiştir. Ona göre Müslüman olmak ile dindar olmak özünde ibadet temellidir.

Müslümanlık ile dindarlık kavramlarının farklı olduğunu savunan katılımcılardan G₂, “*Müslümanlık İslam'a inanan kişilerin genel adı dindarlık ise dinin gereklerini yerine getiren manasında kullanılıyor ikisi farklı kavramlar. Toplumumuz Müslümandır fakat herkes dindar olmayabilir.*” demiştir. Ona göre Müslüman olmak ile dindar olmanın farklı kavramlar olmasının ana nedeni, ibadete verilen önem ve ağırlıktır.

Müslümanlık ile dindarlık kavramlarının farklı olduğunu söyleyen katılımcılardan G₁₁ ise “*Hepimiz Müslümanız ama hepimiz dindar olmayabiliriz. Herkes ibadetini yapar veya yapmaz. Ben daha az yapabilirim veya başkası daha fazla yapabilir.*” cevabını vermiştir. Ona göre inandığını söyleyen herkes Müslümandır ancak ibadet ediyorsa dindardır, ibadet etmiyorsa dindar değildir.

“Müslümanlık ve Dindarlık Kavramlarına İlişkin Algılar” başlıklı tablonun genel analizi yapıldığında Müslümanlık ile dindarlık kavramlarının benzerliği ve farklılığı konusundaki görüşleri irdelendiğinde inanma ve ibadet etme durumlarına göre kategorize edildiği görülmektedir. Buna göre örneklem grubunda inanan herkes Müslüman, ancak her Müslüman ibadet ettiği kadar dindardır. Katılımcıların genel görüşüne göre; Müslümanlık bir din, dindarlık ise bu dinin yaşantı boyutudur. Müslümanlık, iman eden herkesi kaplamakla birlikte ibadetini yapmayan inanç sahibi dindar olamaz.

Kültür, insanların ortak bir kimlik oluşturmasını sağlar ve toplumda paylaşılan normları belirler. Tylor’a (1958) göre kültür; bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetler ile insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşan karmaşık bütünü ifade eder. Aşağıdaki tabloda kültür tanımına ilişkin görüşler analiz edilmiştir.

Tablo 11.1. Kültür Tanımına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Aktarım	4
Anane	8
Paylaşım	1
Toplumsal Kabuller	4
Yaşantı Şekli	3

Katılımcılara, “Kültürü nasıl tanımlarsınız?” diye sorulduğunda yanıtlar, anane olarak ile öne çıkmıştır. Bu da toplumda kültür ile anane/gelenek kavramlarının birbiri ile eş veya yakın anlamlarda kullandığına işaret etmektedir.

Kültür ile anane kavramlarının aynı olduğu belirten G₃, “*Kültür; geçmişten gelen, anne babamızdan, atamızdan gördüğümüz, insanların hoş karşıladığı, güzel gördüğü, olmasını istediği gelenek ve göreneklerdir.*” demiştir. O’na göre; güzel görülerek hoş karşılanan tüm gelenek ve görenekler kültürdür.

Kültürü aktarım olarak tarif eden G₁₁, “Kültür; yaşadığım ortam, ailenin gösterdiği sergilediği yetiştirme tarzıdır. Mesela bizim yetiştiğimiz ortamda 2 duble içki içilir. Bu böyleyken ben ibadetimi de yaparım, Ramazan'da orucumu tutarım. Bu durumun kimseye zararı olduğunu düşünmüyorum. O başka, ibadet başka. Bu durum sadece beni ilgilendirir, sevabı da günahı da benim.” şeklinde benimsediği kültürü dile getirmiştir. Ona göre kültür; aileden gelen inanç ve yaşayış biçiminin aktarımı şeklinde cereyan etmiştir. Bu aktarımın doğru olup olmaması veya yaşanıp yaşanmaması kişinin kendini bağlar, sorgulanamaz.

Kültürün toplumsal kabul olduğu yönünde cevap veren G₇, “Kültür; şu an toplum olarak yaşadığımız toplumsal kabullerdir. Tarihimize, Osmanlı döneminde kültür, genellikle İslam ile şekillenirken günümüzde daha çok modern yaşam, medya ve sosyal platformlarından etkileniyor. Geçmişte kültür dediklerimiz şu an demode tutumlar olarak görülebiliyor” demiştir. Görüşmeciyeye göre, maziden günümüze gelen toplumsal kabuller kültürü oluşturmakla birlikte günümüzdeki değişim bir şekilde bu kabulleri de dönüştürebilmekte ve yeni kültürler oluşturmaktadır.

Kültür ile popüler kültürün ayırımına değinen G₁₀, “Şu an değişen bir kültür söz konusu. Modern dünyada oluşan yeni kültür ile eski gelenek ve göreneklerimiz giderek yok olmakta, yeni bir kültürleşme söz konusu.” diyerek günümüzde kültür anlayışında gözlenen değişişime dikkat çekmiştir.

Kültürün önemine dikkat çeken G₆, “Kültür; toplum, din ve aile kaynaklı kabullerdir. Devlet olarak millet olarak kültürümüze sahip çıkmamız gerekir. Kültürlerine sahip çıkmayan toplumlar yok olmaya mahkûmdur. Devletimizin de kültürümüze sahip çıkmak için çaba sarf etmesi gerekiyor.” şeklinde görüşünü belirtmiştir. O’na göre kültür, toplumu bir araya getiren dinamiklerin başında gelmektedir.

Kültürün yaşantı şekilleri olduğunu ifade eden G₁, “Bence kültür, insan yaşantısı anlamına gelir. İnsanların yaşayış şekilleri, inançları, toplumu etkileyen ve gelecek nesillere aktarılan yaşantılarıdır.” cevabını vermiştir. O’na göre kültür, geçmişteki ve günümüzdeki yaşantıların eseridir.

Kültür tanımına ilişkin görüşlere bakıldığında kültürün aileden gelen inanç ve yaşayış biçiminin aktarımı şeklinde kabul edildiği vurgulanmıştır. “Bu aktarımın doğru olup olmaması veya yaşanıp yaşanmaması kişinin kendini bağlar, sorgulanamaz.” görüşünün ağırlıklı olduğu gözlemlenmiştir. Maziden günümüze gelen toplumsal kabullerin kültürü oluşturmakla birlikte günümüzdeki değişimin bir şekilde bu kabulleri de dönüştürebildiği ve yeni kültürler oluşturduğu dile getirilmiştir. Kültürün toplumu bir araya getiren dinamiklerin başında geldiği ve varlığını koruma noktasında bir beka meselesi olarak görüldüğü belirtilmiştir.

2.3. Dindarlığı Etkileyen Kültürel Unsurlar

Kültür, bir toplumun değerlerini, inançlarını, geleneklerini ve yaşam tarzını belirler. Kültür, toplumun bireylerini bir araya getiren ve onları birbirine bağlayan ortak bir dil ve anlayış sağlar. Bu ortak dil ve anlayış, toplumun bireyleri arasında birlik ve dayanışmayı teşvik eder. Dolayısıyla dindarlık ve kültür ilişkisinin birbirini etkilemesi de beklenir. Dindarlığı etkileyen birçok kültürel unsur vardır. Bunun en başında aile yapısından kaynaklanan yetiştirilme tarzı gelmektedir. Aile bireyin dini değerleri ve inançları öğrenmesinde aktif rol oynar (Doğan, 2023). Cinsiyet de dindarlık üzerinde etkili olabilir zira toplumun cinsiyete dayalı beklentileri ve rolleri bireyin dini pratiklerini ve inançlarını biçimlendirir. Eğitim durumu, coğrafi bölge, kırsal/kent hayatı sosyo-ekonomik statüde dindarlığı etkileyen kültürel unsurlar arasında sayılabilir. Son dönemlerde etkisini artıran küreselleşme ürünü modernist kültür de dindarlığı etkileyen unsurlar arasında yerini almıştır.

Tablo 12.1. Dindarlığı Etkileyen Kültürel Unsurlara İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Aile Yapısı	6
Akran	1
Anane	2
Coğrafya	4
Eğitim Düzeyi	2
Sosyal Medya - Televizyon	5

“Türkiye’de yaşayan Müslümanların dindarlığını etkileyen kültürel unsurların neler olduğunu düşünüyorsunuz?” şeklindeki soruya verilen cevaplardan ilk sırayı aile yapısı alırken ardından sosyal medya - televizyon, coğrafya etkisi, anane, eğitim düzeyi ve akran etkisi denilmiştir.

Dindarlığı etkileyen en önemli faktörün aile olduğunu belirten G₂, “*Dindar bir ailede yetişen bir bayan muhtemelen başını örtecek, namazını kılacaktır.*” şeklinde cevap vermiştir. O’na göre dindar olan bir ailenin çocukları da dindar olacaktır.

Sosyal medyanın dindarlığa etkisini dile getiren G₂₀, “*Toplumumuzda dindarlığı etkileyen en önemli unsurların başında dijital medya gelmektedir. Günümüzde sosyal medya; aile ve sosyal çevre etkisinin önüne geçmiş durumda. İnsanlar oluşturdukları dijital ortamlarda gezinerek adeta sanal bir hayat yaşıyorlar. Bu etkileşim dindarlığı da olumlu ya da olumsuz etkiliyor.*” cevabını vermiştir. O’na göre insanların en çok etkileşimde olduğu dijital ortamlarda inanç ve inançsızlık açısından birçok içerik vardır. Bunlara maruz kalanlar bir şekilde bundan az ya da çok etkilenmektedirler.

Aile ile birlikte sosyal medyanın da etkisine dikkat çeken G₉, “*İnsanların sosyalleşmeleri sadece sosyal medya platformları aracılığıyla olmakta. Günümüzde akraba ziyaretleri dahi bayramdan bayrama gerçekleşiyor. Kültür etkileşimi bundan dolayı en alt seviyeye gerilemiş durumda. Son zamanlarda bir sosyal medya dindarlığı türedi.*” diyerek bu mecralarda yaygınlaşan hocaları işaret etmiştir.

Akran etkisine işaret eden G₃, “*Kişi ailesinden gördüğünü uygular, yapar. Fakat nihayetinde arkadaşlarından gördüğünü daha çok benimseyip özümleyebilmektedir.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Araştırmamızda katılımcıların birçoğu tarafından kültürün aileden gelen inanç ve yaşayış biçiminin aktarımı şeklinde kabul edildiği vurgulanmıştır. Kültür, genellikle aile içinde nesilden nesile aktarılan inançlar, değerler, gelenekler ve yaşam biçimlerini içerir. Bu aktarım, genellikle çocukluk ve gençlik dönemlerinde, aile üyeleri arasındaki etkileşimler ve deneyimler aracılığıyla gerçekleşir.

Aile, bireyin dünya görüşünü, değerlerini ve davranışlarını şekillendiren ilk ve en önemli sosyal çevredir. Bu nedenle, aile içinde aktarılan kültür, bireyin kimliğinin ve kişiliğinin önemli bir parçasını oluşturur. Kültür, aile içinde aktarılan inanç ve yaşam biçimlerinin bir ürünü olarak kabul edilir. Dindarlığı etkileyen faktörler ele alındığında dindar olan bir ailenin çocuklarının da dindar olacağı görüşünü ağırlıklı olarak dillendirilmiştir. Ayrıca seküler yaşam tarzı, toplumsal normlar, eğitim sistemi, gelenekler/görenekler ve sosyal medya gibi faktörler de dindarlığı olumlu veya olumsuz etkilemektedir.

2.4. Evlilik Algısı

Farklı kültür ve toplumlarda farklı şekillerde tanımlanabilen evlilik, kimi toplumlarda aile kurma ve nesillerin devamını sağlama amacı taşırken, kimisinde ise daha çok sosyal statüyü ifade eder (Atçeken, 2014, ss. 3-6). Bu yönüyle bireylerin hayatlarını paylaşma, birlikte büyüme ve ortak hedeflere ulaşma amacı güder. Kişilerin evlilik beklentileri çeşitlilik arz edebilir. Kimisi tamamen evliliğe duygusal ilgi, sevgi, aşk düzleminde bakarken kimisi ise maddi açıdan veya güzellik, cinsellik açılarından yaklaşabilir.

“Evlilik Algısı” başlıklı bölümde kişilerin evlilikleri nasıl tanımladıkları ve hangi beklentiler içerisinde olduğu incelenmiştir.

Tablo 13.1. Evlilik Tanımlarına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Hayırlı Eş	1
Helal Yoldan Cinsellik	4
Resmi ve Dini Nikâh	1
Sevdiğin (Aşık Olduğun) Biri ile Hayatı Paylaşmak / Aile Kurmak	10
Sevgi ve Sadakat	2
Soy / Çocuk Sahibi Olmak	2

Katılımcılara yönelttiğimiz “Evlilik denilince aklınıza gelen ilk şey ne olur?” şeklindeki soruya “Sevdiğin (Aşık Olduğun) Biri ile Hayatı Paylaşmak / Aile Kurmak” şeklindeki cevap ilk, helal yoldan cinsellik ise ikinci sırada yer aldı.

“*Evlilik aşktır sevgidir paylaşmaktır.*” şeklinde evliliği tarif eden G₂, aynı zamanda “*Mutluluk ve neslin devamı için evliliklerde cinsellik de ön plandadır. Aksi halde yuvalar yıkılabilir.*” diyerek evliliğin aşk, cinsellik ve çocuk noktasında kaim olduğunu ve huzurlu ailenin bu şekilde oluşması gerektiğini ifade etmiştir.

Evliliği mutlu ve huzurlu yuva olarak görenlerden G₆, “*Evlilik sevgi dolu, mutlu huzurlu sıcak yuvadır. Dünyanın sıkıntılarından kurtulmak için sığındığın limandır. Soyun devamı için helal yoldan cinsellik de barındırır.*” demiştir. O’na göre mutlu ve huzurlu bir yuva için yine sevgi ve helal yoldan cinsellik ön plana çıkmıştır.

Evliliği, günahattan sakınmak ve doğru yolu bulabilmek olarak tarif eden G₁₁, “*Ben evlenirken en başta bir ailem, yuvam olsun, çocuklarım olsun, soyum devam etsin istedim. Böylece beni kötü huy ve alışkanlıklardan arındırılması için evlendim. Beni adam etmesi, namusumu iffetimi koruması için evlendim.*” demiştir. Katılımcıya göre evliliğin kötü alışkanlıklardan uzaklaştırma gibi bir rolü vardır. Evlilik, cinsel dürtülerin helal çerçevede ifade edilmesini sağlar. Bu, bireylerin haram eylemlerden kaçınmasına yardımcı olur.

Evliliği hayatım paylaşmak olarak gören katılımcılardan G₁₆, “*Evlilik, iki insanın bir yürekte buluşmasıdır. Bir elmanın iki yarısı değil, bilakis elmanın kendisi olmaktır. Evlilik iyisiyle kötüsüyle hayatı ve zorlukları beraber üstlenmektedir. Sevgi ve sadakattir.*” şeklinde tarif ederken bu paylaşımın yine sevgi ile mümkün olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılar, evliliği her ne kadar farklı kavramlarla açıklasalar da her birinin en önemli gördüğü kriterlerin başında; aşk/sevgi, cinsellik, çocuk ve huzurlu yuva kavramları öne çıkmaktadır. Katılımcıların bazıları evliliği, hayatının geri kalanını bir başkasıyla tamamlamayı düşünen kişiler arasında bir akit olarak tanımlamışlardır.

Bir katılımcımız, “Evlilik, kişinin yarım olan kendi hayatını diğer bir yarım la tamamlamasıdır. Evlilik, bir kadının bir erkekle veya bir erkeğin bir kadınla nikah bağı ile huzura ermek ve kalbinin ısınabileceği biriyle hayatını tamamlamasıdır. Evlilik, neslin devamı ve insanın huzurunun gayesidir.” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcıların eş seçimindeki kriterlerinin başında “Sevdiğin (Aşık Olduğun) Biri ile Hayatı Paylaşmak / Aile Kurmak” gelmesi, duyguların evlilikler için en önemli faktör olduğunu göstermiştir. Bu hususu yorumlarsak; sevgi fitrattan gelen insanî bir duygudur ve evlilikler için gerekli temel taşıdır. Aşk ve sevgi, bir evliliğin sağlıklı ve mutlu bir şekilde sürdürülmesini sağlayan hayati unsurlardır. İki insan birbirini sevdiğinde/âşık olduğunda, bu duygu onları bir araya getirir ve evlilik yolunda ilk adımı atmalarını sağlar. Ancak, sadece aşk tek başına bir evliliği sürdürmek için yeterli olmayabilmektedir. Sevgi, aşkın ötesinde bir duygudur. Sevgi içerisinde saygı, anlayış, sabır ve hoşgörüyü gibi hasletleri de içermektedir. Çiftlerin birbirlerine karşı duydukları derin bağlılık sevgi ile sağlamlaşır ve sonucunda toplumu oluşturan aile kurumunun da sağlam temeller üstüne inşa edilmesine yardımcı olmaktadır. Duygusal olarak kurulan evlilikler çiftlere psikolojik destek sağlar. Çiftlerin hayatın zorluklarıyla başa çıkmasına yardımcı olur ve onları haram eylemlere yönelmekten alıkoyar.

Tablo 13.2. Evliliğin Ne Olmadığına İlişkin Tanımlar

Tema	Sayı
Çıkarıcılık	1
Eğlenceden Vazgeçmek	1
İmzadan İbaret	1
Köle Kılmak / Şiddet	4
Lüks Yaşam / Sıkıntısız Bir Hayat	2
Sadakatsizlik / Aldatma	2
Sadece Cinsellik	6
Sadece Gelenek Diye Evlenmek	1
Sevgisizlik	2

Tablo 13.2’de “Sizce evlilik ne değildir?” şeklindeki sorunun analizlerine yer verilmiştir. Evliliğin sadece cinsellik olarak kabul edilemeyeceğini belirtenler ilk sırada yer almıştır. Diğer cevaplar ise köle kılmak / şiddet, sevgisizlik, sadakatsizlik / aldatma, lüks yaşam / sıkıntısız bir hayat “değildir!” şeklinde sıralanmaktadır.

Katılımcılardan G₆, “*Evlilik sadece cinsellik değildir. Çıkar için evlilik yapılmamalıdır. Evlilik, eşler arası anlaşmazlık had safhaya ulaşmışsa sonsuz tahammül etmek de değildir.*” şeklindeki yorumu ile evliliğin kırılma noktalarına parmak basmıştır.

Evliliklerde baskı ve şiddetin olmaması gerektiğini ifade eden G₁₇, “*Evlilik baskı kurmak şiddet değildir. Eşini sadece bir beden olarak görmek değildir, değersizleştirmek asla değildir.*” Bu tarifile evliliklerin değerler üzerine kurulması gerektiğine işaret etmiş, sadece cinsel birliktelik olamayacağına dikkat çekmiştir.

Diğer katılımcılar da sırayla fikirlerini şöyle aktarmışlardır:

G₄, “*Evlilik kurumu bir imzadan ibaret değildir. Zorda kalınca sırt çevirmek değildir.*”

G₇, “*Kavga dövüş hiç değildir. Evlilik kendi doğrularını karşı cinse, eşine zorla dayatmak kabul ettirmek değildir.*”

G₁₁, “*Sadece mal ve zenginlik için lüks için yapılan evlilik, evlilik değildir.*”

G₁₂, “*Sadakatsizlik değildir birbirini kandırma değildir.*”

G₁₈, “*Belirli bir yaşa gelmiş birinin sadece bir adet veya gelenekmiş gibi veya sırf nefsi birtakım ihtiyaçlarının karşılanması üzerine nikâhın kısılması evlilik değildir.*”

G₁₉, “*Batı toplumlarında olduğu gibi nikâhsız birlikte olmak/yaşamak evlilik değildir.*”

G₂₀, “*Toz pembe hayallerin zihni işgal ettiği, sorunsuz, sıkıntısız bir hayat değildir.*”

Önceki tabloda (Tablo 13.1.) “Evlilik denilince aklınıza gelen ilk şey ne olur?” şeklindeki sorunun analizi yapılırken “Sevdiğin (Aşık Olduğun) Biri ile Hayatı Paylaşmak / Aile Kurmak” ile helal yoldan cinsellik öne çıkmıştır. “Sizce evlilik ne değildir?” tablomuzda ise evliliği sadece cinsellik olmadığını ifade edenlerin ilk sırada yer alması dikkat çekmektedir. Bu tablonun tersten okunması yapılırsa, “Sadece fiziksel dürtüler ve cinsellik için evlenilmez. Bundan önce aşk, sevgi, sadakat, vefa gibi duygular gelmektedir.” denilebilir. Araştırma sonucuna göre evliliğin bir oyun olmadığı, salt cinsellik olarak düşünülmemeyeceği keza sadece zevk ve sefa aracı olmadığı vurgulanmıştır.

Genelde boşanmalara kadar giden evliliklerdeki tüm sıkıntıların “evliliğin ne olmadığı”na ilişkin başlık altında işlediğimiz durumlardan kaynaklandığı söylenebilir. Bu noktada; evlilikler bir kişinin diğerine sahiplik ilişkisi olamaz; aksine iki kişinin birlikte yaşamayı seçtiği, birbirine saygı ve sevgi duyduğu sadakat duygularının hâkim olduğu ortak bir yaşam olmalıdır. Her evlilikte zorluklar ve anlaşmazlıklar mutlaka olabilir. Evlilik tüm bu zorlukların üstesinden birlikte gelinmesi beklenen sözleşme ve kurumdur.

Tablo 14.1. Evlilik ve Kültür Algısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
İnanç ve Kültür Uyumu Birlikte Düşünülmeli	12
Kültürel Farklılıklar Kaynaklı Çatışmalar	2
Kültürel ve Dinsel Farklılıklar	1
Tercihler: Maddiyat ve Güzellik	1
Sosyal Medya Evliliği	1
Duygusal Evlilikler	3

“Evlilik ve kültür ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye’deki evlilikleri kültür, din ve dindarlık ne kadar etkiliyor?” şeklindeki soruya katılımcıların çoğunluğu evliliklerde kültür ilişkisinin önemli bir etken olduğunu ve mutlaka gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Evliliklerde kültür uyumunun önemine vurgu yapan G₂, “*Farklı milletlere mensup, farklı kültürel değerlere sahip kişiler evlendiği zaman ileriki süreçte sorunların çıkması muhtemel. Özellikle farklı kültürlerden gelen insanlar sıkıntı yaşayabiliyor.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Katılımcılardan G₁₆, “*İnsanlar kültürel değerlerinden soyutlanarak karar veremezler. Bu sebeple kültür, evliliklerde mutlak manada etkilidir. Dindar olmayan bir gencin, dindar eş istemesi geçmişten gelen kültür hafızasını gösterir. Çünkü dindar olan bir toplumda yetişen halkımız, kendi çocuklarının da kendi örf ve geleneklerine uygun bir eş almasını ister.*” şeklindeki cevabıyla evliliklerde kültür, din ve dindarlık ilişkisinin önemli olduğunu ifade etmiştir.

Evliliklerin zıtlıklardan ve uyumsuzluklardan kaynaklandığını savunan G₁₂, “*Ülkemizde çok çeşitli inanç ve değer anlayışları mevcut. Farklı kültürlerden evlenen çiftler zamanla çatışma yaşayabiliyor. Kültürel uyum önemli bunla birlikte sevgi, saygı, güven ve sadakat gibi unsurlar olmazsa evlilikler zedelenebilir.*” demiştir.

Değişen toplumsal yargı ve değerlere dikkat çeken G₇, “*Türkiye çok çeşitli ve farklı kültürel, dini ve dindarlık gruplarına sahip bir ülke. İster istemez kültürler birbirini etkiliyor. Hiç olmaz diye düşünülen bazı evlilikler kolaylıkla yapılabilir. Geçmişte Alevi Sünni evlilikleri çok az olurken ve aykırı dahi görülebiliyorken şu anda çok doğal bir durum. Dini ve mezhepsel farklılıklar daha az dikkat çeker oldu.*” yanıtı ile günümüzde kültürel ve dinsel farklılıklara daha az dikkat edildiğini savunmuştur.

Sosyal medya aracılığı ile evlenen ve evliliğinde büyük sıkıntılar yaşadığını ifade eden G₁₁, “*Ben evliliğimi sosyal medya üzerinden tanıştığım bir kızla yaptım. Başta evlendiğim bayanın yaşam tarzını ve kültürünü fazla sorgulamadım. Neticesinde aramızda anlaşmazlıklar çıktı ve boşandık.*” diyerek tanımadan, uyuşmadan yapılan evliliklerin bir şekilde son bulma ihtimaline vurgu yaptı.

Yeni neslin kültür uyumundan çok duygusal evlilikleri tercih ettiğini belirten G₄, “*Şu anda kuşaklar arası bir kültürler çatışması söz konusu. Eski nesil ile gençler birbirini anlayamayacak duruma geldiler. Evlilik konusunda da bu çatışma sürüyor. Anne babalar çocukları için kültür uyumu ve denklik konularına daha çok dikkat ederken yeni nesil daha uç noktalarda ve daha aykırı şekillerde eş seçimi yapabiliyor. Bazı ebeveynler çocukları için eski yöntem görücü usulü veya tanıştırma şeklinde evlilikleri tavsiye ederken gençler daha çok sosyal medyadan veya sosyal ortamlarda tanıştıkları insanlar ile evlenme yönünde karar verebiliyor.*” şeklinde cevap vermiştir.

Evlilik ve kültür birbiriyle yakından ilişkilidir. Aynı kültürden, birbirini tanıyan ve birbirini tamamlayan karı koca arasında; muhabbet, sevgi bağı ve yaşantı bütünlüğünün üst düzeyde olması beklenir. Kültürel uyumsuzluk ve çelişkilerin olduğu ailelerde ise zamanla bu çelişkiler sevgiyi, saygı ve muhabbeti de zedeleyebilmekte ve boşanmaya dahi sebep olabilmektedir.

2.5. Dindarlık Boyutları ile İlgili Bulgular

Kur'an'da (Bakara 2/177) dindarlığın altı boyutu olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; inanç, ibadet, ahlâk, düşünce, duygu ve bilgi boyutlarıdır (Peker, 2012, s. 41). İnsan akıl, kalp ve ruh üçlüsüyle yaratılmıştır. İnsan bu anlamda biyolojik, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik, ve patolojik açıdan bir bütündür. Hisler ve duygular da buna dahildir. Bu boyutlar bir araya geldiğinde dindarlık bütüncül kimliğe kavuşur.

Dindarlık kişisel ve toplumsal boyutlarda da ele alınmaktadır. Kişisel boyut, kişinin inançları, ibadetleri ve manevi deneyimleri ile ilgilidir. Kişi, bu boyutta kendi iç dünyasında bir dini yaşar. Bu, namaz ve dua gibi kişisel dini ritüelleri içerir. Toplumsal boyuttaki dindarlık ise dini törenlere katılmak, dini topluluklara hizmet etmek veya dini değerleri savunmak gibi faaliyetleri kapsar. Araştırmamızda dindarlığın inanç, ibadet, ahlâk, düşünce, duygu ve bilgi boyutu ele alınmıştır.

Tablo 15.1. Dindarlık Boyutlarına İlişkin Görüşler

	İnanç	İbadet	Ahlak	Düşünce	Duygu	Bilgi
G ₁	Kalptedir	Dinin Emri	Dindarlığın Gereği	Birbirini Tamamlayıcı	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₂	Toplumsal Kabul	Amel	Asli Özellik	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₃	Fitri İnanış	Nicelik	Asli Özellik	Nitelik	Birbirini Tamamlayıcı	Nitelik
G ₄	Dil İle İkrar	Amel	Dindarlığın Gereği	Dinin Emri	Dinin Emri	Dinin Emri
G ₅	Kalptedir	Amel	Müslümanlık Süsü	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₆	Toplumsal Kabul	Nicelik	Asli Özellik	Dinin Emri	Dinin Emri	Dinin Emri
G ₇	Dil İle İkrar	Amel	Dindarlığın Gereği	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₈	Kalptedir	Amel	Asli Özellik	Nitelik	İnsanî Vasf	Birbirini Tamamlayıcı
G ₉	Fitri İnanış	Dinin Emri	Dindarlığın Gereği	Birbirini Tamamlayıcı	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₁₀	Toplumsal Kabul	Nicelik	Asli Özellik	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₁₁	Kalptedir	Dinin Emri	Dindarlığın Gereği	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₁₂	Fitri İnanış	Dinin Emri	Dindarlığın Gereği	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₁₃	Kalptedir	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	İnsanî Vasf	Birbirini Tamamlayıcı
G ₁₄	Toplumsal Kabul	Nicelik	Müslümanlık Süsü	Dinin Emri	Dinin Emri	Dinin Emri
G ₁₅	Kalptedir	Kişisel Tercih	Asli Özellik	Nitelik	İnsanî Vasf	Nitelik
G ₁₆	Kalptedir	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	İnsanî Vasf	Birbirini Tamamlayıcı
G ₁₇	Tahkik	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Nitelik	Birbirini Tamamlayıcı	Nitelik
G ₁₈	Kalptedir	Dinin Emri	Dindarlığın Gereği	Dinin Emri	Dinin Emri	Dinin Emri
G ₁₉	Tahkik	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	İnsanî Vasf	Birbirini Tamamlayıcı
G ₂₀	Kalptedir	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Birbirini Tamamlayıcı	Nitelik

Tablo 15.1’de katılımcılara yöneltilen dindarlığın inanç, ibadet, ahlâk, düşünce, duygu ve bilgi boyutları hakkındaki görüşlerinin analizi yapılarak toplu şekilde verilmiştir. Bu tablo aşağıda ayrı ayrı da incelenmiştir.

Tablo 15.2. Dindarlık Göstergesi İnanca Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Dil ile İkrar	2
Fıtri İnanış	3
Kalptedir	9
Tahkik / Bilinçli İman	2
Kültürel / Geleneksel İman / Toplumsal Kabul	4

Tablo 15.2’de dindarlık boyutu olarak inanç kavramına bakış açısına ilişkin sonuçlarına yer verilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu inancın kalpte olduğunu belirtirken geleneksel ve toplumsal kabuller şeklinde olan inancın da yaygın olduğu görülmüştür.

İnancın kalbi bir eylem olduğunu savunan G₁₁, “*Bence inanç kalptedir. Bu, Allah ile benim aramda olan bir şeydir. Ben Allah'a inanıyorum ve elimden geldiği kadar Ramazan orucumu tutmaya çalışıyorum. Kimseye zararım olmadan arada alkol de aldığım oluyor. Allah günahları bağışlar ben de hatamın farkındayım.*” diyerek inanç dünyasını aktarıyor. Bu bakış açısına göre inanç, insanlar tarafından ölçülmesi mümkün olmayan kalpte bulunan bir olgudur. Bu ifade inancın (Dinin) sadece zihne ve kalbe sıkışıp kalmasını ön gören pozitivizm ve katı sekülerizm anlayışının etkisi olarak yorumlanabilir. Zira İslami bilgi ve ibadetten uzaklaşma, insanları bu şekilde bir düşünceye sevk edebilmektedir. Bu tür yanlış bilgilerin izalesi ise Kur’an ve sünnete sıkıca sarılma ve onlardaki doğru bilgiyle amel etmek ile mümkündür.

İnancın dil ile ikrar olarak vücut bulduğunu söyleyen G₇, “*Bence bir kişi inandım diyorsa Müslümandır.*” demiştir. Makbul olan inancın tahkiki iman olduğunu savunan G₁₇, “*İman kalp ile tasdik dil ile ikrardır. İman bilerek şuurlu bir şekilde varsa imandır.*” şeklinde fikrini paylaşmıştır. İman, kişinin baskı altında olmadan hür iradesiyle inandığını ve bu inancını tasdik ettiği bir süreç olarak kabul edilmektedir. İmanın dil ile ikrarı, kelam terimi olarak kalbi olarak kabul edilen inancın dil ile ifade edilmesini ifade etmektedir.

İnancın kültür ve toplumsal kabul ile şekillendiğini savunan G₆, “*Türkiye toplumu Müslüman olan bir ülke, bundan dolayı inanç toplumumuzda önemli bir husus. Hemen her mahallemizde semtimizde birçok cami var. Bu da insanların inanmasında veya bu duygulara sahip olmasında etkili olmaktadır.*” cevabını vermiştir. Bu yanıt, insanlarımız dil ile ikrar etmese de, ibadet etmese de hatta inanmıyorum dese bile bir şekilde iç dünyalarında inançla ilgili duygularının var olabileceğine işaret etmektedir. Toplumsal kabul ile oluşan bu anlayış, ateistim diyen birinin bile iç dünyasına işleyen duygularını dil ile dış dünyalarına “Maşallah” gibi kelimeleri sıklıkla aktarmasıyla veya deprem gibi korku anlarında Allah’a sığınması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Peygamber Efendimiz, “İman yetmiş küsur şubedir. En yükseği Allah'tan başka ilah yoktur demek, en aşağısı ise yoldan, eziyet veren şeyleri gidermektir. Utanmak da imanın bir şubesidir.” (Müslim, İman, 58, I, 63) buyurmuştur. Ehl-i sünnete göre amel, imandan bir cüz sayılmamıştır fakat soyut bir inançtan ibaret de kabul edilmemiştir. Amel, imanın aslı için şart değildir ancak kemali için gereklidir. Amelsiz imanın zayıflayacağı ifade edilmiştir. Kalben iman eden fakat tembellik, gaflet gibi sebeplerle Allah’ın emirlerine uymayan, yasaklarından sakınmayan kimse, işlediği günahı helal saymadığı müddetçe mümin sayılmaktadır.

Tablo 15.3. Dindarlık Göstergesi İbadete Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Amel	5
Birbirini Tamamlayıcı	5
Dinin Emri	5
Kişisel Tercih	1
Nicelik	4

Tablo 15.3’te dindarlık boyutu olarak ibadet kavramı ele alınmıştır. Katılımcılara göre ibadet kavramı; dinin emri, amel ve diğer boyutlarla birbirini tamamlayan unsurlar olarak tarif edilmiştir.

İbadetin amel olduğunu savunan G₅, “*İbadet beden tarafından yapılan amellerdir. Bence Müslümanım diyen herkesin az ya da çok ibadet etmesi gerekir.*” diye cevap vermiştir. İslam’da dindarlığın amel ile olan ilişkisine dikkat çekmiştir. Ona göre iman sadece sözle ifade edilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda amel ile de desteklenmelidir. Kur’an’da da “iman eden ve salih amel işleyenler” ifadesi geçmektedir. Bu, imanın amelle birlikte olması gerektiğini vurgulamaktadır.

İman ile ibadetin birbirini tamamlayıcı unsurlar olduğunu belirten G₁₆, “*Din bir bütün olarak yaşanır. Bir olguyu kabul edip diğerini saf dışı bırakamazsınız, bunlar birbirini tamamlayıcı niteliktedir.*” demiştir. Katılımcıya göre

G₁₅ ise “*İnançlarımız içimizdedir kalbimizdedir. Neye nasıl inandığımız, nasıl ibadet etmemiz gerektiği, kişisel seçimlerimiz bir tercihimizdir.*” diyerek ibadetin kişisel tercih boyutuna dikkat çekmiştir. İmanın pratiğe dönüşmesi gerekmektedir. Ameller, imanın bir sonucu olarak yapılmalıdır.

İbadetleri nicelik olarak yorumlayan G₃, “*İnanan insan bir şekilde az ya da çok ibadet eder. Daha çok ibadet edene ise dindar denilir.*” cevabını vermiştir. Ona göre dindarlık daha çok ibadet etmeyle ilgilidir.

Dindarlık modelleri bağlamında ibadetlerin; amel, birbirini tamamlayıcı unsur veya dinin emrini yerine getirmek olarak tanımlandığı görülmüştür. Bununla birlikte ibadetin niceliğine değil niteliğine bakılması gerektiği görüşü vurgulanmıştır.

Müslümanların ibadet konusunda izlemeleri gereken model, Kur’an ve sünnette izah edilmiştir. “Ben cinleri ve insanları ancak beni tanıyıp bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 51/56). Bu ayette insanın yaratılış amacının ibadet olduğuna vurgu yapılmıştır. Müslümanlar arasında ibadet denildiğinde akla ilk gelen olgunun namaz olduğu ifade edilmektedir. Namaz, oruç, zekat ve hac gibi temel ibadetler İslam’da önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan bu ibadetlerin, Müslümanların Allah'a yaklaşmasına vesile olduğu kabul edilir. Müslümanlar Allah’a olan sevgi ve saygılarını ibadet ile ortaya koyar. İbadet aynı zamanda Allah’ın kullarına emir buyurduğu en önemli bir vecibe olarak görülmektedir.

Tablo 15.4. Dindarlık Göstergesi Ahlaka Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Aslî Özellik	6
Birbirini Tamamlayıcı	5
Dindarlığın Gereği	7
Müslümanlık Süsü	2

Tablo 15.4'te dindarlık boyutu olarak ahlak kavramını yorumlayan katılımcıların, ahlaklı dindarlığa dikkat çektiği gözlemlenmiştir.

Ahlakı insanların asli vasfı olarak gören G₂, *“Her iman sahibi belki dindar olmayabilir ama ahlak genel olarak tüm insanlarda özellikle de Müslümanlarda olması gereken bir özelliktir.”* cevabını vermiştir. O'na göre bir kişiden dindar olması beklenmeyebilir ancak ahlaklı olması gerekmektedir.

Katılımcılardan G₁₀ da aynı görüşü savunarak *“İnançlı dindar olmak demek güvenilir, ahlaklı, insanlara faydalı olan kişi demektir. Aksi takdirde bu dinimizle dindarlık ile bağdaşmaz.”* Katılımcımıza göre dindarlık ile ahlak arasında ayrılmaz bir bağ vardır.

İnanç, ibadet ve ahlakın birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu ifade eden G₁₆, *“Din bir bütün olarak yaşanır bir kavramı kabul edip diğerini saf dışı bırakamazsınız. İslam'ın inanç, ibadet boyutu olduğu gibi ahlak da bunları tamamlayan en önemli unsurlardandır”* demiştir.

Katılımcılardan G₁₁, *“Bence dindarlıktan önce ahlak gelir. Ahlak olmayan bir dindarlık ve ibadet kabul olmaz.”* cevabını vermiştir.

Katılımcılardan G₁₄, *“Ahlak boyutu bence Müslümanlığın en önemli unsurudur İnanan bir şahsiyetin ahlaktan yoksun olması diye bir durum söz konusu olamaz. İnsanda en güzel ziyinet bence ahlaktır.”* demiştir. Katılımcılar, Müslümanların inanç, ibadet ve tüm yaşamını ahlak ile süslemesi gerektiğini belirtmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in pek çok ayetinde ahlaki değerler vurgulanır (en-Nisâ 4/36). Adalet, merhamet, dürüstlük, cömertlik, sabır ve hoşgörü gibi değerler, Müslümanların karakterlerini şekillendiren önemli unsurlardır. Ahlak, kendini Müslüman olarak tanımlayan ya da insan merkezli bakış açısına sahip herkesin olmazsa olmazı şeklinde betimlenmiştir. Keza dindarlık ile ahlak arasında ayrılmaz bir bağ olduğu görüşü ön plana çıkarılmıştır.

Yüce Allah'ın "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin" (el-Kalem 68/4) şeklinde tarif ettiği Hz. Peygamber efendimiz de (s.a.v.) "Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" (Malik,el-Muvatta, 2/904) buyurarak güzel ahlakın önemine vurgu yapmış, Müslümanlara da güzel ahlaklı olmayı tavsiye etmiştir. Bu noktada Müslümanların kendilerini Kur'an ve Nebevî ahlakla donatması beklenmektedir.

Tablo 15.5. Dindarlık Göstergesi Düşünceye Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Birbirini Tamamlayıcı	6
Dinin Emri	4
Nitelik	10

Tablo 15.5'te dindarlık boyutu olarak düşünce kavramını yorumlayan katılımcıların çoğunluğu düşüncüyü, Müslümanların ve insanların en önemli vasfı olduğunu belirtmişlerdir.

Düşüncenin Müslümanlar için önemli bir kavram olduğuna dikkat çeken G₇, "Dindarlık modelindeki inanç, amel, ahlak, düşünce, duygu ve bilgi birlikte olursa daha mükemmel bir Müslümanlık ortaya çıkar." demiştir. O'na göre düşünce, Müslümanların tekâmülü için gerekli bir niteliktir.

Düşüncüyü dinin emri olarak yorumlayan katılımcılar, İslam'ın insanı akletmeye, düşünmeye sevk eden yönüne dikkat çekmiştir. G₆, "Düşünce, duygu ve bilgi boyutları dinimizin önemsedığı ve Müslümanlara emrettiği hususlardır." şeklinde cevap vermiştir.

Düşüncenin dindarlık modelinin diğer unsurları ile irtibatına dikkat çeken G₁₃, “Birbirleriyle alakalı ve birbirini tamamlayan boyutlardan birinin yokluğu veya eksikliği diğerlerini direkt etkiliyor.” demiştir.

Yüce Allah’ın insanlara “Düşünüp akledesiniz diye Allah ayetlerini sizin için açıklamaktadır.” (el-Bakara 2/242) şeklinde birçok hitabı vardır. İslam, akla büyük önem verir ve insanları bilimsel araştırmalar yapmaya teşvik eder. İslam inancında, ilim ve bilgiye sahip olmak ibadetin bir parçasıdır. Bilginin yanı sıra, bilgiyi uygulama ve başkalarına öğretme sorumluluğu da vardır. İlim sahibi olan bir Müslümanın, bilgisini paylaşarak toplumun gelişimine katkıda bulunması beklenir.

Tablo 15.6. Dindarlık Göstergesi Duyguya Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Birbirini Tamamlayıcı	3
Dinin Emri	4
İnsanî Vasıf	13

Tablo 15.6’da dindarlık boyutu olarak duygu kavramını yorumlayan katılımcıların çoğunluğu, duyguyu öncelikli olarak insanî vasıf olarak tanımladılar.

Duyguyu insanî vasıf olarak yorumlayan G₂, “Her iman sahibi dindar olmayabilir ama ahlak genel olarak tüm Müslümanlarda olması gereken bir özellik. Bütün olarak ele alındığında düşünce, duygu, bilgi, dindarlıktan daha çok insan olmakla ilgilidir.” demiştir.

Katılımcılardan G₁₇, “Yapılan ibadetin hazzı duyguyla olur. Buna ulaşmak için düşünmek ve tefekkür etmek gereklidir. Tüm bunlara da bilgi ile ulaşılabilir.” dindarlık modellerinin birbirini tamamlayıcı yönlerine dikkat çekmiştir. Dindarlık sadece inançla sınırlı değildir, aynı zamanda duygusal bir boyutu da içerir. Dindarlık boyutları bağlamında duygu; en insanî bir vasıf olarak öne çıkmaktadır. Dindarlık, içsel huzur ve mutluluk duygusunu besler. İman, insanın hayatını anlamlı kılar ve huzur bulmasını sağlar. Duygusuz bir inançtan söz edilemez. Zira yapılan ibadetlerin hazzına ulaşmada duygunun yadsınamaz etkisi vardır.

Tablo 15.7. Dindarlık Göstergesi Bilgiye Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Birbirini Tamamlayıcı	4
Dinin Emri	4
Nitelik	12

Tablo 15.7’de dindarlık boyutu olarak bilgi kavramını yorumlayan katılımcıların çoğunluğu, bilginin nitelik olduğunu belirtmişlerdir.

Bilginin inançla birlikte ibadetler açısından da önemli olduğunu ifade eden G₁₇, “Yapılan ibadetin hazzı duyguyla olur. Buna ulaşmak için düşünmek ve tefekkür etmek gereklidir. Tüm bunlara da bilgi ile ulaşılabilir.” cevabını vermiştir.

İslam’ın insanı bilgiye teşvik ettiğini belirten G₃, “İnanç; düşünce, duygu ve bilgi boyutunu teşvik eder insanın kendini geliştirmesini ister.” şeklindeki görüşü ile inanç ile bilginin birbirine etkisine dikkat çekmiştir.

Yüce Allah Müslümanları sürekli olarak ilim ve bilgi arayışına teşvik etmektedir (Tâhâ 20/114). “İlim, müminin kaybolmuş malıdır. Nerede bulursa alsın.” (Tirmizî, İlim, 19) hadisi de ilim ve bilgi edinmenin ehemmiyetine vurgu yapmaktadır. Bilgi ve inanç arasında sıkı bir bağ vardır. İslam inancında, ilim ve bilgiye olan önem büyük bir vurguyla ifade edilir. Bir din ve inanişâ bağlanmak için hakkında bilgi sahibi olunması beklenir (2014, s. 112).

Dindarlık modelleri bağlamında bilgi; tüm insanlar için edinilmesi gereken dini bir emir olarak yorumlanır. İslam’ın akletmeye ve düşünmeye sevk eden yönü dikkat çekicidir. İlim talep etmenin her Müslümana farz olduğu yönünde birçok hadiste ilim öğrenmenin ve öğretmenin önemi vurgulamaktadır. İlim, bireyin kendini geliştirmesi ve topluma katkıda bulunması için önemli bir araçtır. İlim tahsil eden Müslümanlar bunun fayda ve karşılığını hem bu dünyada hem de ahirette ummaktadır. Bu açıdan erkek olsun kadın olsun tüm Müslümanların ilim elde etme çabasında olması beklenir.

Tablo 16.1. Dindarlık Tanımına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Faydalı Olma	2
İbadet	7
İnanç Merkezli Yaşam	8
Riyasız Kulluk	3

“Size göre dindarlık nedir?” sorusuna katılımcıların ilk cevabı inanç merkezli yaşam (amel) olurken ardından ibadet gelmiştir.

Dindarlığın inanç merkezli yaşam olduğunu dile getiren katılımcılardan G₁₀, “Dindarlık, sadece bir inanç meselesi değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir ahlak ve bir kültür meselesidir.” diyerek dindarlığın sosyal hayata olan tesirini ortaya koymuştur. Bir şekilde inancın aile ve toplumda yansımaları olacağını ifade etmiştir.

Katılımcılardan G₁₃, “Bana göre dindarlık, kişinin hayatının tüm alanlarında inancı merkeze alıp yaşamasıdır. Bu ferdi olarak kıldığı namaz, tuttuğu oruç ile direk alakalı olurken aynı zamanda toplumla alakalı olan zekât ve topluma yönelik iyilikler ve benzeri tüm faaliyetleri de dindarlıkla alakalıdır.” demiştir.

Yine aynı yönde yanıt veren G₁₆, “Dindarlık dinin harekete, hayata geçmiş halidir. Günlük yaşantımızda, oturmamızda kalkmamızda, yemek yerken su içerken, evlenirken boşanırken, dini dikkate almaktır.” şeklinde tanımlamıştır.

Katılımcılardan G₅, “İman kişi ile Allah arasında kalbi bir duygu iken dindarlık daha çok insanlar tarafından gözlenebilen, şahit olunan ibadetler ile ilgili durumdur.” ifadeleriyle dindarlığı ibadet olarak yorumlamıştır.

G₇ de “Bana göre dindarlık, dinin amel boyutudur. Müslümanlarda bunu daha az ibadet eden ve daha çok ibadet eden şeklinde görebiliyoruz. Bununla birlikte bazı insanlar Müslümanım ama dindar değilim şeklinde kendini tarif edebilmektedir.” cevabını vermiştir.

Türkiye'de inanç ve inançsızlık noktasında herkes özgürdür. Bu noktada inanan insanların bunları fiiliyata dökmesi dindarlık olarak kabul edilebilir. Tabii burada inancın samimi olmasıyla beraber yapılan iyiliklerin ve ibadetlerin gösteriş ve riya için olmaması önemlidir.

Tablo 17.1. Toplumun Dindarlığa Bakış Açısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Ahlaklı Bir Dindarlık Modeli	1
Dindarlığı Olumlu Görenler ile Eleştirenler	6
Dindarlıktan Uzaklaşan Gençlik	2
İnanç ve Düşünce Özgürlüğü	3
İnançsal ve İbadî Aşırılıklar	1
Kutsala ve Dindarlığa Saygı	5
Sosyal Medya Dindarlığı	2

“Toplumun dindarlığa bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların çoğunluğu, toplumun dindarlığa olumlu görenler olduğu gibi eleştirenlerin de olduğu yönünde cevap vermişlerdir.

Katılımcılardan G₄, “*Toplumumuzda dindarlığa olumlu bakanlar olduğu gibi dindarlığı eleştiren, her şeyin sadece ibadet olmadığını savunan kesimler de az değil. Özellikle bazı medya organlarında dindarlığın aleyhinde yapılan haberler bunda etkili oluyor.*” ifadelerini kullanmıştır. G₃ de “*Bazı medya organlarınca dindarlara yönelik olumsuz propagandalara rağmen insanlarımız genel olarak dindarlığa ve dindarlara olumlu bakıyor.*” demiştir.

Dindarlığın bazen çatışmalara yol açabildiğini ifade eden G₉, “*Toplumumuzda bazı kesimler dindarlığı, inancı yaşamak şeklinde görürken bazı kesimler ise inancın empoze edilmesi, dayatılması şeklinde yorumlayabilir. Özellikle bu durum sosyal medyada fikir ayrılıklarının ortaya çıkmasına ve hoşgörüsüzlüğe yol açabiliyor.*” şeklinde cevap vermiştir.

Toplumun dindarlığa bakışını, “Kutsala ve Dindarlığa Saygı” olarak yorumlayanlardan G₂, “*Toplumumuz Müslüman olduğundan dolayı genel olarak dindarlığa olumlu bakmaktadır. İbadet etsin veya etmesin herkes camiye saygı duyar. Aksi bir tavır sergilerse bu toplumumuzca hoş karşılanmaz*” cevabını vermiştir.

Katılımcılardan G₁, “*Bütün insanların aynı şeye inanması ve aynı şeyi düşünmesi imkansızdır. Halkı Müslüman bir ülke olarak toplumun hepsinin dindar olmadığını hatta bazı kesimlerin bu konuda negatif düşünceye sahip olduğunu düşünüyorum.*” diyerek sorumuzu inanç ve düşünce özgürlüğü açısından değerlendirmiştir.

Dindarıktan uzaklaşan bir gençlikten bahsedenlerden G₁₁, “*Gençliğimizin yavaş yavaş dindarıktan, Müslümanlıktan uzaklaştığını görüyorum. Deist, ateist nesiller yetişiyor. Gençlerin İslam'dan uzaklaşmasına, ibadetlerden uzaklaşmasına sebep olan en önemli şey bence olumsuz dindar profili. Dindarlığı temsil ettiğini söyleyen bazı şahsiyetler, özellikle gençleri İslam'dan uzaklaştırabiliyor.*” şeklindeki ifadeleriyle eleştirilerini aktarmıştır.

Katılımcılara göre Ülkemizde dindarlığın algısı karmaşık ve çok yönlüdür. Dolayısıyla dindarlık, toplumun farklı kesimleri arasında farklı şekillerde algılanır. Kimi insanlar için dindarlık, günlük yaşamın merkezinde yer alırken, kimileri için daha bireysel bir mesele sayılmaktadır. İnsanların dindarlıkla ilgili farklı bakış açılarına saygı göstermek önemlidir. Türkiye’de hemen her mahalle, köy ve semtte bulunan camiler, Müslüman topluma sahip bir halk olduğumuzun göstergesi sayılabilir.

2.6. Kişiler Arası İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi

Kültür ve din insanlar arasındaki ilişkileri derinden etkileyen ve şekillendiren iki önemli faktördür. Din ve kültür arasında ilişki karşılıklı ve sürekli. Din, içinde bulunduğu kültürü kendi esasları doğrultusunda şekillendirirken kültür de dinin yaşam ve uygulama alanını belirlemede rol oynar. Her birey ve toplumun dinsel ve kültürel deneyimi farklı olabileceği için bu etkiler de değişebilmektedir. Evlilik aşamasında da evlenecek bireyler arasında kültür ve dinin etkisi olması beklenir.

Tablo 18.1. Dindarlık ve Kültürün Kişilerle İlişkilerde Etkisi - Dağılım

Tema	Sayı
İnanç ve Kültür Uyumu	14
Zıt Düşünenlerin Çatışması	3
Zıt İnanç ve Kültür Uzlaşısı	1
Ayrıcalık	2

“Kültür ve dinin, kişilerle kurulan ilişkilerde etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” diye sorulduğunda katılımcıların çoğunluğu, kültür ve dinin kişilerle kurulan ilişkilerde etkili olduğunu ifade etmiştir.

Aynı inanç ve kültüre sahip kişilerin ilişkileri arasındaki etkili olduğunu savunan G₄, “*Kişilerle kurulan ilişkilerde; kültür, inanç, eğitim düzeyi ve benzeri ortak yönler ve kabuller olumlu ya da olumsuz etkili oluyor.*” demiştir.

Katılımcılardan G₆, “*Türkiye’de dinimiz ve kültürümüz kişilerle iyi geçinmeyi, onlara yardım etmeyi, iyilik yapmayı teşvik eden bir dominant faktördür. Bu yapıyla kişilerle kurulan ilişkilerde etkisi ve rolü büyüktür.*” ifadelerini kullanmıştır.

Aynı kültür ve inancı içselleştirenlerin daha rahat iletişim kurarak anlaşabildiğini, farklı düşünenlerin ise uyumsuzluk yaşayabileceğini savunan G₃ “*Kültür ve din, toplumumuzda insanlar arasında en önemli sayılan ortak bir değer olduğundan dolayı aynı düşünen ve aynı inanç sistemine mensup kişiler arasında uyum olması kaçınılmazdır. Aynı şekilde farklı düşünen, farklı inanan insanlar arasında da uyumsuzluk ve çatışma da söz konusu olabilir. Bu tutum kişinin dine ve kültüre bakış ve yaklaşımı ile ilgili bir tutum olarak gözlenebilir.*” demiştir.

İnanç ve kültür benzerliklerinin ayrıcalık aracı olarak kullanılmaması gerektiğini ifade eden G₂, “*Kültür ve dinin aynı düşünce içerisinde olan kişilerle kurulan ilişkilerde olumlu yönde etkisi olduğunu düşünüyorum. Ancak aynı dine, aynı mezhebe, aynı görüş ve ideolojiye sahip kişiler ile ülkemizde farklı düşünenler arasında ayrımcılığın yapılmaması gerekir.*” demiştir. Ona göre, insani ilişkilerde kültür ve inanç önemli ancak bu ayrıcalık olarak tezahür etmemelidir.

Aynı inanç ve düşünceye sahip insanların daha iyi anlaşır aynı değer etrafında birleşebildiğini ifade eden G₈, “*Aynı şekilde aynı kültür, aynı mezhep, aynı görüş, aynı parti, aynı cemaat, aynı grup içerisinde olanlarında aynı uyum içerisinde olması beklenir. Aynı şekilde gruplar içerisinde fikir ayrılıkları çıktığı zaman bu ilişkilere de yansır. Hatta bu dışlanmaya kadar gidebilen durumlara yol açabilir.*” demiştir.

Zıt inanç ve kültür uyumunun olması gerektiğini savunan G₁₁, “*Benim kültürümde içki var, belki sen bu ortamlara gelmezsin. Mesela ben kapalı bir bayan ile evlenmek istedim, yalnız uzlaşamadığımız için ayrılmak zorunda kaldık. Bence farklı inanç ve kültüre sahip insanlar da uyum sağlayabilmeli.*” şeklinde cevap vermiştir.

Kişiler arasındaki ilişkilerde din ve kültürün etkisi önemlidir. Aynı inanç ve fikri paylaşan insanların, genellikle güçlü bir topluluk duygusu ve ortak bir kimlik hissi geliştirmesi beklenir. Bu, dayanışma, işbirliği ve karşılıklı destek duygularını teşvik edebilir. Bu faktörler, kişiler arası etkileşimleri, değerleri ve davranışları şekillendirir. Bu nedenle, toplumdaki ilişkileri anlamak ve geliştirmek için din ve kültür gibi faktörleri dikkate almak önemlidir. Ülkemizde de inanç ve fikişel olarak mezhepsel, yöresel ve sınıfsal birçok kimlikler oluşmuş, bunla birlikte gelişen aidiyet ve mensubiyet gibi unsurlar aynı duygularda olanlar arasında yoğun bir şekilde kendini gösterebilmektedir. Dolayısıyla dindarlık ve kültürün kişiler arası ilişkilerde etkisini açıkça gösterebilmektedir.

2.7. Aile İçi İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi

Aile anlamlı insan ilişkilerinin ve rollerinin çok yoğun ve sürekli bir şekilde yaşandığı bir kurumdur. Bu nedenle, saygı, sevgi, beraberlik, dayanışma, işbirliği, iletişim gibi olguların yanında, aile içi uyumsuzluk, geçimsizlik, çatışma ve rol dağılımında ortaya çıkan problemler kaçınılmazdır (Selman, 2018). Dolayısıyla kültür ve dinin aile içi ilişki ve rollere etki eden işlevleri de söz konusudur. Aşağıdaki tabloda bu ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 19.1. Aile İçi İlişkilerde Din ve Kültürün Etkisi - Dağılım

Tema	Sayı
Benzerlikler Kolaylık, Farklılıklar Zorlayıcı	8
Etkili	10
Etkisiz	1
Rol Karmaşası	1

“Kültür ve dinin, aile içi ilişkilerde etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların cevabı, ilk sırada “Etkili” şeklinde olurken ardından “Benzerlikler Kolaylık, Farklılıklar Zorlayıcı” şeklinde olmuştur.

Kültür ve dinin, aile içi ilişkilerde etkili olduğunu ifade eden G₁₇, “*Elbette dini yaşayan, toplumun dinamiklerini bilen, değerlendiren, okuyan birinin, aile içi ilişkileri daha sıcak ve etkili olur.*” demiştir. Ona göre dindar bir kişinin aile ortamında bunu hissetmesi gerekir. Dindar bir kişi eşine çocuğuna karşı sevgi ve merhamet dolu olur. Dinin insana vaaz ettiği tüm insani ve vicdani duygularla evini huzurla doldurması beklenir.

Katılımcılardan G₆, benzerliklerin kolaylık, farklılıkların ise zorlayıcı bir tutuma yol açtığını ifade etmiştir. G₁₁ de “*Aynı düşünen insanlar, aynı mezhebin aynı mezhebin yolunda yürüyenler, tabii ki birbirleriyle daha iyi anlaşıyorlar.*” ifadelerini kullanmıştır.

Sonuç olarak din ve kültürün aile içi ilişkileri birçok yönden etkileyebildiği söylenebilir. Bu etkiler olumlu olabildiği gibi olumsuz da olabilir. Bu etkilerin aileye nasıl yansıdığını anlamak için, ailenin din ve kültüre bakış açılarını ve düzeyini göz önünde bulundurmak önemlidir. Yukarıdaki yorumlar incelendiğinde kişiler arasındaki ilişkilerde olduğu gibi aile içerisinde de din ve kültürün büyük ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Tüm bu faktörler, aile üyeleri arasındaki etkileşimleri, değerleri ve davranışları şekillendirir. Bu nedenle, ailedeki ilişkileri anlamak ve geliştirmek için, din ve kültür gibi faktörleri dikkate almak önemlidir.

2.8. Eş Seçimi Kriterleri

Evliliği düşünenler için eş seçimi aşaması, evlilik uyumu açısından çok önemli ve kritik bir süreçtir. Bu tercihi yapacak kişilerin öncelikleri yetiştiği aile, toplum ve eğitim durumuyla da yakından ilişkilidir. Bu aşamada fiziksel olarak birbirini beğenmenin yanı sıra dindarlık ve kültür gibi faktörler de göz önünde bulundurulması gereken faktörlerdir.

“Eş Seçimi Kriterleri” başlığı altında Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadislerinde geçen denklik, soy, güzellik ve dindarlık vb. (Buhârî, Nikah, 15) kriterler, bu hususta Nebvî tavsiyeler ve örneklemin bu yöndeki tercihleri incelenmiştir. Hz. Peygamber, eş seçiminde mal, soy ve güzellikten önce dindarlığın gözetilmesini tavsiye etmiştir.

Dindarlık, bireyin inançlarını ve ibadetlerini nasıl yaşadığını ifade eder. Herkesin dindarlık anlayışı farklı olabilir ve bu kişisel bir tercihtir (Acat, 2013, s. 151). Ancak, eş seçimi sırasında dindarlık düzeyi benzer olan kişiler arasında uyum daha kolay sağlanabilir. Aynı din ve inanca mensup olmak, çiftin birbirini daha iyi desteklemesine ve anlamasına yardımcı olabilir.

Tablo 20.1. Eş Seçimi Kriterlerine İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Beğenme	3
Dindarlık	4
Karakter	1
Kültürel Benzerlik	1
Sadakat	3
Soy ve Asalet	2
Uyum	6

Eş seçimi sırasında göz önünde bulundurulan kriterlerle ilgili araştırma sorusuna katılımcıların ilk cevabı “Uyum” olurken “Dindarlık” ise ikinci sırada yer almıştır.

Eş seçiminde en önemli unsurun, bireylerin birbirleriyle denk olması ve uyumu olduğunu ifade eden G₃, “Eğitimde denklik, yaşça denklik, eğitim seviyesinde denklik şart. Aksi takdirde denk olmayan eşler arasında sorun çıkabilir. Her ne kadar toplumumuzda evi geçindiren erkek olarak kabul edilse de eşlerin çok zengin bir erkek veya çok zengin bir kadın olmasından kaynaklı sorunlar da çıkabilir. Bu noktada gelirden de denklik önemli bir faktör.” şeklinde cevap vermiştir. Ona göre evlilikte huzur ve mutluluğun yolu, kendine en uygun fiziksel yapıda biri olmasının yanında eğitim ve sosyoekonomik açıdan da denk olan biri ile aile kurabilmektir.

G₂ de “Evlenecek kişilerin birbirlerini beğenmelerinin yanında birbirine denk ve uyum içerisinde yaşayabileceklerinden emin olmaları beklenir. Ayrıca evlenecek çiftlerin geçim derdine düşmeyecek şekilde bir gelirin olması aranan kriterlerin başında gelir.” diye fikrini belirtmiştir. Aynı düşünce de olan G₄ ise “Evlenecek bireylerin mutlaka birbirlerini daha önce görmeleri, beğenmeleri gerekir. Fikirselsel ve yaşam tarzı olarak birbirlerine uyum sağlayacaklarına inanırlarsa evlilik kararlarını da bizzat kendilerinin vermesi daha uygundur.” demiştir.

Katılımcılardan G₁₃ de, “Eş seçimi tüm yaşantımızı etkileyecek bir tercih süreci. Bundan dolayı tercih yaparken bir ömür birlikte olacağımız şahsiyeti özenle seçmemiz gerekiyor. İnanç ve fikirselsel yönden tam bir uyum içerisinde olunmazsa ileride sorunlar yaşanabilir.” diyerek eş tercihinde uyuma dikkat çekmiştir. Ona göre fikir ve inanç yönünden uyum evlilik için gerekli faktörlerdir.

Evlendiği kişide dindarlık kriterini gözettiğini belirten G₁₈, “Dindar ve muhafazakar bir kültürle yetişen bir erkek genelde dindar bir hanımla evlenmeyi tercih ediyor. Bu genelde dindar kadınlar için de söz konusu. Enteresan olan hiç namaz kılmayan dindar olmayan çoğu erkek de örtülü, örfüne kültürüne bağlı bir kızla evlenmek istiyor. Bunu daha sağlam ve huzurlu bir yuva kurmak için yapıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir.

Kültürel benzerliği önemseydiğini ifade eden G₁, “Gerek ailesi gerek eş adayları benim kültürüme uygun olsun ki aile olduğumuzda kültürlerimiz çatışmasın isterdim. Evlenirken de bunu gözettim.” cevabını vermiştir.

Eş seçimi sırasında soy ve asalet konusunun önemli olduğunu savunan G₁₁ “Genelde kişiler aileye çeker. Annesine bak kızını al, sözü boşuna söylenmemiş.” ifadelerini kullanmıştır. Ona göre aile faktörü önemlidir. Evlenen kişiler bir şekilde eşinin ailesi ile uyum içinde olmalı aksi takdirde bu uyumsuzluk evliliğe de yansiyabilmektedir.

Katılımcıların da belirttiği üzere eş seçimi evlilik için çok kritik bir süreçtir. Bu bağlamda evlenecek kişinin eş seçme sürecinde evvela kendini tanıması, evlilikten ve eşten beklentilerini belirleme önem arz etmektedir. Bu farkındalıkla birlikte eşten beklentisi neyse kriterleri belirlemeli ve bu kriterlere göre eş adayı aramalıdır. Özellikle denklik hususu eş seçimi konusunda çok önemlidir. Kişinin gerek psikolojik gerek sosyal-kültürel gerek ekonomik alanda evleneceği eşiyile denk olmalıdır. Aksine denklik yoksa birçok problem söz konusu olacak ve yuvanın kısa zamanda yıkılması söz konusu olacaktır. Eş seçiminde kişinin evlilikten beklentisi de önemlidir ve evleneceği eşinin bu beklentiyi karşılayıp karşılayamayacağı önem arz etmektedir. Eş seçiminde sadece sevmek yeterli kıstas olmayabilir. Sadece akıl-mantık evliliği ile de aile kurulmamalıdır. Bunlar bir bütün olarak kriter oluşturmalıdır. Eş seçimi sürecinde eş adayının kendisine iyi bir eş, çocuğuna iyi bir anne ya da baba olabilir mi? şeklindeki kriteri eş seçiminde önemli hususlar arasında sayılabilir.

2.9. İslam Fıkhi Açısından Cinsel İhtiyaçlar

İhtiyac-ı garîziye, Türkçe'de cinsellik ihtiyacı anlamına gelen bir Arapça kavramdır. Bu ihtiyaç, insanların bedensel ve duygusal sağlığı için önemlidir. Evlilik, güvenli ve sağlıklı bir ortam sunarak çiftlerin cinsel yaşamlarını desteklemektedir. Cinsellik, hayatın vazgeçilmez en temel ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın sağlıklı şekilde karşılanması, aile hayatının devamı için önemlidir. Bazı din ve ideolojilerde, cinsellik yerilmesine rağmen, İslam'da temel ihtiyaç olarak vurgulanmış ve sağlıklı bir cinsellik için yollar gösterilmiştir (Çiğdem, 2016, ss. 117-35). İslam cinselliği, evlilik bağı içerisinde ahlakî ve etik kuralları çerçevesinde ele alır. Cinsellik, eşler arasında sevgi ve muhabbete vesile olarak kabul edilir. İslam, eşler arasındaki cinsel hakları helal dairesinde tanımlar ve sorumluluklarını hatırlatır.

Tablo 21.1. İslam Fıkıhı Açısından Cinsellik Algısına İlişkin Dağılım

Tema	Sayı
Fıtrata Uygunluk	2
Gereklilik	4
Haramdan Sakındırıcı	12
Toplumsal Kabul	2

Tablo 21.1’de “İslam Fıkıhı açısından temel insani ihtiyaçların helal yoldan giderilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların çoğunluğunun “Haramdan Sakındırıcı” yönüne işaret ederek cevap verdiği görülmüştür.

Dinimiz açısından evliliğin önemli bir müessese olduğunu belirten G₈, “Dinimize göre güzel olan helal, çirkin olan şey ise haramdır. Allah bizim iyiliğimiz için bizi iyiliğe sevk ediyor, kötülükten sakındırıyor.” demiştir. Bu yönüyle evliliği helal haram dairesinde değerlendirmiştir.

Katılımcılardan G₁₁, “Ben her şeyi helal yaşamak isterim. Evlendiğim anda diğer tüm kadınlar benim için kardeşimdir. Benim sadece gözlerim eşimi görür. Helalin varken neden başkasına bakayım ben bu şekilde düşünüyorum.” şeklindeki ifadesiyle evliliğe bakış açısını belirtmiştir.

Aynı minvalde cevap veren G₁₇ de “Bir Müslüman olmam hasebiyle, insani heves ve ihtiyaçlarımı elbette dinime uygun karşılarım. Helal olan neyse onu yapmayı uygun görürüm. Ahiret inancımın dolayısıyla yapılan her şeyin bir hesabının olduğunu biliyorum, bu korku beni helal yola sevk ediyor.” demiştir.

Evliliğin fıtrata uygunluk yönünü ele alan G₆, “Evlilik helal, zina haramdır. Çalışarak rızkını temin etmek helal, çalarak, faiz alarak mal elde etmek haramdır. Müslüman helal yolu tercih ederek insani ihtiyaçlarını temin etmeli. Hem islami hem de fitri olan budur.” cevabını vermiştir.

Katılımcılardan G₁₅, “Allah’ın insanlar için yaşamı kolaylaştırdığını düşünüyorum. İyi ve güzel olan şeyler helal kötü ve çirkin şeyler haram kılınmış. Toplumumuzda bunu bu şekilde kabul ediyor.” yanıtını vermiştir.

G₁₈, “İslam inanışında insanlar öldükten sonra ahrette hesaba çekilirler. Bizler de Müslümanlar olarak kul hakkını riayet etmek zorundayız. Bundan dolayı helal yoldan kazanmak harama meyl etmemek gerekir. Temel insani ihtiyaçlarımızı helal yoldan karşılamalıyız.” diyerek cinsellik konusundaki fikirlerini paylaştı.

Katılımcıların genel görüşüne göre her bir haramın içerisinde gerek kişiyi gerekse aileyi ve hatta toplumu huzursuzluğa götüren bir süreç söz konusudur. İnsan yaratılış fitratı gereği helale yatkın harama ise uzaktır. Lakin nefis haramı daha cazip gördüğü için insanı buna yönlendirir, helal ise huzura açılan kapıdır.

2.10. Metafor Anlatı

Araştırmanın bu kısmında nitel araştırmalarda sıkça kullanılan ve araştırmanın bir nevi sonuç analizi olarak nitelendirilen metafor anlatı tekniğine bu araştırmada yer verilmiştir. Metafor anlatı; bir şeyi başka bir şeye benzeterek ifade etme diğer bir deyişle araştırmaya dahil olan gönüllü katılımcıların kendilerine söylenen araştırma kavramı hakkında akıllarındaki ilk kelime/sözcüğü söylemeleri sonucunda ortaya çıkan sonuç olarak düşünülebilir. Bu bağlamda katılımcıların ana fikirleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Tablo 22.1. Metafor Anlatı / Din ve Dindarlık

Tema	Sayı
Hayatın Anlamı	1
İlahi Bağ	3
İnanma Biçimi	1
İstikamet	1
Kurtuluş Reçetesi	1
Yaratılış Gayesi	13

Tablo 22.1’de araştırma katılımcılarının din ve dindarlık kavramlarına bakış açıları analiz edilmiştir. Buna göre din ve dindarlığı yaratılış gayesi olarak görenler ilk sırada yer almıştır.

G₁’e göre “*Din, insanların inanma ve yaşama tarzı/biçimidir.*” Din ve dindarlığın yaratılış gayesi olduğunu ifade eden G₂ ise “*Din Allah'ın peygamberler aracılığı ile gönderdiği uyulması gereken ilahi buyruklardır. Dini yaşamak ise dindarlıktır.*” demiştir. Katılımcılardan G₃’e göre din hayatın anlamını ifade eder. Dindarlık ise dinin hayata uygulanması ve yaşanmasıdır.

Katılımcıların din ve dindarlıkla ilgili benzetme ifadeleri ise şu şekildedir:

“*Din Allah'ın yolunda yürümektir.*”

“*Din, yaratılış gayesidir.*”

“*Din ve dindarlık Allah ile kul arasındaki bağıdır.*”

“*Din denince aklıma İslam, dindarlık denince ibadet geliyor.*”

“*Din, İslam'ı dosdoğru yaşayabilmek*”

“*Din Allah için yürünen yol, yolcu ise dindardır.*”

“*Din Allah buyruğu dindarlık kulluktur.*”

“*Din doğüstü güçleri kutsal saymak, dindarlık ise dinine bağlılıktır.*”

“*Din insanlığın kurtuluş reçetesi, dindarlık ise bu reçeteyi kullanmaktır.*”

Metafor anlatıda dindarlık kavramı; yaşam biçimi ve ilahi bağ olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların cevapları analiz edildiğinde dindarlığın sadece bir inanç meselesi değil aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir ahlak ve kültür meselesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca dindarlığın; hayatın tüm alanlarında inancın merkeze alınıp yaşanması gerektiği ifade edilmiştir. Müslüman bir toplumda eş seçimi gibi kritik bir süreçte dindarlığın da öncelikli göz önünde bulundurulması beklenir.

Tablo 22.2. Metafor Anlatı / Kùltür

Tema	Sayı
Ailenin Yetiştirme Tarzı	1
Gelenek / Anane	10
Toplumsal Birikim	4
Yaşam Şekli	5

Tablo 22.2’de araştırma katılımcılarının kùltür kavramlarına bakış aılları analiz edilmiştir. Buna gùre kùltürü gelenk/anane olarak gùrenler ilk sırada yer alırken yaşam Şekli olarak ifade edenler ise ikinci sırada kaydedilmiştir.

Kùltürü anane olarak gùrenlerden G₂, “*Kùltür, geçmişten günümüze gelen adetler, gelenekler, dini ve milli örfler.*” demiştir. Kùltürü yaşam Şekli olarak ifade edenlerden G₄, “*Kùltür toplumların benimsediği yaşam Şekli nesilden nesile aktarılan yaşayış Şeklidir.*” cevabını vermiştir. Kùltürü toplumsal birikim olarak değerlendiren G₂₀, “*İnsanın maddi manevi ürettiği ortaya koyduğu gelenekleri, görenekleri, dili, dini ve benzeri Şeyler kùltür olarak adlandırılır.*” demiştir.

Katılımcıların kùltür ile ilgili benzetme ifadeleri şu Şekildedir:

“Kùltür toplumların benimsediği, nesilden nesile aktarılan yaşayış Şeklidir.”

“Anne/babadan, atamızdan gördüğümüz, geçmişten gelen ananelerdir.”

“Kùltür toplum din ve aile kaynaklı kabullerdir.”

“Kùltür ortak yaşamdır, insanların birbirleriyle paylaştıkları Şeyin bütünüdür.”

“Ailenin yetiştirme tarzıdır.”

“İnsanların örf ve adetlerini, davranışlarını, yaşayış tarzlarıdır.”

Metafor anlatıda kùltür kavramı; anane, yaşam Şekli ve toplumsal birikime benzetilmiştir.

Tablo 22.3. Metafor Anlatı / Evlilik

Tema	Sayı
Aşk / Muhabbet	7
Günahtan Sakındıran Kurum	3
Mutlu ve Huzurlu Yuva	5
Resmi ve Dini Birliktelik	3
Sevgi ve Sadakat	2

Tablo 22.3’te araştırma katılımcılarının evlilik kavramına bakış açıları analiz edilmiştir. Buna göre evliliği aşk ve muhabbet olarak görenler ilk sırada yer alırken, mutlu ve huzurlu yuva olarak görenler ikinci sırada gelmiştir.

Evliliği iki kişinin birbirlerini severek aile kurması olarak tarif eden G₁, bu muhabbetin hem bu dünya hem de ahiret için önemli olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde G₃ de “*Evlilik aşktır sevgidir paylaşmaktır.*” demiştir.

G₂’ye göre evlilik, Allah’ın insanlar için emrettiği şekilde helal olan kurumdur. Bu kurum, insanları günah işlemekten alıkoymaktadır.

G₄’e göre evlilik; çiftlerin mutlu huzurlu bir yuva kurması, çocuk sahibi olması ve ömür boyu birbirine sırt vermesidir.

G₂₀ ise “*Kadın ve erkeğin aile kurmak için kanun karşısında resmi ve dini olarak ömür boyu bir araya gelmesine evlilik denir.*” cevabını vermiştir.

G₁₂, “*Aile kurumunda mutlaka olması gereken şey sevgi ve saygıdır. Toplumumuzun sağlam temeller üzerinde olmasını sağlayan şey, sağlam evlilikler sayesinde olur.*” demiştir.

Metafor anlatıda göre evlilik; aşk, muhabbet, sevgi, sadakat ve mutlu/huzurlu yuva olarak tanımlanmıştır.

Tablo 22.4. Metafor Anlatı / Eş

Tema	Sayı
Birbirine Benzeyen İki Şeyden Her Biri	2
Dayanak	1
Severek Evlenilen Kişi / Hayat Arkadaşı	13
Hayırlı Eş	1
Mahrem	2
Mutluluk Kaynağı	1

Tablo 22.4'te araştırma katılımcılarımızın eş kavramına bakış açıları analiz edilmiştir. Buna göre eş kavramını, severek evlenilen kişi / hayat arkadaşı olarak görenler ilk sırada yer almıştır.

Katılımcılardan G₁'e göre eş; *“İnsanın hayatını güzelleştiren ya da daha da zor hale getiren hayat arkadaşıdır.”* G₁₉ da aynı şekilde eş kavramını *“Hayat ortağı iyi ve kötü gün dostudur.”* şeklinde tarif etmiştir.

Katılımcıların eş ile ilgili benzetme ifadeleri şu şekildedir:

“Hayırlı eş, sırdaş”

“Dünyada bir olmanın diğer adıdır”

“Resmi ve dini nikahlı helalin”

“Dünya ve ahirette Allah'ın sana yazdığı helalindir”

“Birbirine benzeyen iki şeyden her biri”

“Her şeyini paylaşabildiğin mahremin”

"Metafor anlatıya göre eş kavramı, katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından severek evlenilen kişi / hayat arkadaşı olarak tanımlanmıştır.

Tablo 22.5. Metafor Anlatı / Nesil

Tema	Sayı
Allah'ın İkrâmı	1
Çocuk / Soy	14
Gelecek	5

Tablo 22.5'te araştırma katılımcılarımızın nesil kavramına bakış açıları analiz edilmiştir. Buna göre katılımcıların nesli çocuk ve soy olarak görenler ilk sırada yer almıştır. Ayrıca nesil kavramı gelecek ve Allah'ın ikramı olarak da nitelendirilmiştir. Metafor anlatıya göre nesil; çocuk, soy ve gelecek olarak betimlenmiştir.

Tablo 22.6. Metafor Anlatı / Cinsellik

Tema	Sayı
İkram	2
Helal Birliktelik	9
İnsani Arzu	7
Neslin Devamı	2

Tablo 22.6'da araştırma katılımcılarının evlilikte ihtiyacı-ı garîziye kavramına bakış açıları analiz edilmiştir. Buna göre cinsellik ihtiyacını insani arzu olarak görenler ilk sırada yer almıştır.

Katılımcılardan G₁, “*İnsanların hormonları aracılığıyla istek duyduğu birliktelik.*” demiştir. Bu tarif ile cinselliği doğal bir insani arzu ile tarif etmiştir.

G₁₇'e göre; “*Allah'ın lütfü ile insan fıtratına koyduğu, neslin ve dinin devamı için olması gereken bir ihtiyaçtır.*” Ona göre evlilik helal yoldan cinselliği ifade etmektedir. G₁₈ de aynı şekilde “*Bir erkek ve bir kadın şahitler huzurunda kıyılan dini ve resmi nikah ile evlenirler. Cinsel ihtiyaçlarını helal yolla giderirler.*” demiştir.

Metafor anlatıya göre cinsellik ihtiyacı; helal dairesinde birliktelik ve insanî arzu olarak tanımlanmıştır.

Sonuç

Toplumların temelini oluşturan aile kurumu, sosyoloji alanında en çok araştırılan kavramlar arasında yer almaktadır. Eş seçimi, evlilik ve aile kurumunun tesisinde dinî, kültürel ve sosyolojik faktörler öne çıkmaktadır. Evliliğin sağlıklı bir şekilde sürerek kalıcı bir aile yapısı veya yuvaya doğru evrilmesinde eşlerin uyumu dolayısıyla eş tercihinin gerçekleşmesindeki dikkate alınan nitelikler önemlidir. Evlenecek kişilerin eş adayını belirlerken göz önünde bulundurduğu en öncelikli kriterin duygusal sevgi bağı olduğu bilinirken çiftlerin aile hayatına istekli olmaları, birbirlerine güven duymaları da başlıca etkenler arasındadır. Bu bağlamda yapılan “Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür: Adana Örneği” konulu çalışmada insanların eş seçimlerini şekillendiren unsurlar arasında bulunan dindarlık ve kültür kavramlarının etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın sonuç kısmı iki başlıkta sunulmuştur. Birinci başlıkta araştırmanın dindarlık ve kültürle ilgili sonuçları yer alırken ikinci başlıkta ise eş seçimi ile ilgili sonuçları bulunmaktadır.

1. Araştırmanın Dindarlık ve Kültür ile İlgili Sonuçları

Katılımcıların tamamı Müslümanlık ile dindarlık kavramlarını inanma ve ibadet etme durumlarına göre kategorize etmiştir. Katılımcılara göre inanan herkes Müslümandır ancak her Müslüman ibadet ettiği kadar dindardır.

İnanç kavramının özünde kalpte bulunduğu ve insanlar tarafından somut olarak ölçülmesi mümkün olmayan bir olgu olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte bazı katılımcılar tarafından kişinin ikrarının önemli ölçüde yeterli olduğu görüşü de dile getirilmiştir.

Katılımcılar tarafından dindarlığın tek bir boyuttan oluşamayacağı, birden çok boyutun bir araya gelmesiyle bütüncül bir dindarlık kimliğinin meydana gelebileceği ifade edilmiştir. Bütüncül dindarlık kimliğinin eş seçiminde toplumsal dinamikler açısından etkili olduğu belirtilmiştir.

Kültürün aileden gelen inanç ve yaşayış biçiminin aktarımı şeklinde kabul edildiği vurgulanmıştır. Maziden günümüze gelen toplumsal kabullerin kültürü oluşturmakla birlikte günümüzdeki değişimin bir şekilde bu kabulleri de dönüştürebildiği ve yeni kültürler oluşturduğu belirtilmiştir.

Türk toplumunda eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültürün etkili olduğu bilinmektedir. İnanma ve ibadet görevlerini yerine getiren dindarların kendilerine benzer eşler seçtikleri gözlemlenmiştir. Kültürel farklılıkların eş seçiminde etkili olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte toplumsal yapının ve neslin devamı için kültürün eş seçiminde etkin rol oynadığı söylenebilir. Dindarlığı etkileyen faktörler bağlamında ailenin başat unsur olduğu ve katılımcılara göre dindar olan bir ailenin çocuklarının da dindar olacağı görüşünün ağırlıklı olduğu kaydedilmiştir.

İnsanların günümüzde çokça kullandığı etkileşim ortamlarından dijital ortamlarda inanç ve inançsızlık açısından birçok içeriğe maruz kaldığı, bu durumdan az ya da çok etkilendiği belirtilmiştir. Bu etkinin ise genellikle olumsuz yönde olduğu ifade edilmiştir. Bu mecralarda tanışan kişilerin eş seçiminde maruz kaldıkları e-içeriklerden etkilendikleri kaydedilmiştir.

Katılımcılar dinin bir bütün olarak yaşanabileceğini ve dindar bir yaşamda dinsel bir kavramın kabul edilip diğerlerinin saf dışı bırakılamayacağını söylemiştir. Müslümanların inanç, ibadet ve yaşayışını ahlak ile süslemesi gerektiği belirtilmiştir. İnsanlarda dindar olanın aynı zamanda ahlaklı da olacağı görüşünün hâkim düşünce olduğu bundan dolayı da eş seçiminde dindar insanların birbirini tercih etmekle aslında ahlaklı bir insanı da tercih etmiş olduğu kanaati oluşmuştur.

Dindarlık modelleri bağlamında düşünce ve bilgi, tüm insanlar için edinilmesi gereken dinî bir emir olarak yorumlanmıştır. İslam'ın akletmeye ve düşünmeye sevk eden yönüne dikkat çekilmiştir. Düşüncenin ise Müslümanların tekâmülü için elzem bir nitelik olduğu vurgulanmıştır. Dindar bir insanın düşünce dünyasını geliştirmesi ve bilgilerini arttırması gerektiği dinî bir emir olarak nitelendirilmekte olup dindar insanların eş seçiminde bu hususu dikkate aldığı ifade edilebilir.

Dindarlık modelleri bağlamında duygu, insanî bir vasıf olarak betimlenmiştir. Duygusuz bir inancın mümkün olamayacağına dikkat çeken katılımcılar, yapılan ibadetlerin hazzına ulaşma bağlamında duygunun yadsınamaz etkisi olduğunu ve ibadetin ruhu sayılabileceğini ifade etmiştir. Duygunun her insanda olduğu gibi dindar bir insanda da insanî bir vasıf olarak görüldüğü ve dindar bir insanın eş seçiminde duygularını da dikkate alacağı söylenebilir.

Dindarlık modelleri olarak inanç, ibadet, ahlâk, düşünce, duygu ve bilgi boyutları bir bütün olarak yorumlanırken hepsinin Müslümanlar için gerekli olduğu belirtilmiştir. İnsanın fitrat olarak biyolojik, fizyolojik, sosyolojik, psikolojik ve patolojik açıdan bir bütün olduğu ifade edilmiştir. Dindar bir insanın eş seçiminde insan fitratı gereği sahip olunan tüm özelliklerin dikkate alındığı ve eş adaylarının kararlarını verme noktasında her ikisi için de etkili olduğu belirtilmiştir. Dindarlığın sadece bir inanç meselesi değil aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir ahlak ve kültür meselesi olduğu belirtilmiştir. Dindarlığın; hayatın tüm alanlarında inancın merkeze alınıp yaşanması gerektiği ifade edilmiştir. Eş seçiminde dindar kişiler kendisi gibi olan kimseleri tercih ettikleri söylenebilir.

Katılımcılara göre ülkemizde hemen her mahalle, köy ve semtte bulunan camiler, Müslüman topluma sahip bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu yapının inanç, kültür ve sosyal hayatı etkilediği ifade edilmiştir. Toplumsal hayatı etkileyen yapıların kültürel bir öge olarak dindarlığın simgeleri olduğu söylenebilir. Bu bağlamda dindarlık ve kültürel öğelerin eş seçiminde adayların birbiri hakkında fikir edinmelerine katkı sunduğu ifade edilebilir.

2. Araştırmanın Eş Seçimi ile İlgili Sonuçları

Araştırmada görüşülen kişilerin 35 yaş (X ve Y Kuşağı) ve üstü skalada yoğunlaştığı görülmektedir. Bu özelliklerdeki örneklem grubunun, genç yaşta evliliği daha çok tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların erkeklere göre daha erken yaşta evlendiği görülmüştür. Bu bağlamda eş seçiminde dindar insanların genç yaşta evlenmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Cinsiyet bağlamında da dindar kadınların dindar erkeklere göre daha erken yaşta evlenmeyi tercih ettiği kaydedilmiştir.

Tanıştırma usulü veya aracı desteğiyle görüşerek yapılan evlilikler en fazla gerçekleşerek ilk sırada yer alırken görücü usulü evliliklerin de toplumumuzda halen devam ettiği kaydedilmiştir.

Araştırmamıza katılanlar arasında sosyal medya üzerinden tanışarak evlenenlerin oranı son sırada yer almıştır. Aileden bir büyüğün ya da güvenilir bir yakın akrabasının nezaretinde yapılan tanıştırma usulü evliliklerin dindar insanlar arasında eş seçimi sürecinde etkin olduğu söylenebilir.

Katılımcılar, görüşme şekli ne olursa olsun evlilikle ilgili son kararı kendilerinin verdiklerini, dolayısıyla kendi irade ve tercihlerinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir.

Tanıştırma veya görücü usulü görüşerek evlenenlerin evliliklerinin devam ettiği, uzun süreli ve kesintisiz birlikteliğin sürdüğü ancak sosyal medya aracılığı ile yapılan evliliğin, boşanma ile neticelendiği öğrenilmiştir.

Aracı desteğiyle görüşerek veya tanıştırma usulü, görücü usulü ve yüz yüze görüşerek evlenenlerin çocuk sayısının fazla olduğu (3 ve üzeri) ancak sosyal medya aracılığıyla evlenen ailenin hiç çocuğunun olmadığı (şartlar fiziksel olarak uygun olmasına rağmen) öğrenilmiştir. Çocuk sayısı açısından dindar ve kültürel değerlerini yaşamaya çalışan kişilerin daha fazla çocuğa sahip oldukları görülmüştür.

Katılımcıların eş seçimindeki kriterlerinin başında “Sevdiğin (Aşık Olduğun) Biri ile Hayatı Paylaşmak / Aile Kurmak” gelmesi, duyguların evlilikler için en önemli faktör olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte mutlu ve huzurlu bir yuva için aşk, sevgi ve helal yoldan cinselliğin ön plana çıktığı belirtilmiştir.

İki insanın bir yürekte buluşması, bir elmanın iki yarısı değil bilakis elmanın kendisi olmak, iyisiyle kötüsüyle hayatı ve zorlukları beraber üstlenmek şeklinde evlilik tanımları yapılmıştır. Bir kadının bir erkekle veya bir erkeğin bir kadınla nikâh akdi ile huzura ermek ve kalbinin ısınabileceği biriyle hayatını tamamlaması ise evlilik hakkında dikkat çeken başka bir tanımdır.

Evliliğin bir oyun olmadığı, salt cinsellik olarak düşünülmemeyeceği keza sadece zevk ve sefa aracı olmadığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte evliliğin kötü alışkanlıklardan uzaklaştırma gibi önemli bir rolü olduğu da belirtilmiştir.

Dindar ve kültürlü eşlerin birbirleri için huzur kaynağı olacağı, mutluluğu yaşayacağı/yaşatacağı, kötü alışkanlıklardan koruyacağı görüşünün hâkim olduğu ifade edilmiştir. Bu düşünceye sahip insanların eş seçiminde dindarlığı ve kültürü ana unsur olarak ön planda tuttıkları söylenebilir.

İnsanların evliliğe giden süreçte değerlerinden soyutlanarak karar veremedikleri bu sebeple kültür, din ve dindarlık kavramlarının evlilik kararlarında mutlak manada etkili olduğu belirtilmiştir. Kültürel uyumun yanında sevgi, saygı, güven ve sadakat gibi unsurlar olmazsa evliliklerin bundan zarar göreceği vurgulanmıştır. Eş seçiminde dindarlığın ve kültürel değerlerin mutlak etkili unsur olduğu ifade edilebilir.

Günümüzde Z Kuşağı olarak betimlenen neslin, kültür uyumundan çok duygusal evlilikleri tercih ettiği belirtilmiştir. Bazı ebeveynlerin çocuklarının eş seçiminde etkin faktör olduğu; bu ebeveynlerin eş seçimi sürecinde kültür uyumu ve denklige dikkat ettiği, görücü usulü veya aile ortamında tanıştırma şeklinde evlilikleri önemseydiği ifade edilmiştir. Gençlerin ise genellikle sosyal medyadan tanıştıkları ya da sosyal ortamlarda (üniversite, kafe, kurslar vd.) arkadaşlık kurdukları kişilerle evlenme yönünde tercih yaptıkları söylenebilir.

Kişilerin birbirleri ile ilişkilerinde kültür ve dinin pozitif etkisi olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte aynı dine, mezhebe, görüş veya ideolojiye sahip kişiler ile farklı düşünenler arasında ayrımcılığın yapılmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Kültür ve dinin eşler arasında kurulan ilişkilerde de etkili olduğu ifade edilmiştir. Din ve kültürün eşler arası ilişkide sınırları çizen ve eylemsel bağlamda çerçeve olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle dindarlık ve kültürün evliliklerde nelerin yapılmasının doğru ve uygun olduğu hususunda ana belirleyici unsurlar olduğu ifade edilebilir.

Bazı katılımcıların fiziksel çekicilikten çok dindarlık, eğitim, kültür benzerliği/farklılığı, muhafazakârlık gibi özellikleri önemsendiği görülmüştür.

Bireylerin denklik ve uyumunun eş seçiminde gözetilmesi gereken unsurlardan olduğu vurgulanmıştır. Eğitim ve yaşta denkliğin önemine dikkat çekilmiştir. İnanç ve fikrîsel yönden uyumun olmadığı evliliklerde ileride sorunlar yaşanabileceği ifade edilmiştir.

Dindar ve muhafazakâr kültürle yetişen bir erkeğin ya da kadının, genellikle dindar bir kişiyle evlenmeyi tercih ettiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte hiç namaz kılmayan ya da dindar olmayan birçok erkeğin de örtülü ve örfüne bağlı genç kızla evlenmek istediği görüşü dikkat çekicidir. Bu görüşü savunanların daha sağlam ve huzurlu bir yuva kurmak için böyle bir tercihte buldukları yorumu yapılmıştır.

İslam Fıkıhı açısından temel insani ihtiyaçların helal yoldan giderilmesi konusunda evliliğin haramdan alıkoyan yönüne ve helalin huzura açılan bir kapı olduğu betimlemesine vurgu yapılmıştır. Bu yönüyle haramın toplumu huzursuzluğa götürdüğü, insanın fitratı gereği helale yatkın harama ise uzak olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmada kavramların daha net ifade edilebilmesi için başvurulan metafor anlatıda elde edilen sonuç şu şekildedir:

Din ve dindarlık; yaşam biçimi, ilahi buyruk ve ilahi bağa benzetilmiştir. Dindar insanın dinin emir ve buyruklarını yaşayacağı ilahi bağın evlilikte de eşlerin lehine olacağı söylenebilir.

Kültür; anane, yaşam şekli, toplumsal birikim ve ortak yaşama benzetilmiştir. Kültürün salt gelenek ve göreneklerden oluşmadığı, dini bir yaşantının kültürle harmanlanarak helal dairede eş seçiminde etkili olacağı düşünülebilir.

Evlilik; mutlu ve huzurlu yuva, resmî ve dinî birliktelik, dünya ve ahiret birliği ile aşk/muhabbete benzetilmiştir. Dindar insanların eş seçiminden sonraki evlilik sürecinde dinî nikâhı dindarlık bağlamında ve resmî nikâhı kültür bağlamında değerlendirdiği kaydedilmiştir.

Eş; katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından eş kavramı, severek evlenilen kişi/hayat arkadaşı olarak betimlenmiştir. Hayat arkadaşı kavramının kültürel ve dinî açıdan önemli bir kavram olarak değerlendirildiği kaydedilmiştir.

Nesil; çocuk, soy ve gelecek olarak betimlenmiştir. Dindar insanların sağlıklı ve nezih bir nesil için ilahi buyruklar çerçevesinde evliliği değerlendirdiği ifade edilebilir.

İhtiyac-ı Garîziye (Cinsellik İhtiyacı); helal birliktelik ve insani arzu olarak betimlenmiştir. Dinî ve kültürel açıdan fitri bir ihtiyaç olan cinselliğin dindar insanlar arasında helal çerçevede yaşanmasının kültürel unsurlar tarafından da doğru bulunduğu görüşünü hâkim görüş olduğu belirtilmiştir.

Araştırma sonuçları üzerinden araştırmacılara ve konuya ilgi duyanlara yönelik şu önerilerde bulunulabilir: “Eş Seçimi Sürecinde Dindarlık ve Kültür” konusu farklı örneklem gruplarıyla yapılabilir. Örneğin sadece nişanlı çiftlerle ya da sadece yeni evlilik kararı almış ancak henüz söz veya nişan gibi tören yapmamış gençler ile bu araştırma yapılabilir.

Araştırma farklı kuşakların eş seçiminde dindarlık ve kültür arasındaki ilişkiye bakış açısını görmek ve karşılaştırma yaparak uygulanabilir. Örneğin X Kuşağı ile Z Kuşağı'nın eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültür olgusuna bakış açıları araştırılabilir.

Çalışma farklı bölge veya illerden evren örneklem seçilerek yapılabilir. Bu bağlamda farklı kültürlerden evren örneklem seçilerek karşılaştırmalı sonuçlar elde edilebilir. Örneğin Laz Kültürü'nü yaşayan insanlar ile Kürt Kültürü'nü yaşayan insanların eş seçiminde dindarlık ve kültürün etkisi araştırılabilir.

Bu araştırmanın demografik boyutları ayrı ayrı ele alınarak aynı sorular çerçevesinde araştırılabilir. Örneğin demografik boyutlardan sosyo-ekonomik durum ele alınarak bu araştırmada kullanılan görüşme formu çerçevesinde yeni bir araştırma yapılabilir. Böylece farklı sosyo-ekonomik durumdaki insanların, eş seçiminde dindarlık ve kültür arasındaki ilişkisi incelenebilir.

Araştırma sonuçları çerçevesinde eş seçimi sürecinde olanlara evlilik konusunda bilinçli davranmaları önerilir. Bu bağlamda evlenmeyi düşünen veya nişanlı çiftlerin mutlaka evlilik okulu vb. kurslara katılarak bilgi sahibi olmaları tavsiye edilebilir. Ayrıca evlenecek kişilerin eş seçimi sürecinde denklik ve uyum konusuna dikkat etmeleri önerilir. Örneğin kadın ve erkek arasındaki din, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durum, kültürel benzerlikler/farklılıklar, ahlaki yapı, yaş ve fiziksel özelliklerin dikkate alınması tavsiye edilebilir.

Kaynakça

- Abanoz, M. 2005. "Dinin aileyi koruyucu işlevi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.
- Abbott, P., C. Wallace, ve M. Tyler. 2005. *An introduction to sociology, feminist perspectives*. New York: Routledge.
- Acat, M. B., ed. 2013. "Ailede iletişim ve etkileşim". *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi* (2688):150-59.
- Akçeken, M. 2014. "Dindarlık, evlilik doyumu ve kişilik özelliklerinin bağışlama ile ilişkisi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi.
- Aktan, H. 1992. "İslam aile hukuku: Sosyo-kültürel değişme sürecinde Türk ailesi". *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu* 1(71):396-402.
- Akyol, A. 2013. "İslam ahlak felsefesinde değerler eğitimi: İbn Miskeveyh merkezli bir okuma". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* 9(36):42-66.
- Almas, G. 2010. "Evlilikte uyum ve inanç gelişimi arasındaki ilişkiler". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Apaydın, H., ve Kirman, M. A.. 2004. "İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin eş seçim biçimleri ve karşı cinsle arkadaşlık ilişkileri üzerine psiko-sosyal bir yaklaşım: Kahramanmaraş örneği". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2(4):97-114.
- Arvas, F. B. 2017. "Dindarlığın evlilik doyumu üzerindeki etkileri ve değerlerin dindarlık ve evlilik doyumu ilişkisi üzerindeki arabulucu rolü". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Arvas, F. B., ve H. Hökelekli. 2017. "Dindarlık ile evlilik doyumu ve evlilikte sorun çözme ilişkisi üzerine bir inceleme". *Değerler Eğitimi Dergisi* 15(34):129-60.
- Aslan, C. 2005. *Sosyolojiye giriş: kavramlar ve kullanımları*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Atçeken, M. 2014. "Evlilik doyumu, dindarlık ve kişilik özelliklerinin bağışlama ile ilişkisi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi.

- Aybey, S. 2015. "Aile ve dini rehberlik bürolarına gelen sorular ışığında kadınların boşanma nedenleri: Ege Bölgesi örneği". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2(4):104-26.
- Aydemir, E. 2008. "Dindarlık ve mutluluk ilişkisi: İlk yetişkinlik dönemi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi.
- Aydınlı, E. ve Ş. T. Kışlak. 2009. "Evlilik uyumunu etkileyen faktörlerin araştırılması". *V. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi* 2-6.
- Bates, D. G. 2009. "21. yüzyılda kültürel antropoloji: insanın doğadaki yeri". *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- Beit-Hallahmi, B. 2015. *Psychological perspectives on religion and religiosity*. New York: Routledge.
- Bener, M. 2011. "Dindarlık ve eş seçimi ilişkisi: SDÜ örneği". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Bilgin, V. 2000. "Türk toplumunun evlilik konusunda bilgilenme ve bilinçlenme düzeyleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9(9):565-88.
- Çağ, P. ve İ. Yıldırım. 2013. "Evlilik doyumunu yordayan ilişkişel ve kişisel değişkenler". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4(39):13-23.
- Çeçen, A. R. 2007. "Aile bütünlük (Tutarlılık) duygusu ölçeği (ABDÖ-K) kısa formunun Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 7(3):1199-1220.
- Çiğdem, R. 2016. "İslam'ın cinsel hayata yaklaşımı". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* (28):117-35.
- Dikeçligil, B., ve Çiğdem, A. 1991. "Aile yazıları i-vi". *TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı*.
- Doğan, M. 2023. "Ülkemiz dindar gençliğinin kimlik kolajında kültürel, küresel ve küyerel etkiler; dini sosyolojik tartışma alanları ve bazı öneriler". doi: 10.5281/ZENODO.7513453.
- Dönmezer, S. 1999. *Toplumbilim*. 12. bs. İstanbul: Beta Basım Yayım.

- Ember, Carol R., Benjamin Gonzalez, ve Daniel McCloskey. 2021. "Marriage and Family". *Marriage and Family*.
- Emre, Y. 2013. "Değişen dünyada değer yönelimleri ve dindarlık: KKTC örneği". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi.
- Eralp, A, ve Gökmen, Ş. 2020. "Ortalama evlilik yaşının yükselmesini etkileyen faktörler ve cinsiyete göre farklılıklar". *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 7(2):395-412. doi: 10.17541/optimum.698063.
- Erkan, E. 2014. "Türkiye’de dindarlığın tespiti ile ilgili çalışmalar ve tahkiki dindarlığın ölçülmesiyle ilgili öneriler". *Ekev Akademi Dergisi* 18(60):125-40.
- Erten, H. 2014. *Diasporada dini yaşamak: Azerbaycan Ahıska Türkleri örneği*. 1. baskı. Konya: Palet Yayınları.
- Erten, H. 2019. *Model Müslüman toplumun sosyolojisi: Hz. Ömer dönemi*. İstanbul: Kitaparası Yayınları.
- Fışıoğlu, H., ve Demir, A. 2000. "Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement scale for measurement of marital quality with Turkish couples". *European Journal of Psychological Assessment* 16(3):214-18.
- Geçioğlu, A. R., 2018. "Evlilik uyumu dindarlık ilişkisi: Adana örneği". Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Genç, M. 2021. "“İlmi çin’de de olsa talep edin. çünkü ilim talep etmek her müslümana farzdır’ rivâyetinin sened ve metin analizi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*. doi: 10.17335/sakaifd.872340.
- Giddens, D. 2010. *Sosyoloji*. [4.baskı]. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gittins, D. 1991. *Aile sorgulanıyor*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Gökçe, B. 1990. "Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme". *T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*.
- Günay, Ü. 2005. *Din sosyolojisi*. 6. baskı. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Günay, Ü., ve Çelik, C. ed. 2006. *Dindarlığın sosyo-psikolojisi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Hökelekli, H. 1993. *Din psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları.
- James, W. 1985. *The varieties of religious experience*. New York: Penguin Boks.
- Karasar, N. 2005. *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kasapoğlu, A. 2007. “İslam’a göre evlilikte eşler arasında uyum sorunu-inanç ve ahlak uyumu”. *Bilimname* 12(1):137-61.
- Kaya, M. 2002. “Cinsiyetleri farklı üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihlerine göre denetim odakları”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kıraç, F. 2007. “Dindarlık eğilimi, varoluşsal kaygı ve psikolojik sağlık”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.
- Kublay, D., ve Oktan, V. 2015. “Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5(44):25-35.
- Kur'an Yolu*. Erişim 10 Mayıs 2024. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Marshall, G., ve Akınhay, O. 1999. “Sosyoloji sözlüğü”. *Bilim ve Sanat Yayınları*.
- Özkalp, E. 2023. *Sosyolojiye giriş*. 31. bs. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Peker, H. 2012. “Kur’an’a göre dindarlığın boyutları”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12(2):41-49.
- Sadıkoglu, Z. Z. 2019. “1920–1960 yılları arasında ABD’de aile sosyolojisi”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 22(1):215-53.
- Sayın, Ö. 1990. *Aile sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Selman, A. 2018. “Aile-din ilişkisi ve aile içi roller”. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi* 4(1):13-20.

- Sezen, L. 2005. "Türkiye'de evlenme biçimleri". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 11(27):185-96.
- Strong, B., C. DeVault, ve T. F. Cohen. 2011. "The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society". *Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning*.
- Şeker, H. 2019. "Kütüb-i sitte'deki evlilik ile ilgili hadislerin değerlendirilmesi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şirin, T. 2018. "Evli çiftlerin evlilik uyumları ile dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Turkish Studies* 13(3):691-722.
- Taş, K. 2010. "Dindarlığa yüklenen anlamlar: üniversite öğrencileri üzerine uygulamalı bir araştırma". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15(2):47-62.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi İman maddesi: 22/212- 214
- Türkiye İstatistik Kurumu. 2024. *Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2023*. 53707. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Tylor, E. B. 1958. *The origins of culture and religion in primitive culture*. New York: Harper ve Brothers.
- Yapıcı, A. 2018. "Eşlerin dinsel algı ve yaşayışına göre evlilikte dindarlık ve maneviyat huzur mu, kusur mu?" *Turkish Studies* 13(2):79-106.
- Yatkın, N. 2010. "İslam'da evlilik ve eş seçiminde dindarlığın tercih edilmesi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (33):47-61.
- Yavuz, K. 1982. "Din psikolojisinin araştırma alanları". *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi* (5):87-108.
- Yazır, Elmalılı M. H. 1960. *Hak Dini Kur'an Dili*. 2. bs. İstanbul: Nebioğlu Basımevi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. 2005. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, Z. S. 2016. "İslam'da ahlak ve etik kavramsal ve kuramsal tartışmalar seminerleri 2" editör İ. E. Sula. *Ulusa Bülten* 27-51.

Ekler

Ek-1: Görüşme Formu

EŞ SEÇİMİ SÜRECİNDE DİNDARLIK VE KÜLTÜR (ADANA ÖRNEĞİ) KONULU ARAŞTIRMANIN GÖRÜŞME SORULARI

Araştırma Sorusu: Eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültürün nasıl bir etkisi vardır?

Tarih: ..../..../2023   **Başlama Saati:**.....   **Bitiş Saati:** .....

Merhaba, adım Ayhan KAYA. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi yüksek lisans öğrencisiyim. Eş seçimi sürecinde dindarlık ve kültür konulu bir araştırma yapmaktayım. Bu çalışmada paylaşacağınız görüşleriniz önemli. Katkılarınız için teşekkür ediyorum.

Görüşmemize başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?

Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? (Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.)

Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?

Görüşmemizin yaklaşık 40 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

- Kadın
 Erkek

2. Yaşınız?

- 18-24
 25-34
 35-44
 45-54
 55 ve üstü

3. Eğitim Durumunuz?

- Yok
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite

4. Sosyo-Ekonomik Düzeyiniz?

- Düşük
 Orta
 Yüksek

Kaç Yaşında Evlendiniz?

- 18-24
 25-34
 35-44
 45-54
 55 ve üstü

Eşinizle Ne Şekilde Evlendiniz?

- Görücü usulüyle
 Aracı desteğiyle görüşerek - Yüz yüze görüşerek
 Sosyal medya üzerinden tanışarak
 Kaçarak
 Diğer

Kaç Yıldır Evlisiniz?

- 1-5 yıl
 6-10 yıl
 11-15 yıl
 16-20 yıl
 20 yıl ve üstü

Kaç Çocuğunuz Var?

- Yok
 1-2 çocuk
 3-4 çocuk
 5 ve daha fazla çocuk

GÖRÜŞME SORULARI FORMU

A Bölümü Soruları: Türkiye’de Dindarlık ve Kültür

Soru 1- Müslümanlık ile dindarlık sizce aynı kavramlar mı?

Soru 2- Kültürü nasıl tanımlarsınız?

Sonda: *Sizce kültür nedir?*

Soru 3- Türkiye’de yaşayan Müslümanların dindarlığını etkileyen kültürel unsurların neler olduğunu düşünüyorsunuz?

Sonda: *Sizce Türkiye’de kültürel yapı ve unsurlar Müslümanların dindarlığını etkiliyor mu?*

Soru 4- Sizce evlilik nedir, ne değildir?

a- Evlilik Nedir?

b- Evlilik ne değildir?

Soru 5- Evlilik ve kültür hakkında ne düşünüyorsunuz?

Alternatif Soru: Türkiye’deki evlilikleri kültür, din ve dindarlık ne kadar etkiliyor?

B Bölümü Soruları: Dindarlık Modelleri

Soru 6- Dindarlık modelleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sonda: Kur’an-ı Kerim’e göre dindarlığın altı boyutu olduğu anlaşılmaktadır: Bunlar; inanç boyutu, ibadet boyutu, ahlâk boyutu, düşünce boyutu, duygu boyutu ve bilgi boyutudur. Bu boyutlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 7- Size göre dindarlık nedir?

Sonda: *Sizce dindarlık nedir?*

Soru 8- Toplumun dindarlığa bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 9- Kültür ve dinin, **kişilerle** kurulan ilişkilerde etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 10- Kültür ve dinin, **aile içi** ilişkilerde etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

C Bölümü Soruları: Eş Seçiminde Dindarlığın ve Kültürün Etkisi

Soru 11- Eş seçimi sırasında göz önünde bulundurulmuş kriterler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 12- Şimdi size bazı kelimeler söyleyeceğim. Lütfen bu sözcükleri daha önce duyup duymadığınızı söyler misiniz? Cevabınız “Evet” ise bu sözcükleri nerede, ne zaman ve nasıl duyduğunuzu söyler misiniz?

Sonda: Nerede? Ne zaman? Nasıl?

Sözcükler: *Diyânet – Asâlet - Velûd - Vedûd – Kefâet – Güzellik - Zenginlik*

Soru 13- İslam Fıkhı açısından temel insani ihtiyaçların helal yoldan giderilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Soru 14- Son olarak size bazı kelimeler söyleyeceğim. Lütfen bu kelimelerin sizin için ifade ettiği anlamı bir cümleyle anlatır mısınız?

Din, Dindarlık:

Kültür:

Evlilik:

Eş:

Nesil:

Rızık:

İhtiyac-ı Garîziye (Cinsellik İhtiyacı)

Sorularıma içtenlikle cevap verdiğiniz ve araştırmama katıldığınız ve bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı - Din Sosyolojisi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ayhan KAYA